

PlanMER Bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel

projectnr. 244413
revisie 04
november 2012

Opdrachtgever

Gemeente Dongeradeel
Afdeling Ontwikkeling
Postbus 1
9100 AA Dokkum

datum vrijgave

27 november 2012

beschrijving revisie 04

definitief

goedkeuring

J. van Belle

vrijgave

H.A.M. van de Wetering

Projectgroep bestaande uit:

Jan van Belle
Ernst Koomen
Stefien Smeding
René Verhagen
Hester Lindeboom

Datum van uitgave:

27 november 2012

Contactadres:

Tolhuisweg 57
8443 DV Heerenveen
Postbus 24
8440 AA Heerenveen

Copyright © 2012

Ingenieursbureau Oranjewoud

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteurs.

Inhoud

blz.

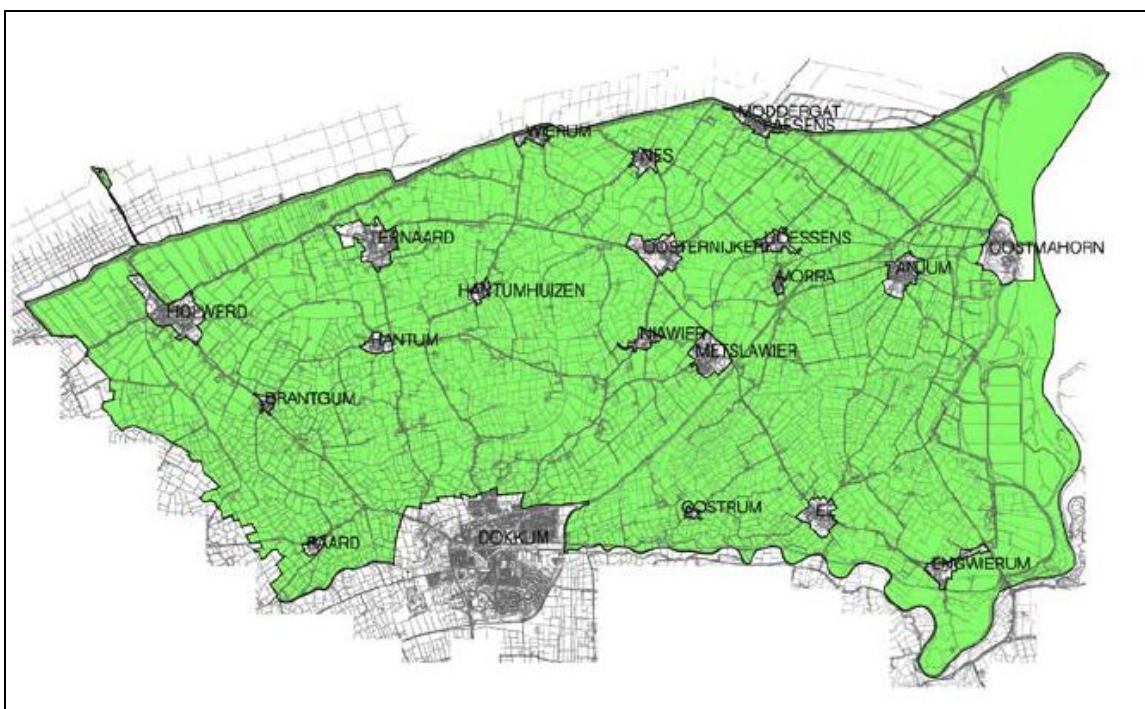
Samenvatting	3
1 Inleiding	15
1.1 Het voornemen om een nieuw bestemmingsplan buitengebied op te stellen.....	15
1.2 Plan-m.e.r.-verplichting, algemeen	16
1.3 Plan-m.e.r.-plicht Bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel	16
1.4 Doel m.e.r.-procedure.....	17
1.5 Procedure	17
1.6 Afbakening van het MER	18
1.7 Leeswijzer	18
2 Ontwikkelingen en beleid	19
2.1 Inleiding	19
2.2 Ontwikkelingen in de landbouw	19
2.2.1 <i>Algemeen</i>	19
2.2.2 <i>Verwachte ontwikkeling van de landbouw in Dongeradeel</i>	21
2.3 Kaderstellend beleid en wettelijk kader	24
2.3.1 <i>Europees beleid</i>	24
2.3.2 <i>Rijksbeleid</i>	24
2.3.3 <i>Provinciaal beleid</i>	29
2.3.4 <i>Gemeentelijk beleid</i>	31
3 Referentiesituatie	33
3.1 Algemeen.....	33
3.2 Natuur	34
3.2.1 <i>Natura 2000</i>	34
3.2.2 <i>Ecologische hoofdstructuur</i>	35
3.2.3 <i>Natuurwaarden buiten de Ecologische hoofdstructuur</i>	35
3.3 Landschap en cultuurhistorie	39
3.3.1 <i>Hoofdlijnen</i>	39
3.3.2 <i>Kleilandschap van Oostergo</i>	40
3.3.3 <i>Lauwersmeergebied</i>	44
3.4 Overige thema's.....	47
3.4.1 <i>Bodem</i>	47
3.4.2 <i>Water</i>	47
3.4.3 <i>Archeologie</i>	47
3.4.4 <i>Woon- en leefmilieu</i>	50
3.4.5 <i>Externe veiligheid</i>	54
4 Ontwikkelingsmogelijkheden plan en afbakening planMER	57
4.1 Ontwikkelingsmogelijkheden in het voorgenomen bestemmingsplan	57
4.2 Het plan Súd le.....	62
4.3 Voornemen en alternatieven	63
4.4 Relevante onderzoeksaspecten.....	65

5	Effectbeschrijving.....	69
5.1	Inleiding	69
5.2	Natuur	69
5.2.1	<i>Aanpak</i>	69
5.2.2	<i>Effecten op Natura 2000-gebieden</i>	69
5.2.3	<i>Effecten overige delen van de ecologische hoofdstructuur</i>	72
5.2.4	<i>Effecten natuurwaarden buiten de ecologische hoofdstructuur</i>	72
5.3	Landschap en cultuurhistorie	74
5.3.1	<i>Aanpak</i>	74
5.3.2	<i>Uitgangspunten voor landschappelijke inpassing</i>	75
5.3.3	<i>Effecten landschap per gebied</i>	75
5.4	Woon- en leefmilieu	77
5.4.1	<i>Aanpak</i>	77
5.4.2	<i>Effecten geluid</i>	78
5.4.3	<i>Effecten geur</i>	78
5.4.4	<i>Effecten luchtkwaliteit</i>	78
5.4.5	<i>Effecten nachtelijk duister</i>	79
5.4.6	<i>Effecten verkeersveiligheid</i>	79
5.4.7	<i>Effecten volksgezondheid</i>	80
5.5	Overige thema's.....	80
5.5.1	<i>Effecten bodem en water</i>	80
5.5.2	<i>Effecten externe veiligheid</i>	81
5.6	Beoordeling effecten ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen.....	81
5.6.1	<i>Aanpassingen voorgenomen bestemmingsplan t.o.v. vigerende bestemmingsplannen</i>	81
5.6.2	<i>Natuur</i>	82
5.6.3	<i>Landschap</i>	83
5.6.4	<i>Woon- en leefmilieu</i>	84
5.6.5	<i>Overige thema's</i>	85
6	Vergelijking, conclusies en aanbevelingen.....	87
6.1	Overzicht scores.....	87
6.1.1	<i>Voornemen</i>	88
6.1.2	<i>Alternatief met plan Súd Ie</i>	90
7	Leemten in kennis en aanzet evaluatieprogramma	91
	Literatuurlijst	93
	Bijlage 1 Ontwikkeling landgebruik en aantal dieren	1
	Bijlage 2 Gevolgen intensieve veehouderij op volksgezondheid	1
	Bijlage 3: Maatregelen plan Súd Ie	1
	Bijlage 4: Planologische bescherming landschappelijke waarden	1
	Losse bijlagen	
	▪ Oranjewoud (2011) Notitie reikwijdte en detailniveau Milieueffectrapportage bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel, bijlage Voortoets Natuurbeschermingswet	
	▪ Oranjewoud (2012) Ecologische quick-scan plan Súd Ie, toetsing aan natuurwetgeving	

Samenvatting

Aanleiding

De gemeente Dongeradeel beschikt momenteel over twee bestemmingsplannen voor het buitengebied. Deze bestemmingsplannen zijn verouderd en onvoldoende op elkaar afgestemd. De toepasbaarheid, zowel beleidsmatig als juridisch, levert in de dagelijkse praktijk steeds meer problemen op. Door de beide plannen te herzien en tot één Bestemmingsplan Bûtengebied samen te voegen, beschikt de gemeente weer over een geactualiseerd en samenhangend beleidskader voor het totale buitengebied. Het is ook nodig om nieuw beleid te verwerken, bijvoorbeeld op het gebied van landbouw, toerisme en wonen. In onderstaand figuur is het plangebied van het voorgenomen bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel weergegeven.

Figuur 1: Plangebied bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel

Procedure

Gekoppeld aan de procedure van het nieuwe bestemmingsplan moet ook de procedure voor milieueffectrapportage worden doorlopen. Het gaat hierbij om een planMER op het niveau van het bestemmingsplan. Het planMER heeft tot doel om de milieueffecten van het voorgenomen bestemmingsplan in beeld te brengen.

In de voorbereidingsfase van m.e.r.-procedure is een notitie reikwijdte en detailniveau opgesteld. Tevens is als voorbereiding van de procedure nagegaan of de voornemens in het voorgenomen bestemmingsplan gevolgen kunnen hebben voor de Natura 2000-gebieden Waddenzee en Lauwersmeer. De bevindingen zijn gerapporteerd in de voortoets. Geconcludeerd is dat significante gevolgen voor de Natura 2000-gebieden zijn uitgesloten.

De m.e.r.-procedure is gestart met de openbare kennisgeving in de lokale pers. Hierin is bekendgemaakt dat voor de herziening van de bestemmingsplannen de plan-m.e.r.-procedure wordt gevolgd en is deze procedure uiteengezet. Na de bekendmaking heeft de notitie reikwijdte en detailniveau en de voortoets bij het voorontwerp bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel ter inzage gelegen. Een ieder is in de gelegenheid gesteld gedurende de inspraakperiode van 6 weken een reactie in te dienen op het voornemen. Daarnaast zijn de bestuursorganen geraadpleegd over de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen planMER. De gemeente heeft een advies van de provincie Fryslân ontvangen, waarin

ook de afbakening van het planMER aan de orde komt. De provincie constateert in haar advies te kunnen instemmen met de notitie reikwijdte en detailniveau en onderschrijft de conclusie dat een passende beoordeling niet nodig is. In een inspraakreactie zijn opmerkingen over mogelijke gevolgen van intensieve veehouderij voor de gezondheid geplaatst. In het voorliggende planMER is hierover nadere informatie opgenomen. Overige reacties hebben geen betrekking op de afbakening van het MER.

Het planMER wordt gelijktijdig met het ontwerp bestemmingsplan voorgelegd aan de bestuursorganen en ter inzage gelegd. Gedurende een periode van zes weken kan een ieder zijn of haar zienswijze op het ontwerp bestemmingsplan en het bijbehorende planMER indienen. Eveneens wordt het planMER ter toetsing voorgelegd aan de Commissie m.e.r. Na deze procedure wordt verder gewerkt aan het bestemmingsplan en de besluitvorming daarover. Daarbij zullen de resultaten van het planMER en de reacties daarop in acht worden genomen.

Ontwikkelingsmogelijkheden bestemmingsplan

Het buitengebied van Dongeradeel heeft een aantal verschillende functies. Deze functies kunnen worden onderverdeeld in de basisfuncties (landbouw, natuur en landschap) en de toegevoegde functies, zoals wonen, werken en recreatie. Eventuele toekomstige ontwikkelingen dienen primair gericht dan wel afgestemd te worden op het behoud en de versterking van de basisfuncties.

Uit de analyse van de ontwikkelingsmogelijkheden in het bestemmingsplan is gebleken dat de het voorgenomen bestemmingsplan Bûtengebied geen concrete nieuwe ontwikkelingen mogelijk maakt. Wel is sprake van ontwikkelruimte in de landbouw via wijzigingsbevoegdheden of binnenplanse afwijkingsbevoegdheden. Bij andere ontwikkelingsmogelijkheden dan de ontwikkelruimte in de landbouw gaat het om beperkte mogelijkheden voor nevenfuncties op bestaande bouwblokken. Voorbeelden hiervan zijn een zorgtak, een kaasmakerij of kleinschalige kamperen. Daarnaast maakt het bestemmingsplan de ontwikkeling van het plan Súd Ie mogelijk via een wijzigingsbevoegdheid. Dit plan beoogt concreet het beter bevaarbaar maken en herstel van de Súd Ie als oude zeeram en vaarweg tussen Dokkum en het Lauwersmeer. Naast het bevorderen van de vaarrecreatie zijn in het plan tevens projecten op het gebied van ecologie, landschap, water en recreatie opgenomen.

Het accent van onderhavig planMER ligt op de milieugevolgen van de landbouw en daarnaast op de effecten van het plan Súd Ie.

Alternatieven

In het planMER zijn de effecten van twee alternatieven onderzocht:

1. Het voornemen
2. Alternatief met plan Súd Ie

1. Het voornemen

Dit betreft de ruimte voor ontwikkelingen, die mogelijk zal worden gemaakt met het voorgenomen bestemmingsplan. In het planMER is voor de ontwikkelingsmogelijkheden voor de veehouderij uitgegaan van de maximale invulling van de uitbreidingsmogelijkheden van de agrarische bedrijven. Gezien de landschappelijke voorwaarden voor de uitbreiding van agrarische bebouwing en het uitgangspunt dat de uitbreidingsmogelijkheden voor grondgebonden bedrijven naar meer dan 1,5 ha (tot maximaal 3 ha) is beperkt tot 30 bedrijven, kan dit worden gezien als een maximum dat ook in werkelijkheid kan worden uitgevoerd (geen 'fictieve' worst-case alternatief).

Uitgangspunten grondgebonden agrarische bedrijven:

- Binnen de gemeente is sprake van schaalvergroting in de grondgebonden landbouw, waarbij de kleinere bedrijven stoppen en de blijvende bedrijven groeien (groei tegenover krimp);
- Maximaal 30 grondgebonden agrarische bedrijven (zoals akkerbouwbedrijven, melkvee- en paardenhouderijen) met een bouwkael van meer dan 1,5 ha breiden uit tot maximaal 3 ha. Het aantal grondgebonden agrarische bedrijven bedraagt in de huidige situatie circa 290 bedrijven. Dit komt overeen met circa 10 % van het totaal aantal grondgebonden agrarische bedrijven.

Uitgangspunten melkveehouderij:

- Het totaal aantal dieren neemt in zeer beperkt mate toe ten opzichte van de referentiesituatie. Deze aanname is gebaseerd op de trends in de landbouw en de CBS-gegevens van de afgelopen 10 jaar (zie paragraaf 2.2).

Uitgangspunten akkerbouw:

- Binnen de gemeente kan bij afschaffing van de melkquotering (in 2015) de akkerbouw deels door de melkveehouderij worden verdrongen. Dit kan betekenen dat incidenteel door inplaatsing van een veehouderijbedrijf van elders een akkerbouwbedrijf kan omvormen naar een melkveehouderij of dat percelen van akkerbouwbedrijven (deels) bij melkveebedrijven worden gevoegd.

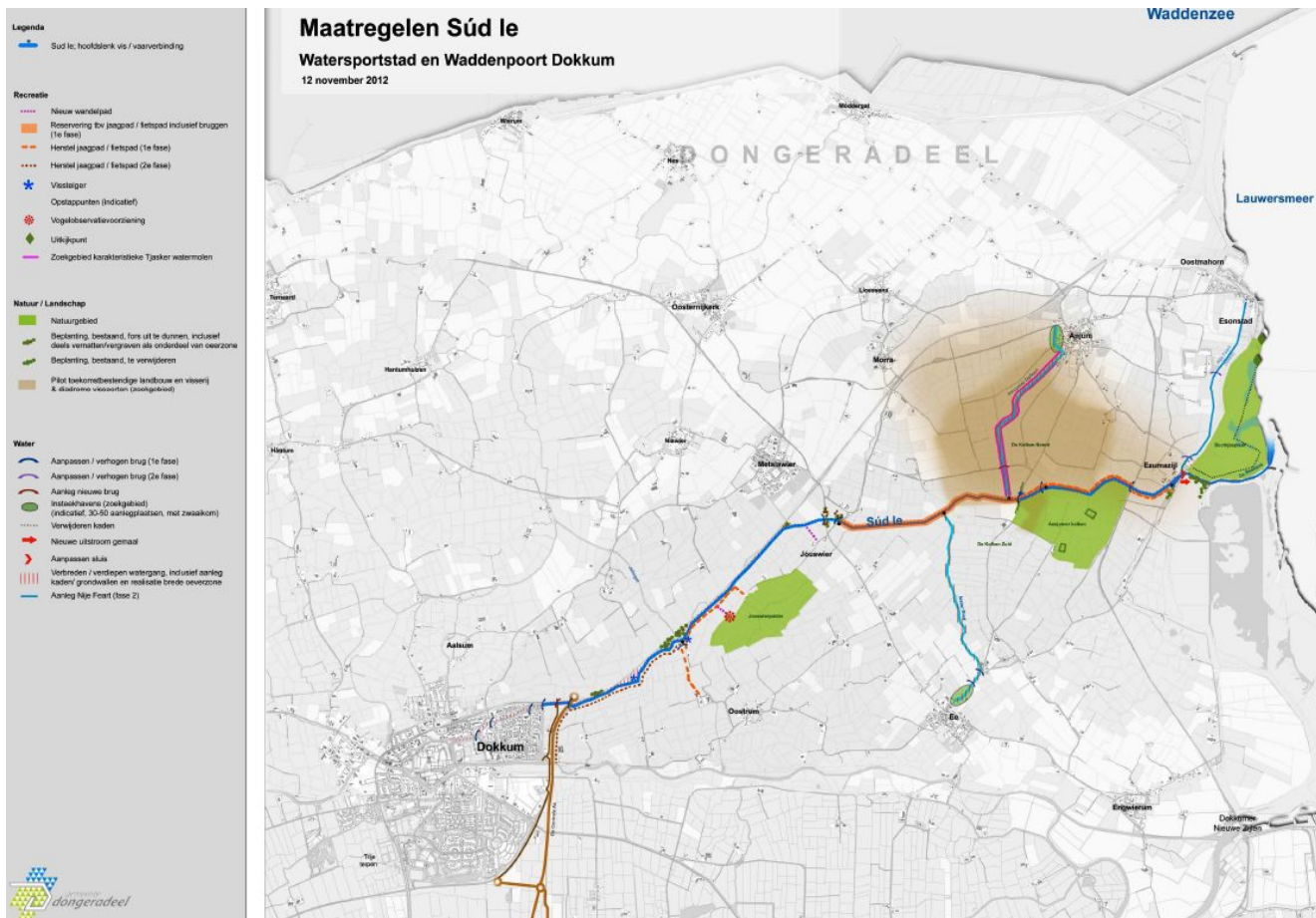
Uitgangspunten intensieve veehouderij

- In Dongeradeel komt relatief weinig intensieve veehouderij voor (13 bedrijven, waarvan drie bedrijven intensieve veehouderij als neventak hebben);
- De intensieve veehouderijen kunnen uitbreiden tot maximaal 1,5 ha;
- De intensieve neventakken kunnen uitbreiden tot maximaal 2.500 m²;
- Gelet op de huidige situatie en trends in de gemeente en omgeving zouden vooral de pluimveebedrijven op de bestaande intensieve veehouderijen kunnen groeien tot 1,5 ha (volledige benutting).

Overige diersoorten: Voor de overige diersoorten zal het aantal dieren niet veranderen.

2. Alternatief met plan Súd Ie

Het alternatief met Súd Ie is een variant op het voornemen. Uitgangspunt voor het alternatief is de beschreven milieusituatie conform het voornemen (alternatief 1). Het enige verschil is dat per relevant milieuthema de aanvullende milieueffecten van het plan Súd Ie worden onderzocht en beschreven.

Figuur 2: Plan Súd Ie, zie ook bijlage 3 (Gemeente Dongeradeel, Wetterskip Fryslân en provincie Fryslân, 2012)

Uitgangspunten:

- Beter bevaarbaar maken van de Súd Ie (incl. enkele opvaarten) tussen Dokkum en Lauwersmeer door het verhogen van bruggen, bevaarbaar en beter bedienbaar maken van twee historische/monumentale sluisen (de sluis in Dokkum en de voormalige zeesluis te Ezumazijl), verplaatsen van de uitstroom van gemaal Dongeradielen en het plaatselijk verbreden en verdiepen van de vaarweg;
- Plaatselijk verbreden van de vaarweg, door buiten het huidige profiel zoveel mogelijk natuurvriendelijke oevers aan te leggen. Langs de noordzijde kunnen ook hier en daar voormalige meanders worden hersteld;
- Ontsluiten van enkele dorpen (Anjum en Ee) langs de route door het bevaarbaar maken van de opvaarten naar Anjum en Ee;
- In een vervolgfase van dit project kan ook de Nije Feart vanaf de Súd Ie bij Ezumazijl tot aan de Camping bij Esonstad bevaarbaar worden gemaakt;
- Herstel en ontsluiting leefgebieden voor diadrome vissoorten door de aanleg van natuurvriendelijke oevers, plaatselijk het herstel van voormalige meanders, vispassages en de realisatie van paai- en opgroeigebieden voor deze vissen;
- Realiseren van extra waterberging door plaatselijke verbreding van het profiel van de Súd Ie en door toevoegen van de opvaart naar Anjum (die nu op polderpeil ligt) aan de Súd Ie;
- Aanleg van kleinschalige recreatieve voorzieningen als aanlegsteigers, kijkhut, vissteigers en trailerhellingen. Aan de aanlegsteiger worden 8 nieuwe ligplaatsen langs de Súd Ie aangelegd; daarnaast worden 20 ligplaatsen gerealiseerd in de vorm van insteekhavens aan het eind van de opvaarten naar Anjum en Ee;
- Plaatselijk herstel van de openheid door opgaande beplanting die zich de laatste decennia heeft ontwikkeld (vooral langs de Lauwersseewei) te verwijderen, echter met behoud van enige begroeiing voor de beschutting van vissers langs de oever;
- Herstel van oude jaachpaden langs de Súd Ie als belangrijk onderdeel van het regionale fietsroutenetwerk en ook de wandelroutes door het gebied.

Beoordelingsmethodiek

De effectenbeschrijving en -beoordeling richt zich vooral op de effecten van de veehouderij. Daarbij ligt de focus op de volgende hoofdthema's:

- natuur;
- landschap en cultuurhistorie;
- woon- en leefmilieu, met bijzondere aandacht van de invloed van verlichting in stallen op het nachtelijk duister.

De overige milieuaspecten passeren in kort bestek de revue in het planMER, maar zijn geen hoofdonderwerpen voor het planMER.

Effecten voornemen

Onderstaand zijn de uitkomsten van de milieueffectenstudie van het voornemen (exclusief het plan Súd Ie) samengevat.

Natuur

Natura 2000-gebieden

Deels in en deels nabij het grondgebied van de gemeente Dongeradeel liggen de Natura 200-gebieden Waddenzee en Lauwersmeer. De Waddenzee heeft zowel de status van habitat- als van vogelrichtlijngebied. Het Lauwersmeer heeft enkel de status van vogelrichtlijngebied. De mogelijkheden tot vergroting van de veehouderijen kunnen leiden tot een toename van de emissie van stikstof. De dichtstbijzijnde boerderij ligt minimaal op circa 8 km afstand van de voor verzuring en vermessing gevoelige habitats op Ameland en Schiermonnikoog. Gezien deze afstand wordt er praktisch geen invloed verwacht op de stikstofdepositie in de betreffende duingebieden en zeker geen merkbare invloed op de betreffende habitats.

In de startfase van de milieueffectrapportage is reeds nagegaan of de voornemens in het voorgenomen bestemmingsplan gevolgen kunnen hebben voor de Natura 2000-gebieden Waddenzee en

Lauwersmeer. De bevindingen zijn gerapporteerd in een voortoets. Geconcludeerd is dat significante gevolgen voor deze Natura 2000-gebieden zijn uitgesloten. De beperking voor grondgebonden bedrijven (naar maximaal 30 bedrijven) van het gebruik maken van de mogelijkheid tot uitbreiding tot een bouwkaavel van meer dan 1,5 hectare versterkt de conclusie dat er geen effecten zullen zijn op habitats die gevoelig zijn voor stikstofdepositie. Ook is vanwege de afstand van de boerderijen tot de Natura 2000-gebieden optische versterking (verlichting) of versterking door geluid reeds uitgesloten.

Figuur 3: Ligging Natura 2000-gebieden Noord-Friesland (groen gearceerd)

Overige delen van de ecologische hoofdstructuur

Overige delen van de ecologische hoofdstructuur, naast de Natura 2000-gebieden Waddenzee en Lauwersmeer, betreft binnen het plangebied de natte ecologische verbindingzone het Dokkumerdiep. De ontwikkelingsruimte van de landbouwbedrijven hebben geen effect op de natte ecologische verbindingzone, omdat de uitbreiding niet mogelijk is binnen de waterbestemming van het Dokkumerdiep.

Natuurwaarden buiten de ecologische hoofdstructuur

Overige natuurgebieden

De overige natuurgebieden buiten de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur, omvatten onder andere het Jouswierpolder, de (Eanjumer) Kolken, de Cuperuspolder en De Mieden. De ontwikkelingsmogelijkheden in de landbouw leiden in elk geval niet tot ruimtebeslag op de natuurgebieden. Negatieve gevolgen als gevolg van de ontwikkelingsmogelijkheden in de landbouw worden dan ook niet verwacht.

Figuur 4: Overige natuurgebieden in Dongeradeel

Weidevogel- en ganzenfoerageergebieden

Het zuidelijk deel en de zuidoost- en ooststrand van het buitengebied van Dongeradeel is in het provinciaal Natuurbeheerplan aangeduid als weidevogelgebied. Ganzenfoerageergebieden bevinden zich met name in het oostelijke deel van het plangebied. Indien de uitbreidingen van de landbouwbedrijven zich in de aangewezen gebieden voordoen, kunnen deze ontwikkelingen enigszins negatieve effecten op de weidevogel- en ganzenfoerageergebieden veroorzaken. Door de bescherming van open gebieden in het bestemmingsplan, die deels overlappen met de weidevogel- en ganzenfoerageergebieden, wordt het mogelijke effect beperkt.

Landschap

Het plangebied ligt in het Friese kleilandschap, waarbij een onderscheid is gemaakt in het kleilandschap van Oostergo en het landschapstype Lauwersmeergebied. De algemene kernkwaliteiten van het Friese kleilandschap zijn:

- Open en grootschalig met structurerende elementen als dijken, kwelderwallen, slenken, terpen, paden, eendekooien en vaarten;
- Onregelmatige blokverkaveling met plaatselijk bijzondere verkavelingsvormen (mozaïek-, radiaal- en strengenverkaveling);
- Bepanting puntvorming geconcentreerd rondom boerderijen en dorpen, langs hoofdonsluitingswegen, kwelderwallen en randen van de Middellzee;
- Aanwezigheid van grasland in lagere delen en akker- en tuinbouw op de kwelderwallen.

Legenda

- kw: kwelderwal
- kv: kweldervlakte
- ozp: oude zeepolders
- bzp: buitendijks land/zomerpolders
- kt: kleiterpenlandschap
- bk: buitendijks land/kwelders
- jzp: jonge zeepolders
- jzps: jonge zeepolders/platen en slikken
- ps: platen en slikken

Figuur 5 Cultuurhistorische kaart, deelkaart landschapstypen

Kleigebied Oostergo

Totaal gezien zijn in het kleigebied Oostergo de effecten op de cultuurhistorisch landschap enigszins negatief. Uitbreidingen van agrarische bebouwing kunnen de onregelmatige blokverkaveling in de *kwelderwallen* aantasten. Uitbreidingen in het *kleiterpenlandschap* aan randen van terpdorpen kunnen de bebouwingslijnen van de dorpen wijzigen. Met name uitbreidingen op de huisterpen kunnen de plaatselijk radiale verkaveling bij terpen aantasten. Uitbreidingen in de overige landschapstypen binnen het kleigebied Oostergo (*kweldervlakte*, *oude zeepolders* en *buitendijks land/zomerpolders*) zijn beperkt. Het effect op de ruimtelijk-visuele kwaliteit van het kleigebied Oostergo is negatief beoordeeld, met name als gevolg van de mogelijke aantasting van het kleiterpenlandschap.

Landschapstype Lauwersmeergebied

Het landschapstype Lauwersmeergebied bestaat hoofdzakelijk uit het Nationaal Park Lauwersmeer. In dit deel van het plangebied zijn praktisch geen nieuwe ontwikkelingen voorzien. In de *jonge zeepolders*, dat deel uitmaakt van het landschapstype Lauwersmeergebied, liggen drie boerderijen. Het gebied heeft een onregelmatige blokverkaveling, de verkaveling is echter reeds grotendeels gerationaliseerd. Deze kavelstructuur wordt door het bestemmingsplan beschermd. Uitbreiding van agrarische bebouwing in dit deelgebied zou een enigszins negatief effect kunnen hebben op het cultuurhistorische landschap, maar door de specifieke aard van het gebied en het beperkte aantal boerderijen (3) in dit deelgebied, zullen de effecten op het gehele landschap Lauwersmeergebied minimaal zijn (neutrale beoordeling). Enigszins negatieve effecten op de ruimtelijk-visuele kwaliteit zijn te verwachten als gevolg van de toename aan bebouwing van een aantal boerderijen in het open gebied.

In de *jonge zeepolders/platen en slikken* in Dongeradeel zijn geen boerenerven gelegen. In de *platen en slikken* zijn eveneens geen boerenerven gelegen. De uitbreidingsmogelijkheden hebben geen effecten op deze landschapstypen.

Door het opstellen van een inpassingsplan bij een uitbreiding, die alleen mogelijk kan worden gemaakt via een afwijking van de bouwregels of een wijzigingsbevoegdheid, wordt het effect op het landschap zoveel als mogelijk reeds beperkt. Op de lange termijn (bij volgroeïing van de aangeplante bomen en struiken) kunnen de inpassingsmaatregelen lokaal leiden tot een landschappelijke kwaliteitsverbetering van het gebied. Niettemin is als gevolg van de verdichting van het open landschap met bebouwing sprake van een negatief effect op de ruimtelijk-visuele kwaliteit van het landschap.

Woon- en leefmilieu

Als gevolg van de ontwikkelingsruimte voor agrarische bedrijven worden geen of vrijwel geen effecten op de geluids- en geursituatie verwacht. Ook de luchtkwaliteit zal niet aanmerkelijk door het voornemen worden beïnvloed.

De verwachting is dat de realisatie van meer open stallen met meer verlichting niet zal leiden tot hinder (door toename van het lichtniveau in de omgeving), maar hooguit een gering effect zal hebben op de belevingswaarde van het landelijk gebied bij nacht. Ieder uitbreidingsplan of nieuwe ontwikkeling op het erf, dient in geval van bouw of gebruik waarbij mogelijk lichthinder speelt, vergezeld te gaan van een lichtplan. Door invoering van deze maatregel in het bestemmingsplan worden lichteffecten zoveel mogelijk beperkt.

Het verkeer en omvang van landbouwmachines zal niet evenredig toenemen, zoals in de vorige decennia is gedaan. De kans op verslechtering van de verkeersveiligheid in het buitengebied wordt daardoor zeer klein ingeschat. De verkeersveiligheid vormt wel een aandachtspunt vanwege het landbouwverkeer op van oudsher smalle wegen in het buitengebied.

Door het beperkte aantal intensieve veehouderijen en de afstanden onderling, is er geen sprake van gezondheidsrisico's voor de omgeving door cumulatie van de invloed van de bedrijven gezamenlijk. Op het niveau van individuele bedrijven kan er wel sprake zijn van een enigszins verhoogd gezondheidsrisico voor omwonenden. Het effect op gezondheid is ondanks het uitgekomen onderzoek (Iras et al., 2011) nog steeds moeilijk in te schatten gezien de nog ontbrekende kennis over de dosiseffectrelatie tussen intensieve veehouderij en volksgezondheid. Voor de verspreiding van mogelijke ziekteverwekkende organismen en van resistente bacteriën moet vooral worden ingezet op maatregelen in de aard van de bedrijven (bijvoorbeeld zogenaamde gesloten bedrijven) en de bedrijfsvoering (hygiëne, het gescheiden houden van groepen dieren). De regelgeving op deze punten valt buiten het kader van het bestemmingsplan.

Overige thema's

Er zijn geen specifieke verschillen in uitgangspunten tussen het voorgenomen bestemmingsplan en vigerende bestemmingsplannen aan te duiden die relevante gevolgen hebben voor de bodem, de waterhuishouding of externe veiligheid. De effecten worden neutraal beoordeeld.

Effecten alternatief met Súd Ie

Uitgangspunt voor het alternatief Súd Ie is de beschreven milieusituatie conform het voornemen. Het enige verschil is dat per relevant milieuthema de aanvullende milieueffecten van het plan Súd Ie zijn onderzocht en beoordeeld.

Natuur

De ontwikkeling van het plan Súd Ie leidt niet tot een verslechtering of significant verstorend effect op de habitats en soorten, waarvoor de Natura 2000-gebieden Lauwersmeer en Waddenzee zijn aangewezen.

Op het schaalniveau van het hele plangebied biedt het plan Súd Ie potentiële kansen voor natuurontwikkeling. Met name de maatregelen in het deelgebied Bochtjesplaat hebben positieve

effecten op de natuurontwikkeling van dit gebied. Andere maatregelen creëren nieuw leefgebied voor een aantal vissoorten en visetende vogels.

Negatieve effecten zijn te verwachten voor de weidevogelgebieden ten gevolge van het recreatieve gebruik van de nieuw aan te leggen jaachpaden. De Kolken Noord, gelegen binnen het plangebied Súd Ie, biedt ruime mogelijkheden om de benodigde compensatie van 19 hectare van het areaal als gevolg van de verstoring van de weidevogels te realiseren. De kans op verstoring van de ganzen is klein. De kap van bomen langs de Súd Ie kan negatieve effecten op de vleermuizen en broedvogels met jaarrond beschermde nesten in deze bomen hebben.

Landschap

De maatregelen, met name de hermeandering van een deel van de Súd Ie, versterken de landschappelijke structuur van de kronkelende vaart. Ook het plaatselijk wegnemen van beplanting herstelt het oorspronkelijke open landschap en heeft daardoor positieve effecten op de landschappelijke structuur en waarden. Hierdoor is in totaal het buitengebied gezien een enigszins positief effect op cultuurhistorie en landschap waarneembaar. De maatregelen hebben beperkte effecten op de ruimtelijk-visuele kwaliteit, omdat het veelal gaat om maatregelen aan de grond (wegnemen van beplanting) of omdat de effecten lokaal waarneembaar zijn (bijvoorbeeld bij ophoging van een aantal bruggen).

Woon- en leefmilieu

De effecten van het alternatief met plan Súd Ie zijn evenals het voornemen niet of nauwelijks waarneembaar. Lokaal zijn licht positieve effecten op het woon- en leefmilieu aan te duiden, maar specifiek gekeken naar de effecten op geluid, geur, luchtkwaliteit, nachtelijk duister en volksgezondheid zijn er niet of nauwelijks effecten te verwachten.

Overige thema's

Het plan Súd Ie heeft positieve effecten op de waterhuishouding. Door de verbreding van de Súd Ie en een aantal opvaarten naar Ee en Anjum neemt de omvang van de waterberging toe. Dit heeft een positief effect op het watersysteem. De aanleg van natuurvriendelijke oevers is van belang voor de ecologische kwaliteit van het water en in het bijzonder de mogelijkheden voor vissen en kleine in ondiep water levende dieren. Het totaaleffect is gezien de lokale consequenties licht positief beoordeeld ten opzichte van de autonome ontwikkeling.

Effecten voornemen ten opzichte van vigerende bestemmingsplannen

Naast de effectenbeoordeling ten opzichte van de situatie bij autonome ontwikkeling (referentiesituatie MER) is tevens een analyse van de effecten van het voornemen (het voorgenomen bestemmingsplan, exclusief het plan Súd Ie) ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen uitgevoerd. Deze bestemmingsplannen zijn vigerend totdat het nieuwe bestemmingsplan Bûtengebied is vastgesteld door de Raad en onherroepelijk is.

In het voorgenomen bestemmingsplan heeft de gemeente een aantal extra maatregelen en voorwaarden opgenomen om meer sturing te geven aan de eventuele uitbreiding van bebouwing in het buitengebied. De gemeente wenst wel ontwikkelingsruimte te bieden aan uitbreiding van (agrarische) bebouwing, maar op basis van deze maatregelen en voorwaarden de milieueffecten, met name de landschappelijke effecten, zoveel als mogelijk te beperken.

De effectenbeoordeling van het voornemen ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen betreft een aanvulling op de effectenbeoordeling ten opzichte van de referentiesituatie om weer te geven wat de verschillen in milieueffecten zijn tussen het voorgenomen bestemmingsplan en de vigerende bestemmingsplannen.

Effectenbeoordeling

De effectenbeoordeling van het voornemen en het alternatief met plan Súd Ie ten opzichte van de referentiesituatie zijn samengevat in de beoordelingstabel. Daarnaast is in onderstaande tabel de effectenbeoordeling van het voornemen ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen weergegeven. De gehanteerde scores hebben de volgende betekenis:

Gehanteerde scores

Score	Beschrijving
++	beoordeling duidelijk positief ten opzichte van de referentiesituatie, danwel vigerende bestemmingsplannen
+	beoordeling enigszins positief ten opzichte van de referentiesituatie, danwel vigerende bestemmingsplannen
0	beoordeling neutraal ten opzichte van de referentiesituatie, danwel vigerende bestemmingsplannen
-	beoordeling enigszins negatief ten opzichte van de referentiesituatie, danwel vigerende bestemmingsplannen
--	beoordeling duidelijk negatief ten opzichte van de referentiesituatie, danwel vigerende bestemmingsplannen

Hoofdaspect	Criterium	Voornemen t.o.v. referentiesituatie	Alternatief met plan Súd Ie t.o.v. referentiesituatie	Voornemen t.o.v. vigerende bestemmingsplannen
Natuur				
Natura 2000-gebieden	Mogelijke effecten op instandhoudingsdoelen Natura 2000-gebieden	0	0.	0
Overige EHS	Mogelijke effecten op EHS-gebieden	0	0	0
Overige natuurwaarden buiten de EHS	Mogelijke effecten op natuurwaarden buiten de EHS, zoals natuurgebieden, weidevogelgebieden en ganzenopvanggebieden	-	0	-
Landschap en cultuurhistorie				
Cultuurhistorisch landschap	Mogelijke effecten op de landschapsstructuur, samenhang en cultuur-historische elementen - kleigebied Oostergo	-	+	+
	Mogelijke effecten op de landschapsstructuur, samenhang en cultuur-historische elementen - Lauwersmeergebied	0	0	+
Ruimtelijk-visuele aspecten	Effecten op ruimtelijk-visuele kwaliteit - kleigebied Oostergo	--	-	+
	Effecten op ruimtelijk-visuele kwaliteit - Lauwersmeergebied	-	0	+
Woon- en leefmilieu				
Geluid	Kans op toename geluidbelasting op geluidgevoelige objecten	0	0	0
Geur	Kans op toename geurbelasting op geurgevoelige objecten	0	0	0
Luchtkwaliteit	Kans op toename concentratie luchtverontreinigende stoffen	0	0	0
Nachtelijk duister	Kans op toename lichtuitstraling op lichtgevoelige objecten	-	-	+
Verkeersveiligheid	Kans op verslechtering van de verkeersveiligheid	0	0	0
Gezondheid in relatie tot intensieve veehouderij	Kans op verspreiding van (dier-)ziekten van bedrijf tot bedrijf	0	0	0
	Kans op besmetting via de lucht	0	0	0
	Kans op gezondheidseffecten van geurhinder	0	0	0
	Kans op gezondheidseffecten van stofhinder	0	0	0
Overige thema's				
Water	Mogelijke effecten op waterhuishouding	0	+	0
Externe veiligheid	Kans op externe veiligheidsrisico's	0	0	0

Aanbevelingen

Beperking effecten van agrarische bedrijven

Als gevolg van de opname van de regel in het bestemmingsplan dat maximaal 30 grondgebonden bedrijven naar meer dan 1,5 ha (tot maximaal 3 ha) mag uitbreiden, worden de milieueffecten van de landbouw in het buitengebied aanzienlijk beperkt. Extra maatregelen zijn denkbaar om de effecten nog verder te beperken.

Aanbevolen wordt om de plaatsgebondenheid van de melkveehouderijen (e.a. graasdierbedrijven) aan te scherpen. Een aanscherping van het beleid op plaatsgebondenheid heeft een aantal positieve gevolgen voor de milieusituatie:

- Melkveehouderijen (e.a. graasdierbedrijven), die willen uitbreiden naar maximaal 3 hectare, hebben extra landbouwgronden nodig. Indien extra landbouwgronden niet in de directe omgeving aanwezig zijn, is schaalvergroting met toepassing van een dergelijke beleidsmaatregel minder goed uitvoerbaar voor de bedrijven. Bijgevolg is de kans op uitbreiding van agrarische bebouwing minder groot en daardoor ook minder kans op negatieve effecten op het landschap;
- De aanscherping van de plaatsgebondenheid van een agrarisch bedrijf beperkt het aantal transportbewegingen tussen het bedrijf en verder gelegen landbouwgronden of een verder gelegen voercentrum. Dit voorkomt mogelijke negatieve gevolgen voor de verkeersveiligheid in het buitengebied, met name voor schoolverkeer.

Voor het aanscherpen van de plaatsgebondenheid van de melkveehouderijen wordt gedacht aan een minimaal percentage van het aantal hectare gronden, behorende bij de veehouderij, die binnen een bepaalde straal van het bedrijf is gelegen. De vraag is wel of dit op publiekrechtelijke wijze in het bestemmingsplan kan worden geregeld. De aanscherping vergt dus een nadere uitwerking.

Aanbevolen wordt om omvorming van akkerbouwbedrijven naar melkveehouderijen (e.a. graasdierbedrijven) tegen te gaan. Met deze maatregel verkleint de kans op een eventuele toename van het aantal graasdieren en bijgevolg stikstofuitstoot. Dit kan door in het bestemmingsplan ter plaatse van de agrarische bouwvlakken waar grondgebonden bedrijvigheid mogelijk is, omvorming van akkerbouw naar veehouderij uit te sluiten.

Beperking effecten van plan Súd Ie

Negatieve effecten op vleermuizen en broedvogels met jaarrond beschermde nesten kunnen worden voorkomen door bij het dunnen van de bosschages langs de Súd Ie bomen, die (potentieel) geschikt zijn als rust- en verblijfplaats voor vleermuizen of waarin jaarrond beschermde nesten in aanwezig zijn, te sparen.

Leemten in kennis

Werkelijke gevolgen voor landschap

De werkelijke gevolgen voor landschap kunnen mede afhankelijk zijn van het aantal concrete initiatieven voor agrarische bedrijfsuitbreidingen en precieze locatie van deze initiatieven. In de praktijk kan het gebeuren dat een veelheid van deelbeslissingen voor verschillende bedrijfsuitbreidingen wordt genomen, maar dat het zicht op de totale gevolgen enigszins verdwijnt. Daarom wordt aan de gemeente aanbevolen om het totaaleffecten van ontwikkelingen op het landschap regelmatig in beeld te brengen, zodat hier rekening mee kan worden gehouden. Dit kan bijvoorbeeld door het de Landschapsvisie regelmatig te herijken.

Afbakening gezondheidseffecten

Het onderzoek naar de gezondheidseffecten van intensieve veehouderij op de gezondheid van omwonenden (IRAS et al., 2011) biedt een eerste inzicht in de relatie tussen de kans op gezondheidseffecten en de intensieve veehouderijen. Door de inherente beperkingen van het onderzoek is een precieze uitspraak over de directe relatie tussen de nabijheid van intensieve veehouderij, vooral met betrekking tot het type en omvang van het bedrijf (dieraantallen) en effecten op de gezondheid vaak niet mogelijk. Concrete uitspraken over de effecten van de ontwikkelruimte in intensieve veehouderij in het buitengebied van Dongeradeel conform het voorgenomen bestemmingsplan waren dan ook nog niet mogelijk. Aanbevolen wordt om de zich ontwikkelende

inzichten omtrent gezondheidseffecten van de veehouderij te blijven volgen. Indien het beoordelingskader voor micro-organismene en endotoxinen afkomstig uit veehouderijen van de Gezondheidsraad beschikbaar is en in werking wordt gesteld, dient de gemeente hier rekening mee te houden.

Aanzet evaluatieprogramma

De gemeente is voornemens om een evaluatieprogramma te ontwikkelen, gericht op de volgende aspecten:

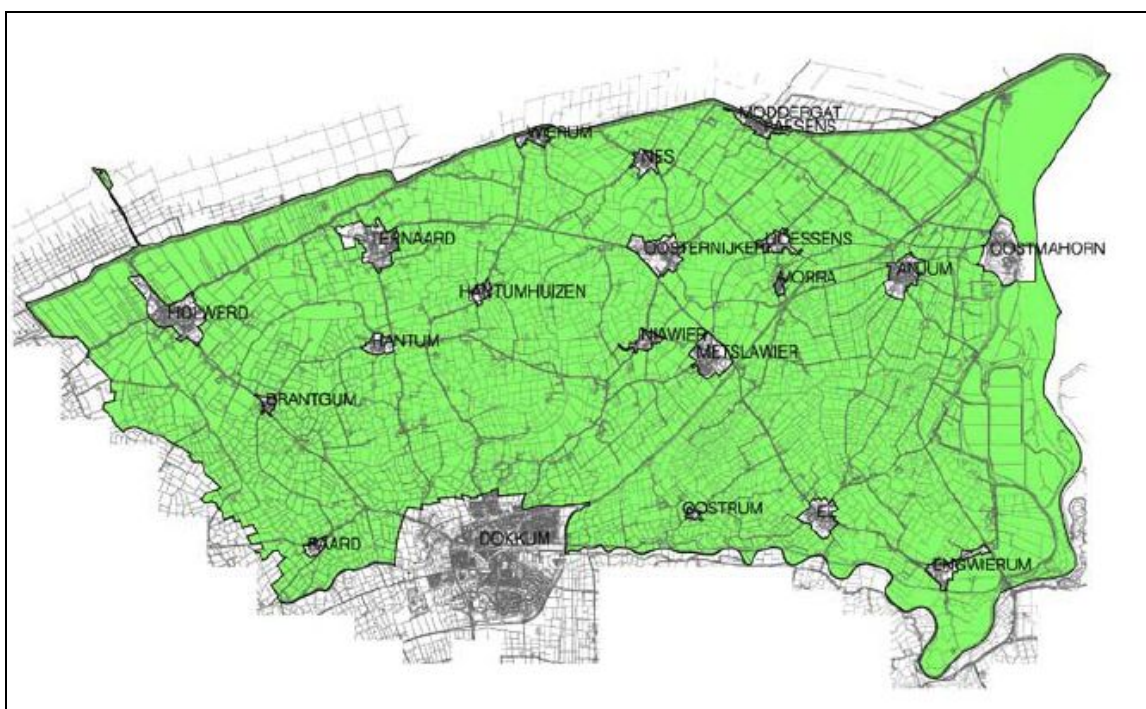
- Gevolgen van alle ontwikkelingen samen in een bepaalde landschappelijke eenheid voor de karakteristieken van dat landschap. Hierdoor zal het mogelijk worden om bij de afweging van nieuwe initiatieven het cumulatieve effect mee in beschouwing te nemen. Dit kan bijvoorbeeld door de Landschapsvisie Dongeradeel regelmatig te herijken;
- Het monitoren van de verkeersveiligheid op de landelijke wegen als gevolg van mogelijke toename van landbouwverkeer in combinatie met schoolverkeer (fietsers).

1 Inleiding

1.1 Het voornemen om een nieuw bestemmingsplan buitengebied op te stellen

De gemeente Dongeradeel beschikt momenteel over twee bestemmingsplannen voor het buitengebied¹. Deze bestemmingsplannen zijn verouderd en onvoldoende op elkaar afgestemd. De toepasbaarheid, zowel beleidsmatig als juridisch, levert in de dagelijkse praktijk steeds meer problemen op. Door de beide bestemmingsplannen te herzien en tot één *Bestemmingsplan Bûtengebied* samen te voegen, beschikt de gemeente weer over een geactualiseerd en samenhangend beleidskader voor het totale buitengebied. Het is ook nodig om nieuw beleid te verwerken, bijvoorbeeld op het gebied van landbouw, toerisme en wonen.

Het plangebied van het voorgenomen bestemmingsplan omvat het buitengebied van de gemeente, exclusief de Waddenzee. De grens ligt bij de buitenteen van de Waddenzeedijk. Ook de kleinste buurtschappen zijn gerekend tot het buitengebied. De stad Dokkum en de (grotere) dorpen zijn voorzien van hun eigen bestemmingsplannen. In onderstaande figuur is het plangebied van het voorgenomen bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel weergegeven.

Figuur 1.1 Plangebied bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel

Het voorgenomen bestemmingsplan is gebaseerd op de 'Notitie van uitgangspunten 2011' voor het bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel. Deze notitie beschrijft de achtergronden en het beleid die ten grondslag liggen aan het voorgenomen bestemmingsplan. In de Notitie maakte een deel van de Waddenzee dat binnen de gemeente Dongeradeel ligt nog deel uit van het plangebied van het voorgenomen bestemmingsplan. Ondertussen is besloten om het deel van de Waddenzee dat binnen de gemeente Dongeradeel ligt, niet mee te nemen in het bestemmingsplan Bûtengebied.

¹Bestemmingsplan West Dongeradeel, vastgesteld op 24 november 1988, en bestemmingsplan Oost Dongeradeel, vastgesteld op 8 februari 1973.

1.2 Plan-m.e.r.-verplichting, algemeen

De plan-m.e.r.-procedure is wettelijk vastgelegd in de Wet milieubeheer en het Besluit milieueffectrapportage 1994, en is de implementatie van de Europese Richtlijn 2001/42/EG in de Nederlandse wetgeving. De plan-m.e.r.-verplichting geldt voor wettelijk of bestuursrechtelijk voorgeschreven plannen en programma's die:

1. kaderstellend zijn voor activiteiten conform de beschrijving in het Besluit milieueffectrapportage (onderdeel C en D van de Bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage) en/ of;
2. waarvoor een passende beoordeling nodig is in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 (en daarmee in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn).

Het bestemmingsplan is een wettelijk voorgeschreven plan waarvoor nagegaan moet worden of voor de herziening daarvan een plan-m.e.r.-procedure nodig is op grond van beide of één van de genoemde punten. In dit geval is een planMER nodig vanwege de uitbreidingsmogelijkheid die het bestemmingsplan biedt voor de veehouderij. Dit wordt in de volgende paragraaf uiteengezet.

De afkortingen plan-m.e.r. en planMER

In dit document komt u de afkortingen plan-m.e.r. en planMER tegen. Het is gebruikelijk om met dit verschil in afkortingen onderscheid te maken tussen de procedure voor de milieueffectrapportage (de m.e.r.) en het milieueffectrapport (het MER).

- Plan-m.e.r. staat dus voor de procedure van de milieueffectrapportage voor het plan (in dit geval het Bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel).
- Met planMER wordt het milieueffectrapport bedoeld. Dit is het milieudocument bij het plan, dat in het kader van de m.e.r.-procedure wordt opgesteld.

1.3 Plan-m.e.r.-plicht Bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel

Het voorgenomen ontwikkelingsplan zal ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor zowel de grondgebonden veehouderij (melkrundveehouderij) als de intensieve veehouderij op bestaande intensieve veehouderijbedrijven. Dit maakt het mogelijk dat de bedrijven kunnen uitbreiden met een omvang waardoor voor deze bedrijven op het niveau van een omgevingsvergunning sprake kan zijn van m.e.r.-beoordelingsplicht dan wel (voor bepaalde intensieve veehouderijen, afhankelijk van het aantal dieren) directe m.e.r.-plicht. Het voorgenomen bestemmingsplan is kaderstellend voor deze mogelijke ontwikkelingen. Dit heeft tot gevolg dat voor het nieuwe bestemmingsplan een planMER moet worden opgesteld, met toepassing van de procedure hiervoor.

In de startfase van de milieueffectrapportage is nagegaan of de voornemens in het voorgenomen bestemmingsplan gevolgen kunnen hebben voor de Natura 2000-gebieden Waddenzee en Lauwersmeer. De bevindingen wat dit betreft zijn gerapporteerd in een zogenaamde Voortoets. Geconcludeerd is dat significante gevolgen voor deze Natura 2000-gebieden zijn uitgesloten. Voor nadere informatie wordt verwezen naar de bovengenoemde voortoets. Deze is opgenomen in de notitie reikwijdte en detailniveau die ten behoeve van de raadpleging van betrokken instanties is opgesteld.

Plan Súd Ie

In de afgelopen jaren is door gemeente Dongeradeel, provincie Fryslan en Wetterskip Fryslân gewerkt aan een integraal plan voor de Súd Ie. Dit plan beoogt het opnieuw bevaarbaar maken en herstel van de Súd Ie als oude zeearm en vaarweg tussen Dokkum en Lauwersmeer. Naast het bevorderen van vaarrecreatie zijn in het plan tevens projecten op het gebied van ecologie en landschap, water en recreatie meegenomen.

Gedurende het opstellen van het bestemmingsplan en het MER heeft de gemeente besloten het plan Súd Ie planologisch mogelijk te willen maken. Omdat nog niet zeker is of het plan doorgang kan vinden, wordt dit gedaan door in het bestemmingsplan wijzigingsmogelijkheden op te nemen, die belemmeringen op het gebied van de ruimtelijke ordening wegnemen. De vraag is of door uitvoering van dit plan negatieve gevolgen voor de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Lauwersmeer kunnen optreden. In het planMER komt dit aan de orde. Het planMER bevat een analyse

of als gevolg van de ontwikkeling van het plan Súd Ie een passende beoordeling moet worden uitgevoerd. De analyse is gebaseerd op de 'Ecologische quickscan project Súd Ie' waarin de voortoets voor dit project is opgenomen.

1.4 Doel m.e.r.-procedure

De milieueffectrapportage heeft tot doel om de milieueffecten van het voorgenomen bestemmingsplan in beeld te brengen. Ook kunnen eventuele realistische alternatieven worden onderzocht en mogelijkheden worden aangegeven om effecten te beperken. Hierdoor krijgt het milieubelang een volwaardige plaats in de besluitvorming.

1.5 Procedure

In dit geval is de procedure van een milieueffectrapport voor een plan van toepassing (zie § 7.4 Wet milieubeheer). De plan-m.e.r.-procedure staat niet op zichzelf, maar is een hulpmiddel bij het opstellen van het voorgenomen Bestemmingsplan Bûtengebied. Daarom is de procedure gekoppeld aan de voorbereiding van dit bestemmingsplan. Deze voorbereiding is de bevoegdheid van het College van Burgemeester & Wethouders. Daarom is dit college ook het bevoegde gezag voor de m.e.r.-procedure.

Voorfase

De m.e.r.-procedure is gestart met de openbare kennisgeving in de lokale pers. Hierin is bekendgemaakt dat voor de herziening van de bestemmingsplannen Bûtengebied de plan-m.e.r.-procedure wordt gevolgd en is deze procedure uiteengezet. Na de bekendmaking heeft de 'Notitie reikwijdte en detailniveau milieueffectrapportage bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel' bij het 'Voorontwerp Bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel' van 19 april tot en met 30 mei 2012 (6 weken) ter inzage gelegen.

De bestuursorganen, die ook bij de voorbereiding van het bestemmingsplan zijn betrokken (zie onderstaande tekstbox), zijn geraadpleegd over de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen planMER. Daarnaast is een ieder in de gelegenheid gesteld om gedurende de inspraakperiode een reactie in te dienen op het voornemen.

Geraadpleegde instanties

- Rijksinstanties:
 - o VROM inspectie, kantoor Groningen
 - o Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, vestiging Noord te Groningen
 - o Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort
- Provincie Fryslân, Leeuwarden
- Wetterskip Fryslân, Leeuwarden
- Omliggende gemeenten:
 - o Achtkarspelen, Buitenpost
 - o Ferwerderadiel, Ferwert
 - o Dantumadiel, Damwâld
 - o Kollumerland, Kollum
 - o De Marne, Ulrum
 - o Schiermonnikoog
 - o Ameland

De gemeente heeft een advies van de provincie Fryslân ontvangen, waarin ook de afbakening van het planMER aan de orde komt. De provincie constateert in haar advies te kunnen instemmen met de Notitie reikwijdte en detailniveau voor de milieueffectrapportage bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel en onderschrijft de conclusie dat een passende beoordeling niet nodig is. In een inspraakreactie zijn opmerkingen over mogelijke gevolgen van intensieve veehouderij voor de gezondheid geplaatst. In het voorliggende planMER is hierover nadere informatie opgenomen. Overige reacties hebben geen betrekking op de afbakening van het MER.

Het vervolg van de procedure

Het planMER wordt tegelijk met het ontwerp bestemmingsplan ter inzage gelegd en voorgelegd aan de bestuursorganen. Er is dan gelegenheid om in te spreken op het ontwerp en op het planMER. Eveneens wordt het planMER ter toetsing voorgelegd aan de Commissie m.e.r.

De procedure loopt verder volgens de gebruikelijke lijnen voor een bestemmingsplan. Bij alle stappen zal worden aangegeven op welke wijze het planMER en de reacties daarop in acht zijn genomen. Bij de uitvoering van het plan worden de effecten geëvalueerd. Dit planMER geeft in hoofdstuk 7 een aanzet voor een evaluatieprogramma.

1.6 Afbakening van het MER

Deze paragraaf beschrijft de veranderingen in het voornemen ten opzichte van het voorontwerp bestemmingsplan. Zoals hiervoor is aangegeven is in de Notitie reikwijdte en detailniveau het MER afgebakend. Als gevolg van de inspraakreacties en adviezen en ambtshalve reacties wordt het ontwerp bestemmingsplan op een aantal punten aangepast ten opzichte van het voorontwerp bestemmingsplan. De volgende aanpassingen hebben gevolgen voor de afbakening van het MER:

- Vergroten van de maximale bouwoppervlak van grondgebonden agrarische bedrijven (akkerbouw- en graasdierbedrijven, zoals melkvee- en paardenhouderijen) van meer dan 1,5 ha tot en een maximum van 3,0 ha (middels een wijzigingsbevoegdheid). In het voorontwerp bestemmingsplan kon het bouwvlak van grondgebonden agrarische bedrijven van meer dan 1,5 ha worden vergroot tot ten hoogste 2,5 ha (eveneens middels een wijzigingsbevoegdheid). De oppervlaktemaat van 3 ha komt overeen met het provinciale beleid;
- Het aantal grondgebonden bedrijven dat gebruik mag maken van genoemde wijzigingsbevoegdheid (vergroten van hun bouwoppervlak van meer dan 1,5 ha tot en een maximum van 3,0 ha) wordt beperkt tot een maximum van 30 stuks in de planperiode;
- Juridisch-planologisch mogelijk maken van de integrale gebiedsontwikkeling van de Súd Ie. Omdat nog niet zeker is dat het plan realiseerbaar is, kan het nog niet bij direct recht (definitieve bestemmingen) in het bestemmingsplan worden opgenomen. Het ontwerp bestemmingsplan zal het voornemen middels een wijzigingsbevoegdheid planologisch mogelijk maken. In het planMER wordt deze ontwikkeling in een alternatief met plan Súd Ie onderzocht.

In hoofdstuk 4 van dit planMER wordt nader ingegaan op welke wijze de aanpassingen gevolgen hebben voor de afbakening van de milieueffectenstudie.

1.7 Leeswijzer

Dit planMER is als volgt opgebouwd:

- in hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de ontwikkelingen in de landbouw en relevant beleid en wet- en regelgeving;
- hoofdstuk 3 bevat een beschrijving van de huidige situatie en autonome ontwikkeling van de voor dit planMER relevante milieuaspecten en thema's;
- vervolgens wordt er in hoofdstuk 4 ingegaan op de ontwikkelingsmogelijkheden en daaruit voortvloeiende activiteiten die in het bestemmingsplan worden geregeld. Gekoppeld daaraan wordt de afbakening van de relevante milieuthema's voor de beschrijving en de beoordeling van milieueffecten beschreven;
- in hoofdstuk 5 staan de effectbeschrijving en de beoordeling van deze activiteiten centraal;
- in hoofdstuk 6 wordt een integrale afweging gemaakt van de alternatieven en ingegaan op maatregelen en aanbevelingen om eventuele negatieve milieueffecten te verminderen;
- ten slotte worden in hoofdstuk 7 de leemten in kennis aangegeven en wordt er een aanzet tot een evaluatieprogramma gegeven.

2 Ontwikkelingen en beleid

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden voor dit MER relevante ontwikkelingen en beleid beschreven.

De ontwikkeling van de landbouw, en de ruimte die het voorgenomen bestemmingsplan daarvoor zal bieden, vormt het hoofdonderwerp van dit MER. Daarom is het van belang om na te gaan, wat de verwachte ontwikkeling zal zijn. Dit is onderwerp van paragraaf 2.2.

In paragraaf 2.3 is het relevante beleidskader beschreven. Het vormt het kader waarbinnen de effecten van het nieuwe bestemmingsplan worden getoetst. Het betreft Europees, nationaal, regionaal en lokaal beleid. De nadruk ligt op het beleid dat medebepalend is voor de toekomstige ontwikkeling van het gebied en/of relevant is voor de milieuthema's die in dit planMER aan de orde komen.

2.2 Ontwikkelingen in de landbouw

Hieronder wordt ingegaan op de onderbouwing van de verwachte ontwikkeling van de veehouderij in de gemeente Dongeradeel, mede in het licht van landelijke en provinciale ontwikkelingen.

De onderstaande analyse is gebaseerd op gegevens uit de volgende bronnen:

- Informatie op de websites van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS Statline), het Centraal Planbureau (CPB) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL);
- LEI rapport 'Landbouwverkenning provincie Fryslân tot 2020' (juni 2009);
- PBL rapport 'Welvaart en omgeving, een scenariostudie voor Nederland in 2040' (september 2006);
- DLG-rapport, in opdracht van provincie Friesland, 'Landbouwstructuuronderzoek Fryslân 2011: Schaalvergroting en verkaveling' (september 2011).

CBS Statline geeft statistische informatie op basis van de landbouwstellingen (meitellingen) die ieder jaar worden gehouden. Voor de beoordeling van de landbouwsituatie in de gemeente Dongeradeel is nagegaan, hoe deze zich verhoudt tot het provinciale beeld (waarvoor het genoemde DLG-rapport de ontwikkelingen in de periode 2000-2009 schetst en het genoemde LEI-rapport de verwachte trends schetst) en tot de regionale situatie. Daarom is hierover informatie bijeengebracht. In bijlage 1 is voor de belangrijkste parameters informatie gepresenteerd. Dit betreft informatie over de ontwikkeling van het agrarisch grondgebruik (oppervlakte cultuurgrond) en aantallen dieren. Er is een selectie gemaakt van de belangrijkste diergroepen in de gemeente Dongeradeel. Hieronder worden mede op grond van deze informatie de ontwikkeling tot nu toe en de verwachte trends beschreven.

De informatie in bijlage 1 toont aan dat de karakteristieken van de landbouw in Dongeradeel goed aansluiten bij die van het totale landbouwgebied Noordelijk Friesland, waar Dongeradeel deel van uitmaakt.

2.2.1 Algemeen

Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit² heeft in januari 2008 een toekomstvisie op de veehouderij gepubliceerd. De kernboodschap van de visie is dat de sector de komende 15 jaar dient te verduurzamen. Hiermee wordt bedoeld dat geproduceerd dient te worden met respect voor mens, dier en milieu waar ook ter wereld. In de visie worden zes speerpunten beschreven:

- systeeminnovaties;
- het welzijn en de gezondheid van dieren;
- maatschappelijke inpassing;
- energie en milieu;
- markt en ondernemerschap;
- verantwoord consumeren.

² Thans het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

In de huidige situatie zijn er circa 6.000 landbouwbedrijven gevestigd binnen de provincie Friesland. Hiervan zijn 3.000 melkveebedrijven, 2.000 andere graasdierbedrijven, 400 akkerbouwbedrijven, ruim 100 tuinbouw- en blijvende teeltbedrijven en eveneens ruim 100 intensieve veehouderijbedrijven.

Uit het Landbouwstructuuronderzoek Fryslân 2011 is gebleken dat het proces van schaalvergroting bij melkveebedrijven waarneembaar is, blijkens de toename van grotere melkveebedrijven (> 100 melkkoeien per bedrijf) en afname van kleinere melkveebedrijven (< 70 melkkoeien per bedrijf). Het aandeel van Friesland in het totale landelijke melkquotum is toegenomen van 17,3 % in 2000 tot 17,7 % in 2009. De gemeenten met duidelijke groei (> 10%) liggen vooral in de noordelijke en noordwestelijke kuststreek. Voor Friese akkerbouwbedrijven is de pootaardappel het belangrijkste product. Ook in deze sector is sprake van schaalvergroting. Het totale akkerbouwareaal is gekrompen in 2009 ten opzichte van 2000.

Landelijke en provinciale trends

Het Planbureau voor de Leefomgeving geeft de trend ten aanzien van de landbouw aan in het rapport 'Welvaart en Leefomgeving'. Ondanks een krimp van het landbouwareaal blijft de landbouw de komende decennia de dominante ruimtegebruiker van Nederland. De akkerbouw zal zich concentreren in Groningen, de Flevopolders en Zeeland, maar ook daar verliest de sector terrein, vooral aan de melkveehouderij. In Friesland is het areaal akkerbouw beperkt en vooral geconcentreerd op de kleigronden in het noorden van de provincie.

Rondom de Randstad, maar ook rondom stedelijke gebieden in Brabant, Utrecht en Gelderland neemt het areaal landbouw sterker dan evenredig af, omdat de grond daar andere functies krijgt. De, weliswaar iets krimpende, intensieve veehouderij blijft de komende decennia nog vooral in Brabant, Overijssel, Gelderland en Limburg een relatief grote sector. In Friesland is het aantal intensieve veehouderijen beperkt. Circa 75% van deze intensieve bedrijven betreffen pluimveebedrijven.

Het 'Global Economy' scenario van het Centraal Planbureau geeft aan dat landelijk in de periode tot 2020 een groei van de melkrundveehouderij wordt verwacht van 25%. Het afschaffen van de melkquotering (in 2015) is hiervoor een belangrijke factor. Voor de intensieve veehouderij wordt landelijk een daling van 5% verwacht. Recent heeft het Landbouw Economisch Instituut (LEI) het toekomstscenario voor de Nederlandse landbouw bijgesteld. In dit scenario groeit de melkproductie minder, namelijk met 16%. In Friesland wordt een verdere schaalvergroting verwacht van de melkveehouderij, binnen de landbouw de grootste sector in de provincie. Hierbij wordt gesproken van schaalessprongen op bedrijven, bijvoorbeeld van nu 100 naar 200 of 300 koeien of meer. Het gemiddelde bedrijf zal gaan van 90 naar 130 tot 150 koeien.

Een relevante nieuwe ontwikkeling binnen de provincie is de opkomst van voercentra (zie tekstbox). Voor dit systeem blijkt een sterk groeiende belangstelling. Uitgangspunt is dat de bedrijven (toeleveranciers en ontvangers) zich moeten bevinden binnen een straal van circa 8 km van de voerverzamelaars.

Voercentra

Een relevante nieuwe ontwikkeling binnen de provincie is de opkomst van voercentra. Het als zelfstandige onderneming werkende voercentrum kan gezien worden als een samenwerkingsverband tussen voercentrum en melkveebedrijven en andere (akkerbouw)bedrijven. Het gewonnen ruwvoer wordt aangeleverd op een verzamelplaats. Vervolgens wordt vanaf deze verzamelplaats het voer dagelijks naar de melkveebedrijven gedistribueerd. Bij dit systeem wordt als regel gehanteerd dat de bedrijven zich moeten bevinden binnen een straal van circa 8 km van de voerverzamelaars. In de afgelopen jaren is hiermee een experiment gestart vanaf een locatie op een industrieterrein in Leeuwarden. Een nadeel uit oogpunt van verkeershinder is dat deelnemende melkveebedrijven dagelijks worden bezocht. Overigens staat hier tegenover ook afname van transportbewegingen tijdens de voederwinning en zijn er andere mogelijkheden om overlast te reduceren. Denk hierbij aan voorkeursroutes en rijbeperkingen rond het begin en einde van de schooltijden (DLG, Landbouwstructuuronderzoek Fryslân, 2011).

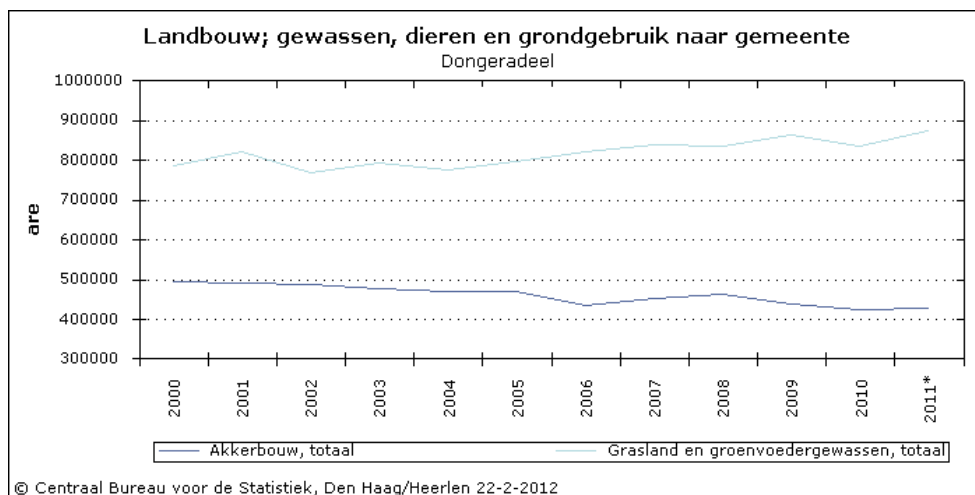
2.2.2 Verwachte ontwikkeling van de landbouw in Dongeradeel

In voorgaande paragraaf is ingegaan op de landelijke en provinciale verwachtingen omtrent de ontwikkeling van de landbouw, grondgebonden en intensieve veehouderij. In het navolgende wordt een vergelijking gemaakt met informatie van het CBS op het niveau van de provincie Friesland, regio Noordelijk Weidegebied en de gemeente Dongeradeel.

Agrarisch grondgebruik

In de gemeente Dongeradeel is grasland (meestal voor de melkrundveehouderij) de meest voorkomende vorm van agrarisch grondgebruik, maar er is ook een aanzienlijke oppervlakte in gebruik als akkerbouwgebied, namelijk ruim een derde van de totale oppervlakte landbouwgrond. Intensieve veehouderij komt in de gemeente relatief weinig voor en heeft voornamelijk betrekking op kippen (leghennen). Verder bevindt zich binnen de gemeente één bedrijf met containerteelt.

In de toekomst zal landelijk gezien, bij afschaffing van de melkquotering (in 2015) de melkveehouderij groeien en zal de akkerbouw terrein verliezen aan de melkrundveehouderij. Dit zou ook in de gemeente Dongeradeel kunnen optreden. Het sluit aan bij de trend in deze gemeente (zie figuur 2.1).

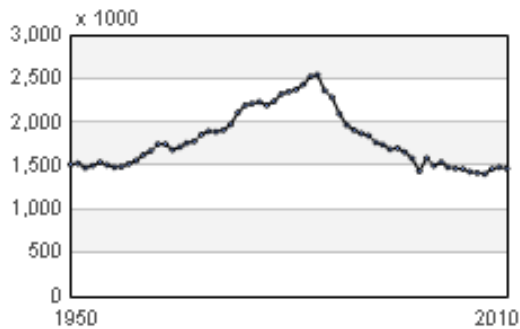

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen 22-2-2012
Figuur 2.1: Ontwikkeling van het grondgebruik (akkerbouw en grondgebonden veehouderij) in Dongeradeel (bron: CBS Statline)

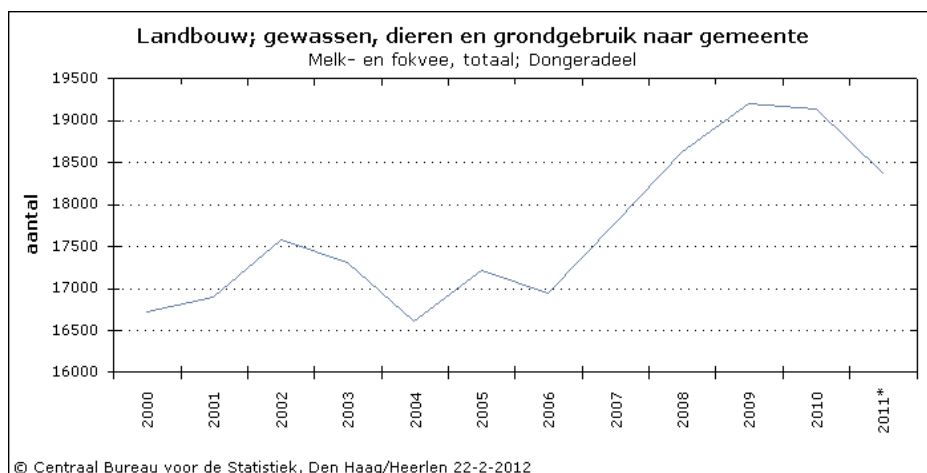
Op landelijke schaal zal de positie van de varkenshouderij door de afname van het akkerbouwgebied wat betreft mestafzet in de verdrinking komen. Doordat de kippenmest gemakkelijker is te exporteren en te verbranden zal de pluimveehouderij hier minder last van hebben dan de varkenshouderij.

Melkrundveehouderij

De ontwikkeling van de rundveestapel vertoont landelijk in 1985 een knik, dit is het gevolg van de invoering van de melkquotering in 1984 (figuur 2.2). Er zet zich een dalende trend in, deze zet zich voort tot 2005. Daarna stijgt het aantal runderen weer, landelijk met circa 5% in 2009 (vergeleken met 2005). In de gemeente Dongeradeel is in dezelfde periode een stijging van ruim 10% geconstateerd en is vanaf 2009 weer een daling zichtbaar (figuur 2.3). Deze stijging komt overeen met de uitkomsten van het DLG-rapport 'Landbouwstructuuronderzoek Fryslân 2011, waarin is weergegeven dat in de periode 2000-2009 de groei van het aantal melkkoeien in de gemeente is toegenomen met meer dan 10%.

Figuur 2.2: Ontwikkeling van het aantal melkkoeien, landelijk (bron: CBS Statline)

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen 22-2-2012

Figuur 2.3 Ontwikkeling melk- en fokvee in gemeente Dongeradeel

Verwacht wordt dat de melkquotering in 2015 zal worden afgeschaft en dat het mestbeleid strenger zal worden: de normen voor stikstof en fosfaat zullen geleidelijk worden aangescherpt. Dit zal doorwerken in de verwachte ontwikkeling van het aantal dieren in de melkrundveehouderij.

Landelijk zal de totale melkproductie in 2020 door de afschaffing van de melkquotering met circa 15% groeien ten opzichte van 2009. In het genoemde LEI-rapport 'Landbouwverkenning provincie Fryslân tot 2020' wordt gesteld, dat er ook in Friesland een toename van de melkproductie zal zijn. Deze zal naar verwachting de 10% groei van de laatste 10 jaar overstijgen. De groei van de melkproductie zal vooral het gevolg zijn van de toename per koe. In het rapport wordt daarnaast gesteld dat de Friese melkveehouderij in een aantal opzichten (huidige bedrijfsomvang, goed vakmanschap, relatief lage grondprijzen) een voordeel heeft ten opzichte van andere provincies in Nederland. Het aantal melkkoeien in Friesland zal naar verwachting niet stijgen (zie figuur 2.3).

Afhankelijk van het toekomstscenario, zou de melkrundveehouderij (inclusief de teelt van voedergrassen) landelijk gezien ook op lange termijn fors kunnen groeien ten koste van de akkerbouw. Dit zal dan gepaard gaan met verdringing van akkerbouw door rundvee.

Gegeven het grondgebruik in Dongeradeel, zou zich hier een dergelijke ontwikkeling ook kunnen voordoen. In de gemeente kunnen (incidenteel) melkveehouderijbedrijven zich inplaatsen van elders of kan sprake zijn van vergroting van het bedrijf door het verwerven van vrijkomende akkerbouwgronden (die gronden moeten dan wel binnen een praktische afstand van het bedrijf liggen, gelet op de bedrijfsvoering).

Conclusie: verwachte ontwikkeling van de rundveehouderij in de gemeente Dongeradeel

De ontwikkeling van de rundveehouderij in de gemeente Dongeradeel past in het provinciale beeld, met daarbij als opmerking dat in deze gemeente de akkerbouw (deels) door de rundveehouderij zou kunnen worden verdrongen. Op provinciaal niveau wordt verwacht dat door het stoppen van bedrijven en schaalvergroting op andere bedrijven het aantal stuks melkvee niet zal toenemen. In de gemeente Dongeradeel is het echter niet uitgesloten dat hier wel een toename van het aantal dieren optreedt. Dit ten gevolge van het mestbeleid, in combinatie met mogelijke verdringing van akkerbouw in de gemeente en in de regio Noordelijk Weidegebied.

Intensieve veehouderij

In Dongeradeel is relatief weinig intensieve veehouderij aanwezig. In totaal (inclusief de bedrijven met een intensieve neventak) zijn er blijkens informatie van de gemeente momenteel dertien bedrijven, waarvan zeven bedrijven met kippen, twee bedrijven met varkens, drie met mestkalveren (bij één bedrijf in combinatie met meststieren en vleesvee) en één met konijnen.

Over het geheel is in Nederland de intensieve veehouderij vanaf 2004 toegenomen, per diersoort is dit echter verschillend. In de reconstructiegebieden is de groei iets lager geweest dan de landelijke trend. De varkens- en de pluimveehouderij krijgen te maken met meer concurrentie op de afzetmarkten en op de mestmarkt. Vooral de varkenssector zal hier last van hebben, de pluimveesector veel minder.

De verwachting is dat de regeling van dierrechten voor varkens en kippen zullen vervallen. Bij de *varkens* is in 1997 door de varkenspest een forse daling van het aantal dieren opgetreden. Daarna is er tot 2004 een dalende trend. Vanaf 2004 stijgt landelijk het aantal dieren. In de provincie Friesland is de varkenssector relatief klein, in Dongeradeel worden relatief zeer weinig varkens gehouden. Eén varkensbedrijf is in 2011 gestopt, op de locatie is wel nieuwvestiging van een intensieve veehouderij mogelijk. De twee bestaande varkensbedrijven hebben te kennen gegeven te gaan stoppen. De varkensbedrijven behouden hun agrarische bestemming. Hervestiging van varkenshouderijen is op deze locaties mogelijk, momenteel zijn er echter geen plannen hiervoor bekend.

Het aantal *kippen* is in 2003 door de vogelgriep epidemie landelijk fors afgenomen. Daarna zet zich een stijgende lijn in. Voorlopige cijfers voor 2011 wijzen echter op een afname van het aantal dieren met 5% ten opzichte van 2010, vooral door daling van het aantal leghennen. In de gemeente Dongeradeel is het totaal aantal kippen, grotendeels leghennen, aan een relatief sterke variatie onderhevig. Dit kan samenhangen met de geringe omvang van de sector in deze gemeente (zeven pluimveebedrijven), waardoor toevallige omstandigheden en ontwikkelingen relatief sterk kunnen doorwerken in de statistische informatie.

Nationaal gezien worden binnen de provincie Friesland weinig *vleeskalveren en vleesvee* gehouden. Deze zijn dan ook van minder belang binnen de provincie. Wel is het aantal vleeskalveren, in tegenstelling tot de landelijke trend, in de periode van 1998 tot 2008 gegroeid met circa 40%. Dit komt vooral door de opkomst van het rosé kalfsvlees. Een andere oorzaak is dat het door veranderende EU maatregelen economisch minder interessant is geworden om vleesstieren te houden. Blijkens informatie van de gemeente zijn binnen de gemeente Dongeradeel drie vleeskalverbedrijven gevestigd, één van deze bedrijven houdt ook vleesstieren en vleesvee.

Conclusie: verwachte ontwikkeling van de intensieve veehouderij in de gemeente Dongeradeel

In de gemeente Dongeradeel komt relatief weinig intensieve veehouderij voor. Dit in vergelijking met de agrarische hoofdsectoren in de gemeente, akkerbouw en grondgebonden veeteelt. De bestaande bedrijven zouden kunnen doorgroeien, maar vestiging van nieuwe bedrijven zal niet aan de orde zijn. De huidige bestemmingsplannen en het voorgenomen bestemmingsplan maken onderscheid tussen grondgebonden bedrijven en intensieve veehouderij. In het voorgenomen bestemmingsplan is geen mogelijkheid voor omvorming van grondgebonden naar intensieve veehouderij voorzien. Gelet op de huidige situatie en trends in de gemeente en de omgeving, zou vooral de kippenhouderij op de bestaande intensieve veehouderijbedrijven kunnen groeien.

2.3 Kaderstellend beleid en wettelijk kader

2.3.1 *Europees beleid*

Vogel- en Habitatrichtlijn, Natura 2000

De Europese Vogelrichtlijn (vastgesteld in 1979) heeft tot doel alle in het wild levende vogelsoorten, hun eieren, nesten en leefgebieden en de bescherming van trekvogels wat hun broed-, rui- en overwinteringgebieden betreft en rustplaatsen in hun trekzones te beschermen. De richtlijn kent twee sporen: algemeen geldende regels voor de bescherming van de soorten, die overal van toepassing zijn en de instelling (door de lidstaten) van speciale beschermingszones (de 'Vogelrichtlijngebieden') voor vogelsoorten die bijzonder kwetsbaar zijn. Na 1979 is de richtlijn nog diverse malen aangepast, maar hij is nog altijd van kracht.

In 1992 werd de Vogelrichtlijn aangevuld met de Habitatrichtlijn. De Habitatrichtlijn draagt bij aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het in stand houden van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna. Van zowel typen habitats als van soorten dieren en planten zijn lijsten opgesteld die in het kader van de richtlijn beschermd dienen te worden. Ook in deze richtlijn kunnen de genoemde sporen worden onderscheiden: enerzijds de algemene bescherming van bepaalde soorten, anderzijds de aanwijzing van speciale beschermingszones (de 'Habitatrichtlijngebieden'). De speciale beschermingszones vormen samen een samenhangend Europees netwerk van natuurgebieden, dit netwerk wordt aangeduid als Natura 2000. Gezamenlijk vormen deze gebieden de hoeksteen voor behoud en herstel van biodiversiteit.

In Nederland zijn de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn vertaald in de Flora- en faunawet (voor de soortbescherming) en in de Natuurbeschermingswet (voor de bescherming van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden, beide worden aangeduid als Natura 2000-gebieden).

2.3.2 *Rijksbeleid*

Natuurbeschermingswet 1998

De Natuurbeschermingswet 1998 regelt de bescherming van de Natura 2000-gebieden en vertaalt deze bescherming naar de Nederlandse regelgeving (daarnaast bevat de wet een regeling voor andere specifieke beschermde natuurmonumenten van nationaal belang³).

Op basis van de Natuurbeschermingswet worden in Nederland de Natura 2000- gebieden aangewezen. Deze worden door middel van een ministeriële aanwijzing vastgelegd. Per Natura 2000-gebied zijn instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd, die meestal door de provincies in beheerplannen moeten worden uitgewerkt. Op dit moment is de aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden definitief, maar voor Habitatrichtlijngebieden is de aanwijzing nog in procedure. Bij gebieden die onder beide richtlijnen vallen, worden de aanwijzingen gecombineerd in één aanwijzing als Natura 2000-gebied.

Zoals in het voorgaande reeds is aangegeven, is een voortoets uitgevoerd om na te gaan of het voorgenomen bestemmingsplan significante gevolgen zou kunnen hebben op Natura 2000-gebieden binnen het plangebied en in de omgeving. Op grond hiervan is het volgende geconcludeerd:

- Het voorgenomen bestemmingsplan maakt geen ontwikkelingen mogelijk die negatieve gevolgen zullen hebben voor de instandhoudingsdoelstellingen van het Lauwersmeergebied en voor de Waddenzee;
- Er worden geen negatieve gevolgen verwacht voor de instandhoudingsdoelstellingen van de duingebieden op de eilanden, die zijn aangewezen als Natura 2000-gebied.
- Ook op het verder weg gelegen gebied de Groote Wielen bij Leeuwarden zullen geen negatieve effecten kunnen optreden.

³ Nationaal Park de Alde Feanen, gelegen in Zuid-Friesland, is een natuurmonument van nationaal belang.

Structuurvisie Infrastructuur en ruimte

Op 13 maart 2012 is de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) in werking getreden. In de SVIR schetst het Rijk ambities van het ruimtelijk en mobiliteitsbeleid voor Nederland in 2040. De SVIR vervangt verschillende nota's, zoals de Nota Ruimte, de Structuurvisie Randstad 2040, de Nota Mobiliteit, de MobiliteitsAanpak, de Structuurvisie voor de Snelwegomgeving. Verder vervallen met de SVIR de ruimtelijke doelen en uitspraken uit de Agenda Landschap, Agenda Vitaal Platteland en Pieken in de Delta.

In de SVIR is onderscheid gemaakt in verschillende regio's. Het onderhavige plangebied behoort tot het deelgebied Noord-Nederland. De MIRT-regio Noord-Nederland bestaat uit de provincies Friesland, Groningen en Drenthe. Opgaven van nationaal belang in dit gebied zijn:

- het versterken van Energyport door het aanwijzen van locaties voor de vestiging van energiecentrales in de Eemshaven en het robuust en compleet maken van het hoofdenergienetwerk van Eemshaven via Ens naar Diemen (Noordwest 380 kV verbinding);
- het aanwijzen van leidingstroken voor buisleidingen voor gas en het ruimtelijk reserveren van locaties voor ondergrondse opslag;
- het aanwijzen van voorkeursgebieden voor grootschalige windenergie in Noord Nederland;
- de ontwikkeling van een robuust kustlandschap en zoetwatersysteem ter vergroting van de waterveiligheid en waterzelfvoorziening en het voorkomen van verdroging (o.a. door versterking afsluitdijk en bijbehorende sluizencomplexen, Hoogwaterbeschermingsprogramma en deelprogramma's Zoetwatervoorziening, IJsselmeer en Waddengebied van het Deltaprogramma);
- het tot stand brengen en beschermen van de (herijkte) EHS, inclusief de Natura 2000 gebieden en het Werelderfgoed (de Waddenzee).

De economische kracht van Noord Nederland ligt in de sterke internationale positie met betrekking tot energie, chemie (Delfzijl) en water(kennis)technologie. Energyport (Noord-) Nederland is het energieknooppunt van Noordwest Europa. Een groot aantal kabels en (buis)leidingen van elektriciteit, gas, telecom en data landt aan in de Eemshaven en vertakt zich naar de rest van Nederland en Europa. De (mogelijke) zones voor buisleidingen of hoogspanningsleidingen liggen alle op afstand van het grondgebied van de gemeente Dongeradeel.

Over herijking van de EHS is onlangs een afspraak op hoofdlijnen gemaakt van het rijk met de provincies. Over de nadere uitwerking is nog overleg gaande. De definitieve begrenzing van de herijkte EHS is nog niet duidelijk.

Naast het hierboven beschreven regionale beleid zijn er verschillende algemene thema's die behandeld worden in de structuurvisie. Zo geldt voor Dongeradeel dat het westelijke deel van de gemeente wordt aangeduid als kansrijk gebied voor windenergie. De gemeente heeft medewerking toegezegd aan de realisatie van een opschalingscluster voor windenergie aan de Lauwersseewei. Een belangrijke voorwaarde voor medewerking aan het opschalingscluster is dat de bestaande windturbines in de gemeente gesaneerd worden. Gelet op de provinciale verordening Romte is het op dit moment niet mogelijk om het opschalingscluster in een bestemmingsplan op te nemen. Het voorgenomen bestemmingsplan sluit nieuwe windturbines of wijzigingsplannen voor windturbines derhalve uit.

Besluit Algemene regels ruimtelijke ordening

Het Besluit Algemene regels ruimtelijke ordening (Barro, ook wel bekend als de AMvB Ruimte) bevat de ruimtelijke kaders uit de eerdere planologische kernbeslissingen, die daadwerkelijk borging in regelgeving behoeven.

Grote delen van de Barro zijn op 30 december 2011 in werking getreden. Het besluit geeft nadere regels waaraan bestemmingsplannen moeten voldoen in situaties waar nationale belangen in het geding zijn.

Wet ammoniak en veehouderij

Op 8 mei 2002 is de Wet ammoniak en veehouderij (Wav) in werking getreden. De Wav vormt een onderdeel van de nieuwe ammoniakregelgeving voor dierenverblijven van veehouderijen. Deze nieuwe

regelgeving kent een emissiegerichte benadering voor heel Nederland met daarnaast aanvullend beleid ter bescherming van de kwetsbare gebieden.

De emissiegerichte benadering heeft gestalte gekregen in het Besluit huisvesting ammoniakemissie veehouderij (2005). Dit besluit (veelal aangeduid als 'Besluit huisvesting') heeft betrekking op intensieve veehouderijbedrijven en bepaalt dat dierenverblijven, waar emissiearme huisvestingssystemen voor beschikbaar zijn, op den duur emissiearm moeten zijn uitgevoerd. Hiertoe bevat het besluit zogenaamde maximale emissiewaarden. Op grond van het besluit mogen alleen nog huisvestingssystemen met een emissiefactor die lager is dan of gelijk is aan de maximale emissiewaarde, toegepast worden. Grote bedrijven moeten voldoen aan de eisen op grond van internationale afspraken, de IPPC Richtlijn. In deze richtlijn is bepaald dat alleen veehouderijen (in de richtlijn 'installaties' genoemd) onder deze richtlijn vallen indien het gaat om intensieve pluimvee- of varkenshouderijen met:

- meer dan 40.000 plaatsen voor pluimvee;
- meer dan 2000 plaatsen voor mestvarkens (> 30 kg);
- meer dan 750 plaatsen voor zeugen.

Situatie in Dongeradeel

Binnen de gemeente Dongeradeel zijn blijkens informatie van de gemeente in totaal (inclusief bedrijven met intensieve neventak) 13 bedrijven met intensieve veehouderij aanwezig. Het merendeel van de bedrijven (zeven bedrijven) houdt kippen. Er zijn twee bedrijven met varkens, drie met mestkalveren / meststieren en één bedrijf met konijnen. Bedrijven die niet voldoen aan het Besluit huisvesting hebben bedrijfsontwikkelingsplannen (BOP's) ingediend waarin is aangegeven welke acties ze zullen ondernemen om aan het Besluit huisvesting te voldoen. Eén bedrijf (met mestvarkens) is reeds gestopt en twee hebben aangegeven te zullen stoppen. De bestemming intensieve veehouderij zal op deze locaties in het voorgenomen bestemmingsplan echter wel worden gehandhaafd. Daarnaast is er een bedrijf met 750 konijnen. Deze diercategorie valt niet onder het Besluit huisvesting.

De Wet ammoniak en veehouderij bevat daarnaast regelgeving ter bescherming van gebieden die zeer kwetsbaar zijn voor de depositie van ammoniak. De provincies hebben hiertoe zeer kwetsbare gebieden (Wav-gebieden) aangewezen. Binnen de gemeente Dongeradeel en in de directe omgeving liggen geen Wav-gebieden. Dit deel van de regelgeving in het kader van de Wav behoeft daarom verder geen aandacht in dit planMER.

Wet geurhinder en veehouderij

in de Wet geurhinder en veehouderij (Wgv) worden eisen gesteld aan de maximale geurbelasting die een veehouderij mag veroorzaken ten opzichten van geurgevoelige objecten, zoals woningen. De wet is in plaats gekomen van de Wet stankemissie veehouderijen in landbouwontwikkelings- en verwevingsgebieden.

Het nationale geurbeleid bestaat uit de volgende beleidslijnen:

- als er geen hinder is, zijn maatregelen niet nodig;
- als er wel hinder is, worden maatregelen op basis van BBT (Best Beschikbare Technieken) afgeleid;
- voor bepaalde branches is het hinderniveau bepaald en in een bijzondere regeling vastgelegd;
- de mate van hinder die nog acceptabel is, wordt vastgesteld door het bevoegd gezag.

De Wgv stelt alleen eisen aan de geurhinder vanwege dierenverblijven. In het algemeen kan de geuremissie vanuit die geurbronnen door het treffen van redelijk eenvoudige maatregelen of voorzieningen of door het aanhouden van minimumafstanden worden voorkomen of tot een acceptabel niveau worden teruggebracht (Infomil, 2007).

De Wgv maakt onderscheid tussen dieren met geuremissiefactoren en dieren zonder geuremissiefactoren. Voor dieren waarvoor een geuremissiefactor is opgenomen mag de geurbelasting op een geurgevoelig object de wettelijk vastgestelde norm niet overschrijden. Voor dieren waarvoor geen geuremissiefactor is opgenomen dient een minimale afstand tussen een veehouderij en een geurgevoelig object te worden aangehouden. Verder is binnen de Wgv een onderscheid gemaakt in twee categorieën voor geurgevoelige objecten, te weten objecten gelegen binnen de bebouwde kom en objecten gelegen buiten de bebouwde kom.

Dieren met geuremissiefactoren

Indien de ligging van de geurgevoelig objecten bekend is, kan per object worden bepaald welke waarde voor de geurbelasting op de buitenzijde van het geurgevoelig object is toegestaan. Deze maximale waarde voor de geurbelasting is opgenomen in artikel 3 van de Wgv en wordt uitgedrukt in aantallen Europese odour units in een volume-eenheid lucht (ouE/m^3). Voor de geurbelasting is uitgegaan van de gebruikelijke 98-percentiel geurconcentratie. Dat betekent dat de berekende geurconcentratie gedurende 98 procent van het jaar niet wordt overschreden (ouE/m^3 ; P98).

Tabel 2.2: Geurbelastingsnormen uit de Wgv

Het geurgevoelig object is gelegen in een:	Ten hoogste toegestane geurbelasting:
- concentratiegebied, binnen bebouwde kom	3.0 ouE/m^3
- concentratiegebied, buiten bebouwde kom	14.0 ouE/m^3
- niet-concentratiegebied, binnen bebouwde kom	2.0 ouE/m^3
- niet-concentratiegebied, buiten bebouwde kom	8.0 ouE/m^3

Binnen de gemeente Dongeradeel zijn geen concentratiegebieden gelegen voor de intensieve veehouderij. Binnen het plangebied zijn dan ook de normen ten aanzien van 'niet-concentratiegebieden' van toepassing. De gemeente Dongeradeel hanteert deze wettelijke normen.

Dieren zonder geuremissiefactoren

Voor veehouderijen met dieren waarvoor geen geuremissiefactor is vastgesteld en voor veehouderijen met pelsdieren gelden wettelijk vastgestelde afstanden tussen veehouderij en geurgevoelig object. De beoordeling van geurhinder bestaat uit de toetsing of aan de voorgeschreven minimumafstanden wordt voldaan (artikel 4, eerste en tweede lid Wgv). Het gaat hier om de afstand tussen het emissiepunt van een dierenverblijf en de buitenzijde van het geurgevoelig object.

De minimumafstand tussen een veehouderij met 'afstandsdieren' en een geurgevoelig object (artikel 4, eerste lid van de Wgv), bijvoorbeeld een woning, bedraagt:

- binnen de bebouwde kom 100 meter;
- buiten de bebouwde kom 50 meter.

De ligging van de stal ten opzichte van het geurgevoelig object is hierbij bepalend. In de gemeente Dongeradeel doen zich wat dit betreft knelpunten voor. De gemeente heeft daarom een geurverordening vastgesteld, waarin de afstandsnormen zijn aangepast. De verordening stelt als voorwaarde voor uitbreiding dat daarna de milieusituatie gunstiger moet zijn dan daarvoor.

Geurverordening Dongeradeel

In de gemeente Dongeradeel zijn 37 agrarische bedrijven aanwezig, waarbij niet wordt voldaan aan de afstandsnormen. Het gaat hier om bedrijven met melkrundvee, waaronder enkele bedrijven die ook schapen houden. Zeven bedrijven liggen bij aaneengesloten bebouwing (in de bebouwde kom), de overige in het buitengebied. Mede omdat het gaat om bedrijven die van oudsher hier gevestigd zijn, heeft de gemeente een verordening vastgesteld, waarin voor deze bedrijven de minimumafstand tot geurgevoelige is teruggebracht tot respectievelijk 50 m (binnen de bebouwde kom) en 25 m (buiten de bebouwde kom). Voorwaarde is wel dat bij uitbreiding de milieusituatie gunstiger moet zijn dan daarvoor. Door deze randvoorwaarde wordt de leefkwaliteit bij de omliggende woning zeker niet nadelig beïnvloed en op termijn zelfs verbeterd. Verder zijn de mogelijkheden van uitbreiding in het (voorgenomen) bestemmingsplan zo bepaald, dat de uitbreiding verder van het geurgevoelig object af ligt.

Wet luchtkwaliteit

De belangrijkste wet- en regelgeving voor luchtkwaliteit is vastgelegd in Titel 5.2 Luchtkwaliteitseisen van de Wet milieubeheer, ook wel de Wet luchtkwaliteit genoemd. Deze wijziging van de Wet milieubeheer is op 15 november 2007 in werking getreden en vervangt het Besluit luchtkwaliteit 2005. Met deze wet zijn de richtlijnen voor luchtkwaliteit van de Europese Unie geïmplementeerd in de Nederlandse wetgeving. In de wet zijn grenswaarden opgenomen voor stikstofdioxide (NO_2), fijn stof (PM_{10} , de stof fractie kleiner dan 10 micron), zwaveldioxide (SO_2), koolmonoxide (CO), benzeen en lood, waarvan de belangrijkste zijn weergegeven in tabel 2.3.

Tabel 2.3: Grenswaarden Wet luchtkwaliteit

Stof	Grenswaarden		
	Type norm	Concentratie ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Max. aantal Overschr. p/j
NO ₂	Jaargemiddelde	40	
	Uurgemiddelde	200	18
PM ₁₀	Jaargemiddelde	40	
	24-uurgemiddelde	50	35
SO ₂	24-uurgemiddelde	125	3
	Uurgemiddelde	350	24
CO	8-uurgemiddelde	10.000	
Benzeen	Jaargemiddelde	5	
Lood	Jaargemiddelde	0,5	

In veel gevallen is wel het jaargemiddelde van fijnstof (PM₁₀) bekend, maar niet de daggemiddelde concentratie. Als vuistregel kan worden aangehouden dat aan de grenswaarde van het 24-uurs gemiddelde wordt voldaan indien het jaargemiddelde de concentratie van 32,5 microgram/m³ niet overschrijdt.

Het Europees parlement heeft in 2007 ook normen afgesproken voor de fijnere fractie van fijn stof (PM_{2,5}).

De nieuwe grenswaarden voor PM_{2,5} zijn in Nederland niet strenger dan de huidige norm voor daggemiddelde concentraties van PM₁₀. Er dus geen extra fijnstofbeleid nodig om de PM_{2,5} grenswaarden te halen vergeleken met het beleid dat nodig is om de PM₁₀ normen te halen. Om de streefwaarden voor PM_{2,5} te halen is in Nederland mogelijk wel extra fijnstofbeleid nodig.

Relatie met het Bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel

Om na te gaan of het aannemelijk is dat de ontwikkelingsmogelijkheden in het ontwerp bestemmingsplan passen binnen de vigerende normen inzake de luchtkwaliteit, is in eerste instantie met name de invloed op de concentraties in de lucht van stikstofoxiden (NO_x) en fijnstof (de fractie kleiner dan 10 micron, afkorting PM₁₀), relevant.

Bij allerlei bedrijfsprocessen kan fijnstof vrijkomen. Kijken we naar de ontwikkelingsmogelijkheden in het voorgenomen bestemmingsplan, dan zijn met name de pluimveehouderijen mogelijke aandachtspunten, vanwege het vrijkomen van fijnstof. Het voorgenomen bestemmingsplan biedt alleen voor reeds bestaande intensieve veehouderijbedrijven beperkte uitbreidingsmogelijkheden, nieuwvestiging wordt niet mogelijk gemaakt. Bij de vergunningverlening in het kader van de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) zal dit aspect aan de orde moeten komen. De ontwikkelingsmogelijkheden die het bestemmingsplan biedt zijn in principe mogelijk binnen de geldende wet- en regelgeving.

Fijnstof komt ook vrij bij de verbranding in dieselmotoren. Als het gaat om verkeersontwikkelingen is dit vaak een belangrijk aandachtspunt, maar in het voorgenomen bestemmingsplan zijn geen voorstellen opgenomen voor verkeersontwikkelingen.

Het bestemmingsplan maakt het mogelijk om mestvergisting toe te passen, als ondergeschikte nevenactiviteit op een agrarisch bedrijf. Dit gaat veelal gepaard met het opwekken van elektriciteit met behulp van het vrijkomende biogas. Bij de verbranding van het gas zullen stikstofoxiden worden gevormd. Omdat het alleen gaat om biomassavergisting als nevenactiviteit en gelet op de (lage) achtergrondconcentratie in de lucht in Dongeradeel (zie § 3.4.4) worden hiervan geen negatieve gevolgen verwacht.

De watertoets

Bij ruimtelijke plannen geldt vanaf 1 november 2003 de wettelijke verplichting van een waterparagraaf/watertoets. De watertoets is één van de pijlers van het Waterbeleid voor de 21e eeuw, waarin aan water een meesturende rol in de ruimtelijke ordening is toegekend. Met de watertoets wordt beoogd waterbeheerders vroegtijdig in het ruimtelijke ordeningsproces te betrekken. De watertoets betreft het hele proces van informeren, adviseren, afwegen en beoordelen van

waterhuishoudkundige aspecten in ruimtelijke plannen en besluiten. Voor het plangebied van de gemeente Dongeradeel is het 'Wetterskip Fryslân' de waterbeheerder.

Wet op de archeologische monumentenzorg

In 1992 werd het Europese Verdrag van Valletta, tegenwoordig vaak aangeduid als het Verdrag van Malta, onder andere ook door Nederland ondertekend. De doelstelling van dit verdrag is onder andere te komen tot een bescherming van het Erfgoed in brede zin, zowel ondergronds als bovengronds en dit te kunnen delen met een zo groot mogelijk publiek. Eén van de uitgangspunten is daarbij het verstoordersprincipe. Dit houdt zoveel in dat bij nieuwe ontwikkeling de kosten voor onderzoek naar mogelijk aan te tasten waarden en het eventueel behoud daarvan voor rekening komen van de initiatiefnemer.

In 1998 werd het interimbeleid inzake archeologie van kracht. Onder dit interimbeleid werd al zo veel mogelijk in de geest van het verdrag gehandeld en werd archeologie opengesteld voor de markt. Het proces is vervolgens in 2007 afgerond: in september 2007 werd de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMz 2007) van kracht als onderdeel van de Monumentenwet 1988. Bij de WAMz 2007 horen ook enkele algemene maatregelen van bestuur. Onder de WAMz zijn de gemeenten de bevoegde overheid inzake archeologie en dienen zij het aspect archeologie onder meer te borgen in de nieuw te verschijnen bestemmingsplannen.

2.3.3 Provinciaal beleid

Streekplan

Provinciale Staten stelden het streekplan 'Om de kwaliteit van de romte' vast in 2007. Hieronder worden kort de hoofdlijnen weergegeven van de betekenis van dit plan voor het buitengebied. De provincie gaat uit van een ondeelbaar Friesland met ruimtelijke kwaliteit: stad en platteland hebben elkaar nodig en ondersteunen elkaar.

Landschappelijke kwaliteiten worden in stand gehouden en versterkt. Het landschap is van groot belang als economische (vestigings)factor. Landschap en natuur zijn tevens belangrijk voor het welzijn en de ontspanning van mensen.

De landbouw is een belangrijke sociaal-economische drager van het landelijk gebied en is cruciaal voor het beheer van het landschap. Naar verwachting zal de schaalvergroting in de landbouw verder doorzetten. Buiten de EHS en bestaande natuurgebieden wordt voldoende ruimte voor die schaalvergroting geboden, waarbij tegelijkertijd recht moet worden gedaan aan de identiteit van het desbetreffende landschapstype.

Voorals recreatie en (cultuur)toerisme hebben voor nieuwe werkgelegenheid gezorgd en zijn daarmee ook een belangrijke economische drager van het platteland. Daarom wordt zowel ruimte geboden voor kwaliteitsverbetering met inbegrip van de daarvoor benodigde uitbreiding van bestaande recreatieve voorzieningen, als voor het ontwikkelen van nieuwe initiatieven. Voorwaarde hiervoor is wel dat deze verantwoord in de landschappelijke en natuurlijke omgeving kunnen worden ingepast. Ook worden cultuurhistorische waarden actiever ingezet om de recreatie een impuls te geven.

De provincie zet in op een verdere invulling en benutting van de stedelijke structuur. Hierdoor wordt de druk op het platteland beperkt. Er wordt selectief ruimte geboden aan landelijke woonkwaliteiten. Belangrijke elementen van het provinciaal beleid zijn 'vertaald' in de in 2011 door Provinciale Staten vastgestelde 'Verordening Romte Fryslân'.

In het streekplan is de begrenzing van de EHS in Friesland opgenomen. Dit betreft de belangrijkste natuurgebieden in de provincie en de ontwikkeling van ecologische verbindingszones. Ook zijn ganzenfoerageergebieden op kaart weergegeven.

In het kader van het natuurbeleid is ook het provinciale Natuurbeheerplan van belang. Hierin zijn bijvoorbeeld de gebieden opgenomen die belangrijk (kunnen) zijn voor weidevogels en waarover om die

reden vergoedingen voor op weidevogels gericht beheer mogelijk zijn. Bij de beschrijving van de natuurwaarden van het gebied in hoofdstuk 3 wordt ook aandacht besteed aan het Natuurbeheerplan.

Verordening Romte Fryslân

Op 15 juni 2011 hebben Provinciale Staten de Verordening Romte Fryslân vastgesteld. De verordening stelt regels die ervoor zorgen dat de provinciale ruimtelijke belangen doorwerken in de gemeentelijke ruimtelijke plannen. De verordening voorziet niet in nieuw beleid, het geldende beleid is omgezet in algemeen geldende regels. Het gaat hier om beleid zoals opgenomen in:

- het Streekplan Fryslân 2007,
- het Streekplan Windstreek 2000,
- het Derde provinciale Waterhuishoudingsplan 2010-2015
- overige provinciale omgevingsplannen.

Het beleid in het Streekplan Fryslân 2007 heeft hierin de status van provinciale structuurvisie. In het streekplan is het principe gehanteerd 'lokaal wat kan, provinciaal wat moet'. Het begrip provinciaal belang is van essentieel belang vanwege de koppeling met de provinciale verordening. Met het oog op een goede ruimtelijke ordening kunnen provinciale belangen in de provinciale verordening in regels worden gesteld. Daar waar provincie en gemeenten onderkennen dat zij gezamenlijke belangen hebben, worden deze bij voorkeur vormgegeven in een Samenwerkingsagenda. Hierin worden afspraken gemaakt die, voor zover nodig, juridisch worden geborgd door middel van de verordening.

De verordening bevat regels voor de inhoud van gemeentelijke ruimtelijke plannen en de onderbouwing of motivering in de plantoelichting. De inhoudelijke bepalingen zijn onderverdeeld in:

- Algemene bepalingen over bundeling, zorgvuldig ruimtegebruik en ruimtelijke kwaliteit.
- Thematische bepalingen over wonen, werken, recreatie, landbouw, natuur, kustverdediging en windturbines.

Het landschap is dermate belangrijk dat hiervoor randvoorwaarden zijn opgenomen. Ontwikkelingen in het landschap zijn mogelijk, maar alleen wanneer zij zich voegen naar en passen in maat en schaal van het landschap. In de Verordening Romte zijn themakaarten van de cultuurhistorische kenmerken en waarden van Fryslân opgenomen en de kernkwaliteiten van de verschillende landschappen benoemd. Deze informatie is belangrijk als uitgangspunt voor de bescherming van landschappelijke waarden. De streekplankaarten van de provinciale EHS en van ganzenfoerageergebieden zijn overgenomen in de Verordening Romte.

De Nije Pleats – Provincie Friesland

In de Uitgangspuntennotitie voor het bestemmingsplan wordt ook gerefereerd aan 'De Nije Pleats' (Nederlands: de nieuwe boerderij). De Nije Pleats is een onderzoek naar de landschappelijke inpassing van agrarische bebouwing. Het onderzoek is praktisch vertaald naar een Adviesboek en Werkboek De Nije Pleats yn Fryslân en geeft handvatten voor een goede inpassing passend bij de maat en schaal en rekening houdend met de kernkwaliteiten van het betreffende landschap.

De Verordening Romte haakt hier bij aan door voor de uitbreiding van een bouwperceel tot een grotere oppervlakte dan 1,5 ha te verlangen dat de gemeente motiveert op welke wijze het agrarische bedrijf zorgvuldig wordt ingepast in de landschappelijke kernkwaliteiten. Dit kan bijvoorbeeld door landschappelijk maatwerk, conform de werkwijze van de Nije Pleats. Kern van deze werkwijze is dat in een vroeg stadium de betrokken instanties (provincie, Hûs en Hiem⁴, de gemeente) samen met het bedrijf en een landschapsarchitect in een werksessie maatwerk leveren voor de inpassing van het bedrijf. Ook bij ontwikkelingen binnen een bouwkaavel bij recht van 1,5 ha is een zorgvuldige landschappelijke inpassing van belang, maar hierbij is geen nadere toetsing door de provincie van de landschappelijke inpassing voorzien.

⁴ Hûs en Hiem (huis en erf) is de regionale adviesorganisatie op het terrein van ruimtelijke kwaliteit, welstand en de monumentenzorg van de Friese gemeenten

Betekenis van het provinciale beleid voor het bestemmingsplan en het planMER

De uitgangspunten voor het bestemmingsplan houden rekening met de provinciale regelgeving, bijvoorbeeld waar het gaat om de maatvoering van agrarische bouwpercelen bij recht en bij wijziging. Ook de mogelijke ruimte voor nevenfuncties in het landelijk gebied is hier op afgestemd. Voor het planMER is verder met name de informatie en regelgeving in de Verordening Romte met betrekking tot landschap en cultuurhistorie van belang. De Verordening beschrijft de diverse landschapstypen in Friesland en benoemt de kernkwaliteiten van de landschappen. De beschrijving van landschap en cultuurhistorie in paragraaf 3.3 van dit planMER is grotendeels hier op gebaseerd.

Voor de uitbreidingsmogelijkheden van agrarische bouwpercelen wordt aangesloten bij het provinciaal beleid ten aanzien van grootschalige melkveehouderij. Er wordt uitgegaan van bouwpercelen van 1,5 ha bij recht, met een uitbreidingsmogelijkheid tot 3 ha. Deze voorwaarden zijn eind december 2011 door Provinciale Staten vastgesteld en worden uitgewerkt en geborgd via een partiële herziening van de Verordening Romte. De percelen bij recht zijn zoveel mogelijk met inachtneming van de provinciale uitgangspunten en in overeenstemming met de hoofdlijnen van 'De Nije Pleats in Fryslan ' ingetekend. Bij verdere uitbreiding wordt de systematiek van de Nije Pleats gehanteerd.

2.3.4 Gemeentelijk beleid

Landschapsvisie Dongeradeel

De landschapsvisie voor de gemeente Dongeradeel bestaat uit een drietal onderdelen:

De verkenning van het landschap, de landschapswaardenkaart en de ontwikkelingsvisie.

De landschappelijke verkenning bestaat uit een algemene verkenning van de huidige situatie en de kwaliteiten van het landschap aan de hand van een aantal thema's, leidend tot het schetsen van een hoofdindeling in verschillende landschapstypen.

Aan de hand van de landschappelijke verkenning zijn de kenmerken van het landschap vastgelegd in een landschapswaardenkaart. Bij de landschapswaardenkaart worden de karakteristieken van het landschap beschreven. Veel van deze karakteristieken kunnen in het bestemmingsplan beschermd worden door middel van het koppelen aan aanlegvergunningen of het specifiek bestemmen er van. Het gaat hier om kerkepaden, historische routes, slaperdijken, kruinige percelen, sloten en krekpatronen, archeologisch waardevolle gebieden, terpen, richtingen in het landschap, open ruimte, etc. Aansluitend op de landschapswaardenkaart worden aanbevelingen gedaan hoe nieuwe ontwikkelingen in het landschap ingepast moeten worden.

In het derde deel de ontwikkelingsvisie wordt aangegeven wat de mogelijkheden zijn om het landschap verder te ontwikkelen. De visie is gericht op het ontwikkelen van een nieuwe zienswijze op de mogelijkheden van het landschap. In die zin heeft de ontwikkelingsvisie een vrijblijvend karakter. De visie tracht kansen aan te geven waar landschappelijke kwaliteit versterkt kan worden en waar kansen zijn voor verdere ontwikkeling op een wijze die aansluit bij de landschappelijke kwaliteit van de gemeente.

Voor nadere informatie wordt verwezen naar de landschapsvisie. Voor het voorliggende planMER is de visie vooral benut als informatiebron omtrent de kenmerken en waarden van het landschap.

Betekenis voor het voorgenomen bestemmingsplan en het planMER

De landschapsvisie geeft geen afgewogen beleid, maar wel informatie over kenmerken en waarden van het plangebied en is als zodanig van belang. In het kader van het voorgenomen bestemmingsplan en het planMER is vooral belangrijk hoe in het bestemmingsplan met deze waarden is omgegaan en of het plan hiervoor gevolgen kan hebben.

In hoofdstuk 5 van dit planMER wordt beschreven welke uitgangspunten en 'spelregels' het voorgenomen bestemmingsplan hanteert om de kenmerken en waarden van het landschap te beschermen.

Overig gemeentelijk beleid

- De gemeente Dongeradeel heeft een eigen **geurverordening** (2008). Deze is reeds besproken onder de kop "Wet geurhinder en veehouderij" bij rijksbeleid.
- Het kampeerbeleid van de gemeente is vastgelegd in het beleidsplan '**Kampeerbeleid NOFA+**' (2009) van de vijf Noordoost Friese gemeenten Achtkarspelen, Dantumadeel, Dongeradeel, Kollumerland c.a. plus Ferwerderadiel. Op grond van dit beleid zijn nieuwe kleinschalige kampeerterreinen in beginsel in het buitengebied van de gemeenten overal mogelijk met uitzondering van de natuurgebieden. Bij de vestiging van een nieuw kampeerterrein is een herziening van het bestemmingsplan noodzakelijk. Het voorgenomen bestemmingsplan Bûtengebied voorziet niet in nieuwe reguliere kampeerterreinen.
- Het beleid ten aanzien van recreatie is vastgelegd in de "**Kadernotitie Recreatie en Toerisme Gemeente Dongeradeel**" (2008). Toeristische ontwikkelingen zijn mogelijk in het "hoefijzer". Dit betreft het gebied dat wordt gevormd door de Dokkumer Ee, Dokkum, het Dokkumer Grootdiep, de westzijde van het Lauwersmeer en de Waddenkust tot aan Holwerd; in feite dus de hele buitenrand van de gemeente. Buiten het hoefijzer ziet de gemeente met name mogelijkheden voor kleinschalige recreatieve voorzieningen. Binnen het hoefijzer ziet de gemeente met name groeikansen voor de kernen Dokkum, Oostmahorn, Holwerd en Paesens-Moddergat. Deze kernen zijn geen onderdeel van het Bestemmingsplan Bûtengebied. Het voorgenomen bestemmingsplan regelt geen specifieke nieuwe mogelijkheden ten aanzien van recreatie.

- **Structuurplan**

In het structuurplan is gekozen voor een sectorale benadering, wat wil zeggen dat de gemaakte keuzen per thema zijn onderbouwd. Daarbij zijn de thema's, bevolking en wonen, werkgelegenheid en werken, voorzieningen, recreatie en toerisme, de verkeerssituatie en het landelijk gebied behandeld. Algemeen richtinggevend principes zijn:

- behouden en versterken van de hoge ruimtelijke kwaliteit;
- zorgdragen voor een vitaal en bruisend karakter;
- zorgdragen voor stevige economische dragers;
- bereiken van een duurzaam en dynamisch evenwicht.

Als beleidsuitgangspunten voor de toekomst worden voor de landbouw aangegeven:

- het bieden van ruimte voor bestaansverbreding en intensivering (uitbreiding) voor de aanwezige bedrijven om voorwaarden te bieden voor een duurzame landbouw;
- het bieden van mogelijkheden voor nieuwvestiging, daar waar passend in de ruimtelijke structuur en de milieuwetgeving ruimte biedt.

In hoofdlijnen is het beleid dus gericht op de ontwikkeling van een duurzame, intensieve en meestal toch ook grootschaliger landbouw, met name in de rundveehouderij, de akkerbouw en de tuinbouw op de open grond. Bestaansverbreding ligt in de eerste plaats in de agrarische sector zelf met mogelijkheden voor een tweede of derde tak. Bestaansverbreding ligt in de tweede plaats in niet-agrarische sectoren:

- kamperen-bij-de-boer;
- locatiegebonden projecten windenergie;
- ambachtelijke fabricage / verkoop van streekeigen producten.

Wat het kamperen-bij-de-boer betreft wordt op de eerste plaats ruimtelijk aangesloten bij de stimuleringszone, gevormd door het "hoefijzer" Dokkum-Oostmahorn-Holwerd. Maar ook in andere delen van de gemeente wordt die ruimte geboden voor bestaansverbreding van de agrariërs.

Vanwege het landschappelijke karakter en vanwege ruimtelijke motieven wordt een terughoudend beleid voorgestaan ten aanzien van specifieke takken binnen de landbouw:

- geen nieuwvestiging intensieve veehouderij; wel tweede tak;
- terughoudend beleid aangaande glastuinbouwontwikkeling;
- mogelijkheden voor houtteelt beperkt;
- en ten aanzien van vrijkomende agrarische bouwpercelen.

3.2 Natuur

3.2.1 Natura 2000

Deels in en deels nabij het grondgebied van de gemeente Dongeradeel liggen de Natura 2000-gebieden Waddenzee en Lauwersmeer. De Waddenzee heeft zowel de status van habitat- als van vogelrichtlijngebied. Het Lauwersmeer heeft enkel de status van vogelrichtlijngebied.

Figuur 3.2 Ligging Natura 2000-gebieden Noord-Friesland (groen gearceerd)

In de ecologische voortoets, die gekoppeld aan de notitie reikwijdte en detailniveau is uitgevoerd, is ingegaan op de kenmerken van de Natura 2000-gebieden Waddenzee en het Lauwersmeergebied in en nabij het grondgebied van de gemeente Dongeradeel. Daarbij is naar voren gekomen dat de ontwikkelingsmogelijkheden in het voorgenomen bestemmingsplan geen negatieve gevolgen zullen hebben voor de instandhoudingsdoelstellingen van het Lauwersmeergebied en de Waddenzee. In dit planMER wordt hiernaar verwezen.

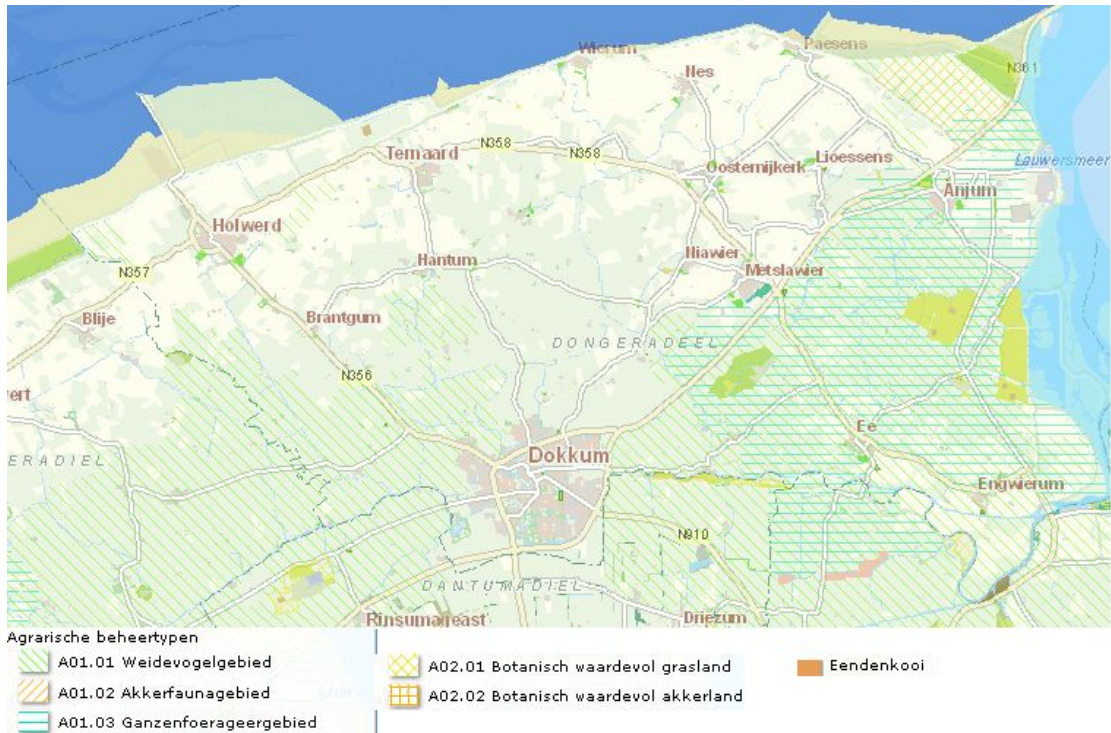
Op grotere afstand van de gemeente Dongeradeel liggen ook andere Natura 2000-gebieden. De dichtstbijzijnde gebieden zijn:

- Duinen Ameland en Duinen Schiermonnikoog op de Waddeneilanden;
- Groote Wielen nabij Leeuwarden.

In de voortoets is geconstateerd dat vooral vanwege de afstand tot deze gebieden ook op deze Natura 2000-gebieden geen effecten worden verwacht als gevolg van de ontwikkelingsmogelijkheden in het bestemmingsplan. In dit planMER wordt hier tevens naar verwezen, het is niet nodig hier in dit kader nader op in te gaan.

Als gevolg van de opname van het plan Súd Ie in het ontwerp bestemmingsplan (via een wijzigingsbevoegdheid), is een quick-scan naar de ecologische effecten van het plan Súd Ie uitgevoerd. In deze quick-scan is een voortoets uitgevoerd..

Getoetst is of het plan Súd Ie, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor de Natura 2000-gebieden Lauwersmeer en Waddenzee de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in die gebieden verslechteren of een significant verstorend effecten hebben op de soorten waarvoor de gebieden zijn aangewezen. In dit planMER wordt hiernaar verwezen. Uit de voortoets is naar voren dat het plan Súd Ie tevens niet leidt tot een verslechtering of significant verstorend effect op de habitats en soorten waarvoor de gebieden zijn aangewezen.

Figuur 3.4 Kaart Provinciaal Natuurbeheerplan 2012 (uitsnede)

De relatief grotere gebieden Jouswierpolder, de (Eanjumer) Kolken, de Cuperuspolder en De Mieden (zie ook figuur 3.5) zijn in bezit en beheer van een natuurbeschermingsorganisatie en bestemd als natuurgebied. Blijkens het provinciaal natuurbeheersplan betreft het waardevol kruiden- en faunarijk grasland (lichtgroen aangegeven) of vochtig weidevogelgrasland (donkerder groen) als beheerstype. Alle vier gebieden zijn van belang als broedgebied voor water- en moerasvogels, Jouswierpolder en de (Eanjumer) Kolken ook voor weidevogels.

(kleine verspreid liggende graslandgebiedjes in bezit van natuurbeschermingsorganisaties zijn niet alle weergegeven. De blauw gestippelde strook op de kaart is de natte ecologische verbindingzone die op de grens van de gemeente langs het Oud-Dokkumerdiep loopt.)

Figuur 3.5 Overige natuurgebieden in Dongeradeel

Belangrijke broedgebieden voor water- en moerasvogels zijn verder de Bantpolder en de oevers van het Lauwersmeer en de Ezumakeeg, deze twee gebieden liggen binnen het Lauwersmeergebied. Andere min of meer belangrijke broedgebieden zijn de oeverzones van met name de grotere wateren, het Geestmeer ten westen van Dokkum (een kunstmatig plasje, bestemd als natuurgebied) en de eendenkooien. In het plangebied liggen vijf eendenkooien. Om de eendenkooien geldt het

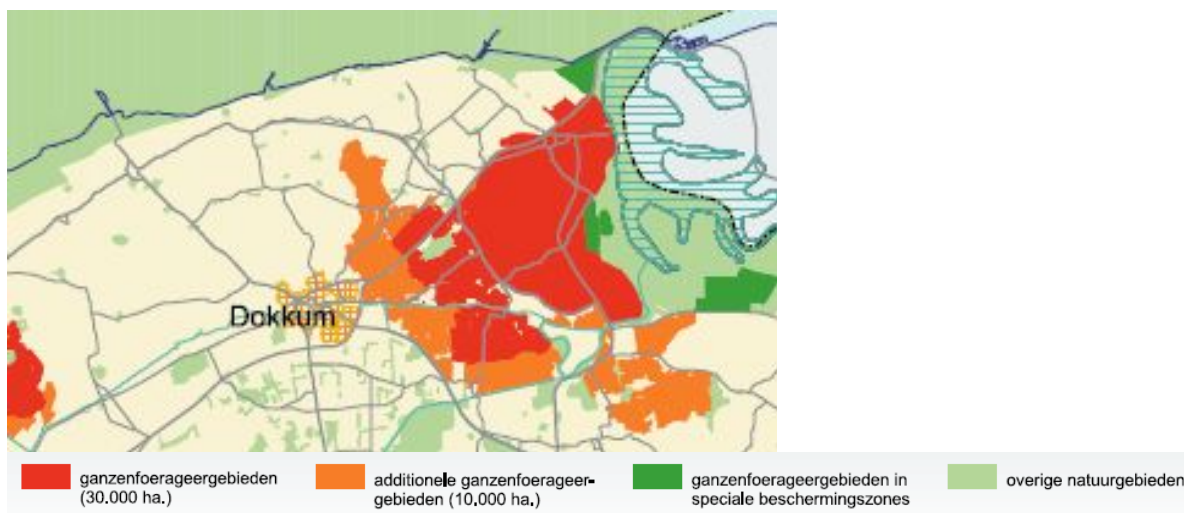
afpalingsrecht, dit zorgt ervoor dat in een zone om de kooi handelingen die de eenden in de kooien kunnen verstoren, zijn verboden. Hierdoor zijn relatief rustige gebieden ontstaan. De eendenkooien zijn bestemd als natuurgebied.

In het plangebied liggen verspreid nog diverse kleine graslandgebiedjes die in bezit zijn van natuurbeschermingsorganisaties. Deze gebieden zijn veelal in agrarisch gebruik en zijn /worden als agrarisch of groen bestemd. Het betreft soms ook dobben (poelen), deze hebben in het voorgenomen bestemmingsplan de dubbelbestemming 'Waarde - Dobbe' gekregen die voorziet in 'het behoud, het herstel en de uitbouw van de landschappelijke, natuurlijke en cultuurhistorische waarden van de dobbe'.

De Natuurbeheerkaart geeft ook aan welke gebieden van betekenis zijn voor weidevogels en voor ganzen. Hieronder wordt hier nader op ingegaan.

Ganzenfoerageergebieden

Door de provincie Fryslân zijn in het streekplan 2007 ganzenfoerageergebieden aangewezen die tijdens de winterperiode van belang zijn voor rustende en foeragerende ganzen en eenden. Deze bevinden zich deels binnen de (P)EHS maar ook daarbuiten. De provincie heeft als uitgangspunt dat ca. 30.000 ha beschikbaar moeten blijven. In de aangewezen ganzenfoerageergebieden kunnen vergoedingen voor gewasschade worden gegeven. Het is van belang om in de ganzenfoerageergebieden voldoende openheid en rust te handhaven. De ganzenfoerageergebieden in Dongeradeel zijn met name belangrijk voor de Kolgans en de Brandgans, soorten die overnachten in het Lauwersmeergebied. Tevens is het voorkomen van de Dwerggans in de (Eanjumer) Kolken relevant. Kleine rietgans en Grauwe gans komen minder voor. Dongeradeel is ook belangrijk voor de Rotgans. Deze soort foerageert voornamelijk op wadplaten en kwelders in de Waddenzee. Ook worden grote groepen rustend aangetroffen in de open graslanden.

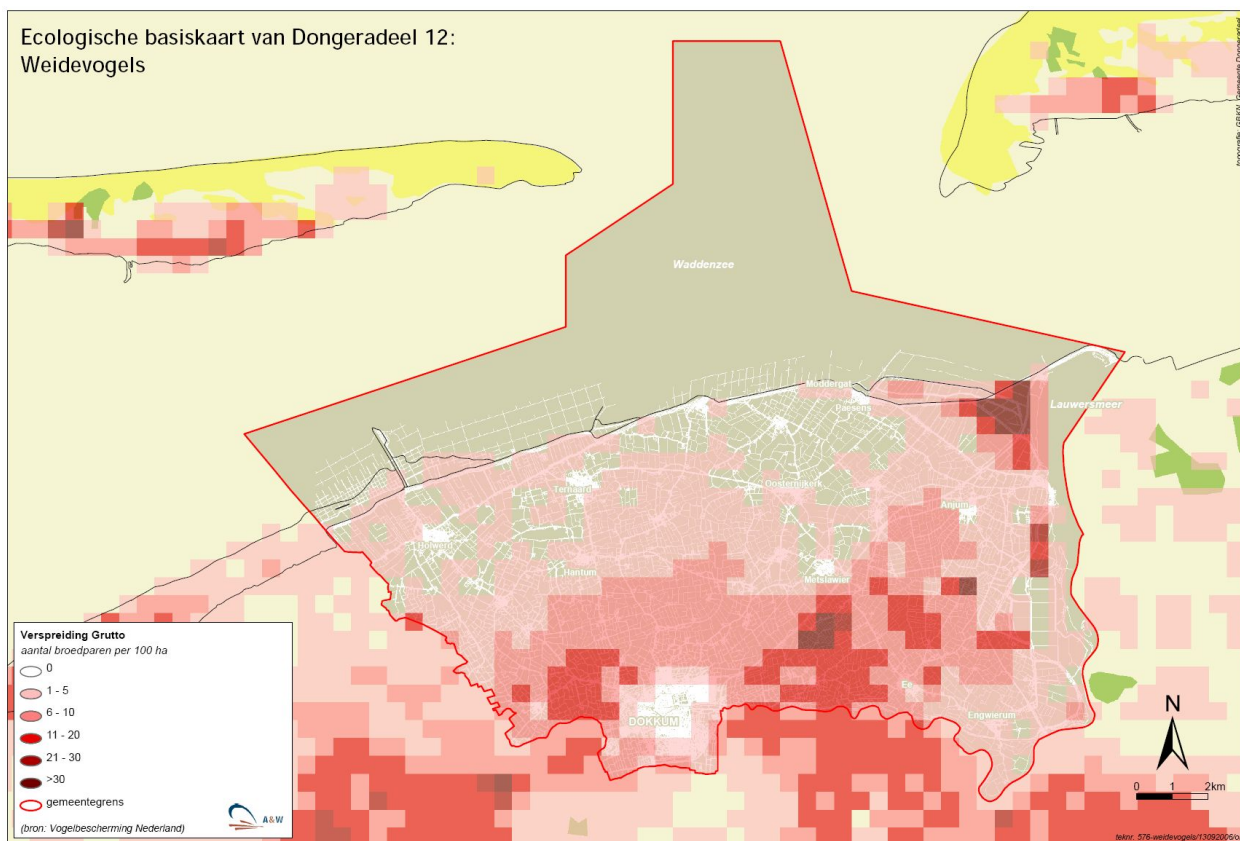

Figuur 3.5 Ligging van ganzenfoerageergebieden. De genoemde oppervlakten geven het totaal in de provincie Friesland aan. (bron: Streekplan Fryslân, 2006)

Betekenis voor weidevogels

In de gemeente Dongeradeel liggen veel gebieden die van belang zijn voor weidevogels. Deels zijn dit natuurgebieden, zoals delen van de (Eanjumer) Kolken en de Jouswierpolder (zie figuur 3.5), maar voor het merendeel zijn dit agrarische (grasland-)gebieden. Op figuur 3.4 zijn de gebieden aangegeven die in het provinciale Natuurbeheerplan als weidevogelgebied zijn aangegeven. In de gebieden is het handhaven van voldoende rust en openheid van belang. Verdichting door bebouwing en beplanting is niet gewenst.

In het algemeen kan in Friesland de gruttodichtheid (aantal broedparen per 100 ha) worden gebruikt als indicator voor goede weidevogelgebieden. Figuur 3.6 presenteert de gruttodichtheid in Dongeradeel. Een dichtheid van meer dan 15 gruttoparen per 100 ha geldt als indicatie voor een goed weidevogelgebied.

Figuur 3.6 Verspreiding Grutto in Dongeradeel (bron: Ecologische basiskaart, Altenburg & Wymenga, 2008)

Bescherming en beheer van weidevogels in het agrarisch gebied buiten de EHS gebeurt op basis van vrijwilligheid. De provincie Fryslân zet zich in door:

- het optimaliseren van weidevogelreservaten en van het instrumentarium voor agrarisch natuurbeheer;
- het blijvend benutten van de 'vrij inzetbare beheerhectaren';
- het blijven ondersteunen van vrijwillige weidevogelbescherming.

In het Werkplan Weidevogels in Fryslân 2007-2013 van de provincie is het beleid beschreven. Het onderstaande is hier op gebaseerd.

Weidevogelbescherming in Fryslân, Werkplan Weidevogels	aantal ha's
Natuurgebieden met weidevogel doelstelling	ca. 12.000 ha.
Relatienota, begrensd beheersgebied (beleid meestal gericht op weidevogels)	ca. 5.500 ha.
Agrarisch weidevogelbeheer, vrij inzetbare hectares binnen weidevogelgebied in Natuurbeheerplan	doel: ca. 6000 ha.
Ondersteunen vrijwillige weidevogelbescherming. Dit betreft vooral nestbescherming en steun voor het ontzien van nesten en stroken grasland bij het maaien (inzet 'vliegende Euro's') in een deel van het gebied	doel: 125.000 ha.

Het werkplan heeft tot doel om ervoor te zorgen dat in 2020 25.000 gruttoparen in Friesland broeden. Een belangrijk middel is de inzet van zogenaamde 'gruttokringen' (skriezekriten). Dit zijn samenwerkingsverbanden met agrariërs en andere grondeigenaren, waarbij in een aaneengesloten gebied meerdere middelen kunnen worden ingezet. In het gebied kunnen reservaatgebieden en beheersgebieden liggen, maar ook andere middelen worden ingezet en inrichtingsmaatregelen worden

genomen. Alleen de reservaatgebieden en de begrensde beheersgebieden genieten planologische bescherming. In de gemeente Dongeradeel liggen geen begrensde beheersgebieden.

Overige natuurwaarden in het plangebied

Voor een beschrijving van overige natuurwaarden in het landelijk gebied wordt verwezen naar de Ecologische Basiskaart. Hierin wordt informatie gegeven over onder meer voorkomende plantensoorten, amfibieën, vissen, broedvogels, insecten en zoogdieren. Het bestemmingsplan is grotendeels conserverend van aard, met uitbreidingsmogelijkheden van bestaande (agrarische) bouwpercelen en beperkte uitbreidingsmogelijkheden bij woningen in het buitengebied. Bestaande natuurgebieden en andere elementen met een natuurfunctie, zoals kleine verspreid voorkomende bosjes en groenelementen zijn als zodanig bestemd en worden gehandhaafd. Bij de effectbeschrijving zal globaal worden ingegaan op de vraag of en in hoeverre negatieve gevolgen kunnen worden verwacht.

Het plan Súd Ie zal wel effecten hebben op overige natuurwaarden in het plangebied. Het plan voorziet bijvoorbeeld in mogelijkheden om de bereikbaarheid van de polders voor een aantal vissoorten te verbeteren. Dit zijn vissoorten (paling, driedoornige stekelbaars, fint) die gebonden zijn aan het zoete en zoute water. In hoofdstuk 5 wordt hier nader op ingegaan.

3.3 Landschap en cultuurhistorie

Hieronder worden de kwaliteiten en verschijningsvorm van het bestaande landschap en de cultuurhistorie omschreven. Nauw verweven aan het landschap en de cultuurhistorie is de structuur die door de bebouwing wordt gevormd. Het landschap ontleent zijn huidige verschijningsvorm mede aan de wijze waarop het geschikt was voor menselijk (landbouwkundig) gebruik en voor bewoning. Deze factoren zijn sterk bepalend geweest voor het ontstaan van het cultuurhistorisch landschap. Ook de invloeden vanuit de geomorfologie en daarmee het aardkundige erfgoed komen in dit verhaal aan de orde omdat deze de natuurlijke basis zijn geweest voor de ontwikkelingen. De ruimtelijk visuele kenmerken met daarin de samenhang of juist bijzondere elementen van al deze facetten worden integraal omschreven in de kernkwaliteiten in informatie bij de Verordening Romte Fryslân. Hierbij zijn ook de themakaarten van de Cultuurhistorische Kaart van Friesland opgenomen. Deze kaarten maken deel uit van de Verordening Romte. De cultuurhistorische kaart kan ook via de provinciale website worden geraadpleegd.

3.3.1 Hoofdlijnen

Het plangebied ligt in het Friese kleilandschap en maakt daarbinnen deel uit van twee deelgebieden, zoals door de provincie zijn onderscheiden. Dit zijn het kleilandschap van Oostergo en het Lauwersmeergebied.

De algemene kernkwaliteiten van het Friese kleilandschap zijn:

- Open en grootschalig met structurerende elementen als dijken, kwelderwallen, slenken, terpen, paden, eendekooien, vaarten;
- Onregelmatige blokverkaveling met plaatselijk bijzondere verkavelingsvormen (mozaïek-, radiair- en strengenverkaveling);
- Beplanting puntvormig geconcentreerd rondom boerderijen en dorpen, langs hoofdontsluitingswegen, kwelderwallen en randen van de Middellzee;
- Aanwezigheid van grasland in lagere delen en akker- en tuinbouw op de kwelderwallen.

Hieronder wordt een beschrijving van de genoemde landschappen (deelgebieden) gegeven. Deze beschrijving is (grotendeels) ontleend aan de beschrijving van het landschap die bij de Verordening Romte Fryslân is opgenomen. Na de beschrijving op hoofdlijnen worden de belangrijkste kenmerken van de verschillende landschapstypen binnen de landschappelijke eenheid (deelgebied) beschreven.

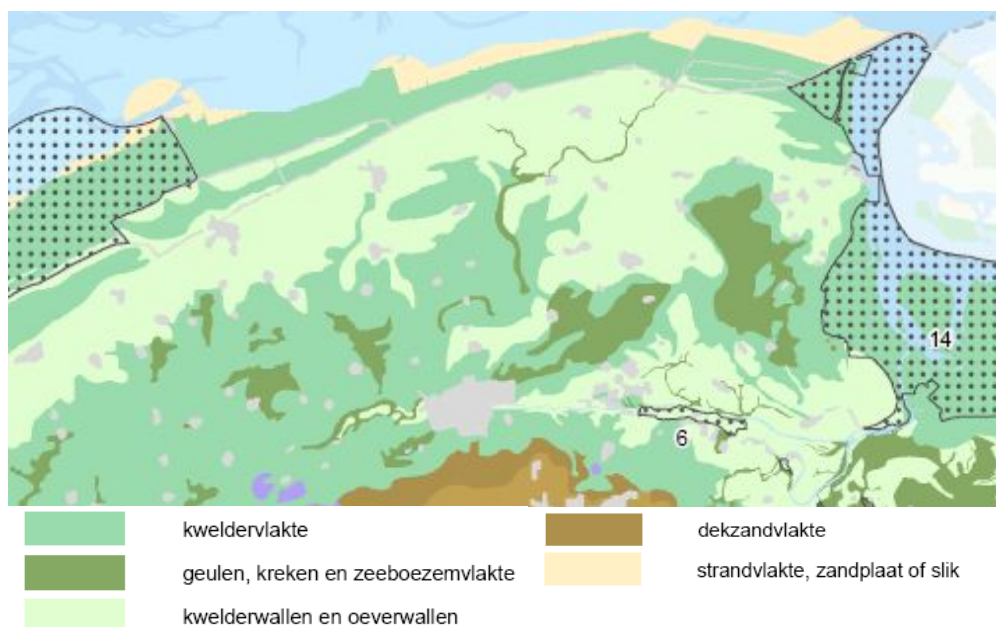
3.3.2 Kleilandschap van Oostergo

Landschappelijke structuur

Aan de oostzijde van de Middellzee ligt het kleigebied Oostergo. Achter de brede kwelderwal ligt aan de landzijde een voormalige getijdenvlakte, de kweldervlakte. Aansluitend op de kweldervlakte ligt het kleiterpengebied. In een diagonale lijn, op provinciaal niveau van Stavoren tot aan Rinsumageest, ligt een overgang tussen de klei en het laagveen: het zogenaamde 'Klei op veengebied'. De dikte van het kleidek varieert. Kenmerken van het gebied zijn een lage ligging en een open landschap met grasland als hoofdgebruik. Alleen op de kwelderwal en in de Oude zeepolders (nabij de dijk) is akkerbouw de hoofdvorm van het grondgebruik.

De eerste nederzettingen ontstonden vanaf circa 600 voor Chr. op de kwelderwallen die door de hogere ligging relatief veilige woonplaatsen vormden. Door overstromingen rond 500 voor Chr. werden de bewoners genoodzaakt woonplaatsen te verlaten of terpen op te werpen om op te gaan wonen. In de vroege middeleeuwen ofwel aan het einde van de Romeinse tijd is het gebied een tijdlang waarschijnlijk praktisch onbewoond geweest. Latere overstromingen noodzaakten de bewoners opnieuw terpen te verlaten of opnieuw op te hogen (bron: Landschapsvisie Dongeradeel 2006, Atlas van de geschiedenis van Nederland). Het gebied zoals wij dat nu kennen is vooral ontwikkeld in de periode vanaf ± 500 na Chr. tot 1.200 na Chr., doorgaand tot aan de dag van vandaag als gevolg van landaanwinning. De kwelderwallen kregen een onregelmatige blokverkaveling, waarbij de onregelmatige vormen van de kreken en geulen herkenbaar zijn in de verkaveling. Ook het achter de kwelderwallen gelegen lager gelegen kleigebied werd in cultuur gebracht. In de gemeente Dongeradeel vormen deze zeepolders en de kwelderwallen (met daarop akkerbouw) een substantieel deel van het buitengebied.

Figuur 3.7 geeft een beeld van de fysische 'onderlegger': de hoofdvormen en afzettingen die de basis van het landschap bepalen.

Figuur 3.7 Geomorfologische hoofdstructuur

Op de relatief hoog gelegen kwelderwal is de eerste bewoning in het kleigebied tot stand gekomen. De nederzettingvorming heeft zich sterk ontwikkeld door de voortdurende ophoging tot terpenbewoning en de daaropvolgende bedijkingen. Op de kwelderwal komen dan ook reeksen van terpdorpen voor, die via een lineaire hoofdontsluiting met elkaar zijn verbonden. De verkavelingsrichting staat haaks op de kwelderwal met variaties hierop in de vorm van lokale meer of minder radiaire ontsluitings- en verkavelingspatronen rondom de terpen. De fysische ondergrond in dit kleiterpengebied wordt gekenmerkt door een uiterst grillig patroon van kweldervlakten waarin vele slenken, ruggen en kommen

voorkomen met zo nu en dan oude polder- of zeedijken. Met de grillige ondergrond hangt ook het grillige, ruimtelijke complexe occupatiepatroon samen. Hetzelfde geldt voor de natuurlijke hoogteverschillen in de vorm van ruggen en kommen en het stelsel van dijken, paden en vaarten. Ontsluitingswegen liggen op oude kreekruggen (verhogingen) of radiaal rond de terpen. Veel paden en wegen lopen dood in de lagere delen (insteekwegen) of zijn later doorgetrokken als ruilverkavelingswegen. Rond de terpdorpen komt een terpergericht stelsel van kerkepaden voor.

Vroeger was het waterwegennet van opvaarten en miedvaarten uiterst belangrijk. Het vormde veelal de enige ontsluiting voor boerderijen of dorpen. Nu nog liggen vele dorpen en boerderijen aan op- of miedvaarten. Incidenteel worden in het terpengebied radiaire verkavelingspatronen aangetroffen (zie figuur 3.8 en 3.9). Aalsum en Wetsens liggen in het plangebied van het voorgenomen bestemmingsplan Bûtengebied. Dit geldt ook voor Foudgum (figuur 3.9). Bij Oostrum, Brantgum en Hantum liggen de radiale structuren deels binnen het plangebied.

Figuur 3.8 Radiaire verkavelingspatronen bij Aalsum en Wetsens

Figuur 3.9 Radiaal verkavelingspatroon bij Foudgum

Samenhangend met de slenken komt in het terpengebied ook lokaal strengenverkaveling voor, met de kronkelende slenken meegevoerde kromme percelen. Behalve enige (zware) wegbepanting en verspreid voorkomende erfbeplanting bij dorpen en boerderijen is er geen opgaande beplanting; kenmerkend is de grootschalige openheid met puntvormige verdichtingen.

In figuur 3.10 is de ligging en oorspronkelijke functie van de dijken weergegeven. De oorspronkelijke zeedijk laat ondermeer de ligging van het onbedijkte Dokkumer Diep zien. Zeepolderdijken zijn dijken om aangeslibde gebieden, die vervolgens zijn ingepolderd. In de landaanwinningsgebieden kunnen zomerdijken aanwezig zijn.

Figuur 3.10 Dijken en hun oorspronkelijke functie (bron: cultuurhistorische kaart, prov. Fryslân)

Figuur 3.11 laat ondermeer de kronkelige vaarwegen zien, die nog hun vorm ontleen aan voormalige krekken en prielen. Een ander element zijnde voormalige spoorlijnen. In de gemeente Dongeradeel zijn nog enkele karakteristieke gebouwen aanwezig die herinneren aan de vroegere spoorlijn.

Figuur 3.11 Cultuurhistorische kaart, deelkaart historische geografie en infrastructuur

Enkele grotere provinciale wegen, aanwezigheid van moderne windmolens geven het landschap mee haar karakter.

Aardkundige waarden

Deels in de gemeente Dongeradeel, maar grotendeels ten westen hiervan liggende buitendijkse polders van Noordfriesland en de aangrenzende slikken. Dit gebied is aangemerkt als een aardkundig waardevol gebied (gestippeld aangegeven op figuur 3.7). Mariene processen hebben dit gebied gevormd. Het gebied bestaat uit kwelderwallen en kweldervlaktes. Bij springtij en stormvloeden werden de hogere, met vegetatie bedekte zones langs de kust overspoeld. Zand en slib werden afgezet waardoor kweldervlaktes, strandvlaktes en flauwe terreinverheffingen zijn ontstaan, de kwelderwallen.

Landschappelijke kwaliteiten

Op figuur 3.12 zijn de landschapstypen aangegeven die in Dongeradeel binnen het kleilandschap zijn onderscheiden. In tabel 3.1 (ontleend aan de toelichting bij de Verordening Romte Fryslân) zijn de hoofdkenmerken van deze landschapstypen beschreven en de kernkwaliteiten vermeld.

Figuur 3.12 Cultuurhistorische kaart, deelkaart landschapstypen

Tabel 3.1 Landschapstypen van het kleigebied Oostergo

Landschapstype	Kernkwaliteiten en bijzonderheden
<p>Kwelderwal (kw) De kwelderwal is een hogergelegen deel van de kwelder, waar bij overstromingen vaak grover materiaal werd afgezet. De kwelderwallen zijn goed te herkennen doordat hierop de dorpen ontstonden. De kwelderwallen worden verder gekenmerkt door akkerbouw omdat de grond lichter (zandiger) is dan de overige kweldergronden.</p>	<p>Kernkwaliteiten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bodem en ondergrond – kalkrijke lichte zeekleigronden - Maat en schaal – midden tot grootschalig - Structuren – lijn van kwelderwal langs Middellzee en Waddenzee; één grootschalige kwelderwal met hierop seriematig gelegen terpdorpen verbonden door provinciale weg; uitzondering is de eigenstandige kwelderwal Ee/Engwierum; aanwezigheid afsluitende hoge zeedijk - Dorpen – lijn van terpdorpen langs de weg geconcentreerd op de kwelderwal - Boerenerven – langs de wegen op de kwelderwal, sporadisch in kweldervlakte - Wegen – hoge ligging van hoofdonsluiting over kwelderwal, insteekwegen hier haaks op - Water- aanwezigheid van kreekachtige natuurlijke waterlopen vooral in het noordoosten en rechttere opvaarten - Verkaveling – onregelmatige blokken - Beplanting – puntsgewijs bij terpdorpen en boerenerven, wegen in lengterichting van kwelderwal transparant beplant, overige wegen nauwelijks beplant, incidenteel voorkomen geïsoleerde boselementen <p><i>Bijzonderheden – plaatselijk aanwezigheid oude binnendijken; oude spoorlijnen en stationsgebouwen, paalwerken, stinzeplaatsen, buitenplaatsen, korenmolens en eendenkooien, plaatselijk voorkomen van kassen en windmolens</i></p>
<p>Kweldervlakte (kv): Een kwelder is ontstaan als een begroeide buitendijkse landaanwas die bij een gemiddeld hoogwater niet meer onderloopt. Het systeem van kwelderwallen en kwelder(s)vlakten is nog zichtbaar in het huidige landschap door o.a. hoogteverschillen, dorpen op de hogere delen.</p>	<p>Kernkwaliteiten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bodem en ondergrond – zware knipkleigronden - Maat en schaal – grootschalig - Structuren – begrenzende enigszins verdichte grootschalige kwelderwal langs Middellzee en Waddenzee, delen van de Dokkumer Ee, grote vaarten en dorpsopvaarten, - Dorpen – bebouwing geconcentreerd op terpen - Boerenerven – relatief schaars en verspreid voorkomend - Wegen – veel doodlopende wegen duiden op vroeger hooilandgebruik haaks op kwelderwal, deels doorgekoppeld als ruilverkavelingswegen - Water- aanwezigheid van kreekachtige natuurlijke waterlopen vooral in het noordoosten; opvaarten naar de Dokkumer Ee of de voormalige Middellzee - Verkaveling – regelmatige en onregelmatige blokken, plaatselijk radiaire verkaveling rond terpen - Beplanting – puntsgewijs bij terpdorpen en boerenerven, wegen onbeplant, geïsoleerde, onregelmatig voorkomende boselementen (b.v. eendenkooien) <p><i>Bijzonderheden – incidenteel voorkomen van dijkementen (rond Dokkumer (Groot-)diep, voorkomen van terprestanten met herkenbaar reliëf</i></p>

Tabel 3.1 Landschapstypen van het kleigebied Oostergo

Landschapstype	Kernkwaliteiten en bijzonderheden
<p>Oude Zeepolders (ozp) Een stuk land dat door aanslibbing is ontstaan. De zee zet zeeklei af. Wanneer zo'n buitendijks stuk land groot en hoog genoeg was, legde men er een dijk omheen. Een ander woord voor zeepolder is: bedijking. 'Oud': Vanwege hun ontstaan voor of rond de Middeleeuwen</p>	<p>Kernkwaliteiten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bodem en ondergrond – zware zeekleigronden - Maat en schaal – grootschalig - Structuren – lineaire structuur van aandijkingsdijken (Oude Leije, Hege Hearewei); zakelijk polderland-schap met robuuste hoofdstructuur van dijken en watergangen en markante grenzen; - Dorpen – geen dorpen aanwezig - Boerenerven – onderaan de Nieuwe Zeedijk en langs de lijn Hege Hearewei / Ljouwerterdyk - Wegen – binnendijks, onderaan de zeedijk gelegen en vele wegen en paden haaks op kwelderwal (zgn. loanen) - Verkaveling – opstreckende verkaveling, jongere aandijkingen veelal per polder meer blokverkaveld - Beplanting – puntsgewijs bij boerenerven (beplanting rond erven maar gedeeltelijk aanwezig), wegen onbeplant <p><i>Bijzonderheden – oude dijken, zeedijk, dijkcoupures</i></p>
<p>Buitendijks land/Zomerpolders (bzp) Buitendijks land en kwelders zijn door landaanwiningswerken als rijdsdammen aangeslibde zand- en slibplaten langs de kustlijn. Een deel hiervan is door een zomerkade tegen frequente overstroming beschermd</p>	<p>Kernkwaliteiten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bodem en ondergrond- jonge zeeklei en slikken - Maat en schaal – grootschalig - Structuren – zeer grootschalig aansluitend aan de Waddenzee - Dorpen – geen dorpen aanwezig - Boerenerven – geen boerderijen aanwezig - Wegen – zeer weinig wegen - Verkaveling – blokverkaveling - Beplanting – geen opgaande beplanting <p><i>Bijzonderheden – oude dijken, zeedijk, dijkcoupures</i></p>
<p>Kleiterpenlandschap (kt) Voormalige getijdengebieden waar terpen zijn opgeworpen als veilige woonplek</p>	<p>Kernkwaliteiten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bodem en ondergrond – zware zeekleigronden - Maat en schaal – middenschalgig tot grootschalig, open landschap met een visuele begrenzing (binnen ca 3-5 km) - Structuren – fijnmazig landschap door verkavelingen dorpen op relatief hoge terpen, sterk kronkelige wegen en slenken - Dorpen – verspreid liggende terpdorpen - Boerenerven – aan randen van terpdorpen of verspreid liggend, soms op huisterpen - Wegen – kronkelig, willekeurig patroon - Water – voormalige sterk kronkelige krekken, vaarten en opvaarten en hoofdvaart als Dokkumer Ee - Verkaveling – onregelmatige blokken, plaatselijk radiaire verkaveling bij terpen, - Beplanting – puntsgewijs bij terpdorpen en boerenerven, wegen veelal onbeplant - Bijzonderheden – kerktorens veelal met zadeldak, terpen en huisterpen, kerkepaden, zuivelfabrieken, systeem van trekvaarten en jaagpaden, verspreid voorkomen van windturbines
<p>Buitendijks land/Kwelders (bk)</p>	<p>Buitendijks land en kwelders zijn door landaanwiningswerken als rijdsdammen aangeslibde zand- en slibplaten langs de kustlijn.</p>

3.3.3 Lauwersmeergebied

Landschappelijke structuur

Ten oosten van het kleigebied van Oostergo ligt het Lauwersmeergebied. Dit gebied is van oorsprong een getijdendelta die is ontstaan vanaf ca 1.400 na Chr. en na de indijking in de jaren 60 van de 20e eeuw als binnen boezem is ontwikkeld en vooral een natuur- en waterbergingsfunctie heeft. Daarnaast heeft zich op enkele plekken dag- en verblijfsrecreatie ontwikkeld. De plaatselijke verdichting door bebossing en plaatselijke bebouwing is nog ondergeschikt aan het open karakter van grootschalig water en open natuurgebied die tezamen met dijken, natte graslanden en landbouwpolders het beeld bepalen. De gronden die nu in gebruik zijn voor akkerbouw zowel als voor veeteelt (grasland) zijn het

resultaat van de landaanwinning. Als er voldoende land aangeslibd was, werd dit ingedijkt. Hierdoor ontstonden rechtlijnige polders, met soms een reeks opeenvolgende dijken. Deze polders zijn open en praktisch en met weinig bebouwing. Doordat de zee lange tijd invloed op dit gebied heeft gehad werden ingedijkte polders ook regelmatig weer teruggenomen door de zee. In de gemeente Dongeradeel treffen we hier de jonge zeepolders aan en platen en slikken. Bij deze laatste gaat het om platen en slikken die zijn opgenomen in jonge zeepolders, en om platen (langs de kustlijn of los daarvan) in het gebied die na de inpoldering droog zijn komen te liggen en zijn verzoet.

Ook het Dokkumer Diep /Dokkumer Grootdiep wordt tot dit deelgebied gerekend. Tot halverwege de 18e eeuw is het Dokkumer (Groot-)diep een getijdenrivier geweest, door een open verbinding met de toenmalige Lauwerszee en Waddenzee. De fysische ondergrond van het stroomgebied is opgebouwd door een sterk meanderende natuurlijke waterloop waarvan in de huidige riviervlakte nog vele oude lopen en voormalige beddingen zichtbaar zijn (microreliëf). Het gebied is vrijwel onbebouwd, met uitzondering van enkele boerderijen op terpen, en kent een grootschalige openheid en wordt begrensd door grillige dijken. Langs het Dokkumer Grootdiep loopt een jaagpad.

Aardkundige waarden

Het Lauwersmeergebied (nummer 14 op figuur 3.7) met zijn voormalige geulen, prieden, slikken en platen wordt aangemerkt als een gebied met aardkundige waarden. Als gevolg van de afsluiting is het gebied verzoet en vielen de zandplaten droog. Ook de Bantpolder (een jonge zeepolder) maakt deel uit van dit gebied.

Ook de voormalige meanders van de Lauwers en (in de provincie Groningen) het Oude Riet zijn gebieden met aardkundige waarden. De gebieden bij de oorspronkelijke loop van het Dokkumer Diep maken hier deel van uit (nummer 6 op figuur 3.7). Na ca 800 voor Chr. brak de zee tot ver in Friesland door, waardoor de Lauwerszee en de Middellzee hun grootste uitbreiding kregen. De zee drong diep de dalen in van onder andere de Oude Ried en de Lauwers. Tot ver landinwaarts werden langs de oevers van de Lauwers en de Oude Ried smalle oeverwallen gevormd en werd een strook zware klei op het aangrenzende veen afgezet. Na inklinking van het veen lagen deze oeverwallen hoger dan het omringende veen. De Lauwers en de Oude Ried hebben nog hun oorspronkelijke loop maar van de oeverwallen zijn nog maar enkele gave delen over, waaronder afgesneden meanderbochten van de Dokkumer Ee / het Dokkumer Diep, oeverwallen, kronkelwaarden en binnengedijkte wielen, restanten van een oude meander van de Ee, de fossiele geul van de voormalige Lauwersboezem en nog enkele hoge kleiige oeverwallen.

Landschappelijke kwaliteiten

In tabel 3.2 zijn de hoofdkenmerken van de landschapstypen binnen het Lauwersmeergebied en de kernkwaliteiten ervan vermeld.

Tabel 3.2 Landschapstypen van het Lauwersmeergebied

Landschapstype	Kernkwaliteiten en bijzonderheden
<p>Jonge Zeepolders (jzp) Een stuk land dat door aanslibbing is ontstaan. De zee zet zeeklei af. Wanneer zo'n buitendijks stuk land groot en hoog genoeg was, legde men er een dijk omheen. Een ander woord voor zeepolder is: bedijking. 'Jong': Vanwege hun ontstaan na de Middeleeuwen</p>	<p>Kernkwaliteiten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bodem en ondergrond – zware en zavelige zeekleigronden en zandige zeeklei in de slenk van het Dokkumer Grutdijp - Maat en schaal – zeer grootschalige tot grootschalige openheid - Structuren – contrast van rationele inpoldering en grillig verloop van grote slenken, begrenzende dijken, grootschalige water van het Dokkumer Grutdijp en het Dokkumer Dijk met begeleidende dijken en kwel-derwallen, oude Lauwerssedijk - Dorpen – enkele gerelateerd aan dijken en uitwateringssluizen en terpdorp Engwierum - Boerenerven – verspreid voorkomende boerderijen en enkele tegen de Kwelderweg aangeleggen, overige polders niet voorkomend - Wegen – evenwijdig aan de polderdijk, hoekige wegen, enkele insteek van wegen met uitzondering van de Kwelderweg - Water – kronkelige voormalige slenken Dokkumer Grutdijp en Dokkumer Dijk - Verkaveling – Nieuw Kruisland onregelmatig blokvormig verder opstrekkend, deels waaivormig, en regelmatig blokvormig - Beplanting – aangeplant bosperceel bij Kollumerwaard, en Kollumeroord en beplanting rond boerenerven en spontane beplanting langs Dokkumer Dijk <p><i>Bijzonderheden – oude zeedijken, uitwateringssluizen, schutsluis, dijkcoupures, wielen, schans (Munnikezijk), oude steenfabriek</i></p>
<p>Jonge zeepolders/ platen en slikken (jzpps) Binnen de bedijkte zeepolders komen slikken en platen voor. Dit zijn uitgestrekte vlaktes die bij hoogwater vrijwel helemaal onder water komen. Bij eb vallen ze weer droog. De platen liggen als eilanden in het water, de slikken grenzen aan de dijk. Ze zijn gevormd door slib (slikken) en zand (platen).</p>	<p>Kernkwaliteiten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bodem en ondergrond – jonge zeekleigronden - Maat en schaal – combinatie van grootschalig en kleinschalig - Structuren – contrast van rationele inpoldering en grillig verloop van slenken; afwisseling van platen, moerasgebied, boselementen, watervlaktes, krekken, slenken, omringende dijken en gemaal met haven Lauwersoog - Dorpen – niet aanwezig (Lauwersoog in Groningen) - Boerenerven – niet aanwezig - Wegen – evenwijdig aan de polderdijk, enkele rationele haakse insteekwegen haaks er op - Water - afsluiting zeezijde door zeedijk en Lauwerssluizen; verder begrensd door lage voormalige zeedijken - Verkaveling – geen, natuurlijk patroon van slenken en gaten - Beplanting – moerasbeplanting, kleine en grotere boselementen <p><i>Bijzonderheden – oude en zeekerende dijk, oude haven Oostmahorn en Lauwerssluizen, verblijfsrecreatieve com-plexe, natuurobservatiehutten en kunstwerk, kaden</i></p>
<p>Platen en slikken (ps) Al of net bedijkt gebied bestaande uit net boven de waterspiegel uitkomende gronden die vaak begroeid zijn met rietachtige moerasvegetatie of met grasachtige vegetatie.</p>	<p>Kernkwaliteiten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bodem en ondergrond – kleiige en zandige natte gronden - Maat en schaal – middenschallig tot grootschalig - Structuren – veelal niet toegankelijke natte gronden begrensd door open water enerzijds en dijken ander-zijds - Afwezigheid van dorpen en boerenerven - Wegen – plaatselijk doodlopende ontsluitingsweg - Water – vaak omgrenzend ondiep water, plaatselijk plassen - Verkaveling – plaatselijk opstrekkende tot blokvormige verkaveling - Beplanting – over het algemeen open, moerasopslag, plaatselijk bosaanplant <p><i>Bijzonderheden – oude zeedijken, frequente overstroming, dag- en verblijfsrecreatie</i></p>

3.4 Overige thema's

3.4.1 Bodem

Aardkundige waarden en geomorfologie

De aardkundige waarden en de geomorfologie zijn in de gemeente Dongeradeel sterk verbonden met het landschap en de cultuurhistorie. Deze aspecten zijn daarom geïntegreerd in de beschrijving van het landschap (paragraaf 3.3).

3.4.2 Water

Het voorgenomen bestemmingsplan bevat geen voornemens die van invloed kunnen zijn op de waterhuishouding (grond- en oppervlaktewater) en het watersysteem, uitgezonderd de ontwikkeling van het plan Súd Ie (zie hieronder). De mogelijkheid van ingrepen in de detailontwatering, met mogelijke gevolgen voor de geschiktheid van weidevogelgebieden voor weidevogels, zal bij het onderwerp natuur mee worden genomen. De landschappelijke waarde van waterlopen en kanalen is bij het onderwerp landschap mee in beschouwing genomen.

Als het plan Súd Ie wordt uitgevoerd, heeft dit invloed op de waterberging en op de ecologische waterkwaliteit als gevolg van de aanleg van natuurvriendelijke oevers. In hoofdstuk 5 wordt daarom specifiek ingegaan op de effecten van het plan Súd Ie op de waterhuishouding en de ecologische kwaliteit van de wateren. Verder wordt dit onderwerp in het planMER buiten beschouwing gelaten.

3.4.3 Archeologie

Zowel de eerdere bewoningsgeschiedenis als de ontwikkeling sinds de (vroege) middeleeuwen hebben hun sporen en resten achtergelaten in de bodem.

In Friesland heeft de provincie het initiatief genomen om, zoveel mogelijk in samenwerking met het rijk en de gemeenten, het bodemarchief zo goed mogelijk in kaart te brengen. Dit gebeurt op de FAMKE: Friese Archeologische Monumentenkaart Extra. De informatie in deze paragraaf is hier aan ontleend. De FAMKE is in de eerste plaats gebaseerd op twee bestaande landelijke kaarten: de Archeologische Monumentenkaart (AMK) en de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW). Daarnaast houdt de FAMKE rekening met de kans dat de mogelijk aanwezige archeologische resten verstoord zijn. Aan de andere kant houdt de FAMKE ook rekening met de omvang van de bodemingreep. Dit alles bij elkaar is vertaald in provinciedekkende kaarten die aangeven hoe er het beste met het bodemarchief kan worden omgegaan.

De FAMKE bestaat uit twee advieskaarten, één voor de periode steentijd - bronstijd (300.000 - 800 v Chr), en één voor de periode ijzertijd - middeleeuwen (800 v Chr - 1500 n Chr). Voor deze indeling in twee perioden is gekozen omdat de adviezen voor mogelijke vindplaatsen uit de steentijd vaak verschillen van die voor mogelijke jongere vindplaatsen.

De adviezen die voor de verschillende zones in Friesland gegeven worden variëren van 'streven naar behoud' tot 'geen nader onderzoek nodig'. Deze adviezen geven aan welke vervolgstappen noodzakelijk zijn om op een verantwoorde manier om te gaan met het bodemarchief in een nieuw te maken bestemmingsplan, een bestemmingsplanwijziging, een ontgroning of een sanering.

Met andere woorden: door middel van de twee advieskaarten kan worden nagegaan welke onderzoeksinspanning gevraagd wordt op een bepaalde plaats. De provincie Fryslân zal deze informatie gebruiken om de plannen die aan haar worden voorgelegd te beoordelen op de archeologische implicaties. Tevens zal de advisering worden gebruikt voor beleidsadvisering door de dienst richting het college van Gedeputeerde Staten.

De provincie streeft ernaar om de FAMKE regelmatig te actualiseren, waardoor een steeds nauwkeuriger beeld ontstaat van de archeologische situatie. De FAMKE wordt ook in samenwerking met gemeenten doorontwikkeld. Een groot aantal gemeenten heeft inmiddels in samenwerking met de provincie een zogenaamde gemeentelijke verdiepingsslag uitgevoerd. Hierdoor wordt beter en

nauwkeuriger inzicht verkregen in de aan- en afwezigheid van (verwachte) archeologische waarden in bepaalde gebieden. In Dongeradeel is een dergelijke verdiepingsslag niet uitgevoerd. De gemeente hanteert de advieskaarten van FAMKE.

De adviezen

De archeologische adviezen op de FAMKE zijn gebaseerd op de provinciale kennis van al bekende archeologische terreinen en op zogeheten archeologische verwachtingen, die op hun beurt weer gebaseerd zijn op bronnen als de bodemkaart, veldwerk en literatuurstudie.

De adviezen bestaan uit twee delen:

1. er wordt aangegeven óf er in geval van een bodemingreep met een bepaalde oppervlakte onderzoek noodzakelijk is en zo ja,
2. wat voor soort onderzoek dit dient te zijn. Deze richtlijnen geven een aanzet voor een Plan van Aanpak dat voor elk archeologisch onderzoek de basis vormt.

Ad 1

Bij elk advies is aangegeven wat de minimale grootte van een plan is, wil er een onderzoek noodzakelijk zijn. Zo is er bijvoorbeeld bij het advies 'Steentijd: karterend onderzoek 2' aangegeven dat dit onderzoek alleen nodig is indien het plan groter is dan 2.500 m². De keuze voor ondergrenzen is zowel gebaseerd op het wetenschappelijke belang van archeologisch onderzoek op een bepaalde plaats, als op het feit dat onderzoek niet altijd een substantiële bijdrage kan leveren aan de kennis van de archeologische waarden op provinciaal niveau wanneer het om een relatief kleine ingreep gaat. De ondergrenzen zijn gebaseerd op ervaringscijfers uit Fryslân en andere provincies.

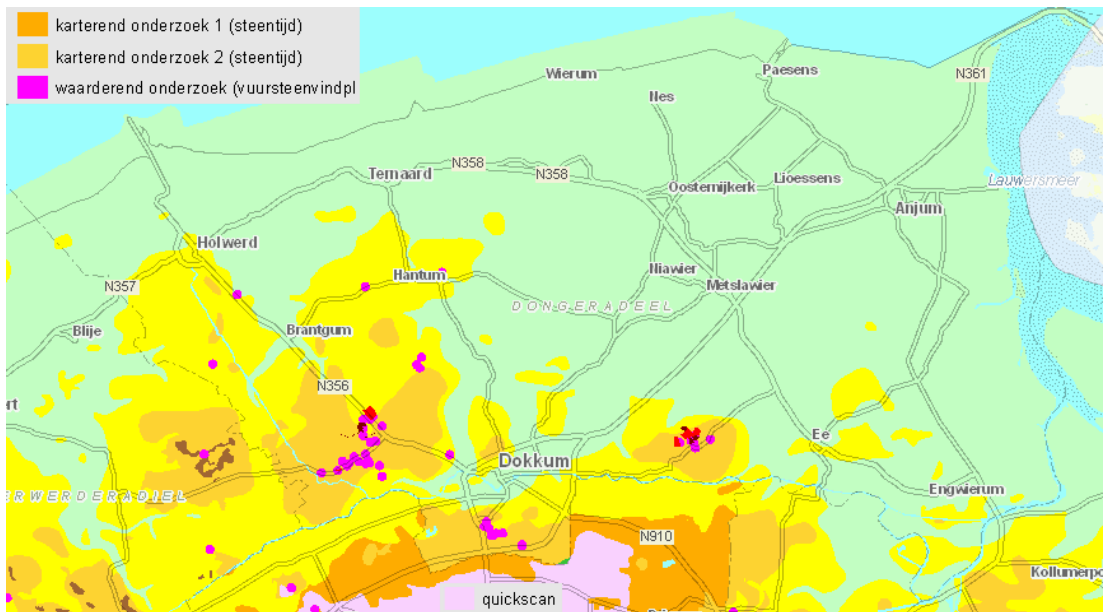
Ad 2

Als de ingreep groot genoeg is om onderzoek noodzakelijk te maken, wordt aangegeven waaruit dit onderzoek zou moeten bestaan. Daarbij is allereerst rekening gehouden met de kans dat er op een bepaalde plaats archeologische resten kunnen worden aangetroffen (**kwantitatieve verwachting**). Ook speelt mee hoe gaaf de eventuele archeologische naar verwachting nog zijn (**kwalitatieve verwachting**). Sommige gebieden zijn bijvoorbeeld afgedekt door een natuurlijke kleilaag of een veendek. Deze lagen kunnen archeologische resten goed beschermen. Aan de andere kant kan het bodemarchief juist verstoord zijn, door bijvoorbeeld ploegen of afgravingen.

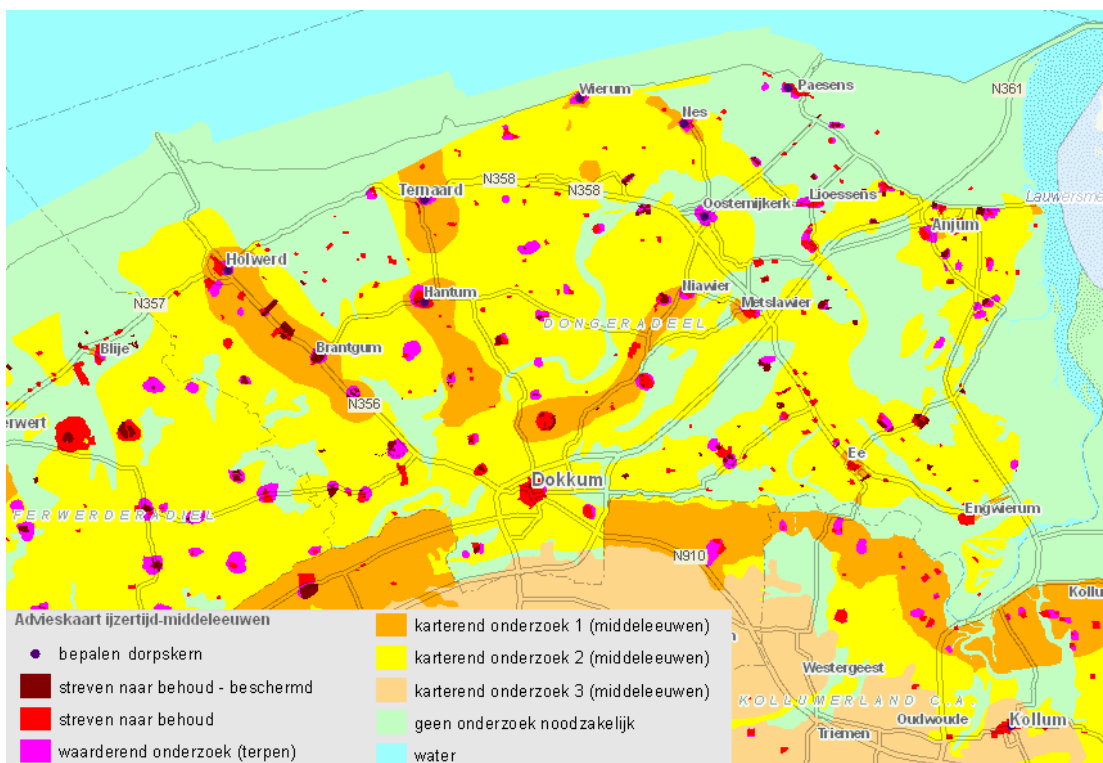
In het advies klinkt ook door hoeveel goedbewaarde resten uit een bepaalde periode er in Fryslân worden verwacht (**zeldzaamheid van de gaafheid**). Zo kan het zijn dat er uit een bepaalde periode nog weinig goed bewaarde resten over zijn. Gebieden waar weliswaar relatief weinig van dergelijke resten worden verwacht, maar waar de kwaliteit van die resten waarschijnlijk wel hoog is, krijgen een aangepast advies.

Ten slotte is de **stand van onderzoek** in het advies betrokken. Het kan bijvoorbeeld zijn dat over een bepaald gebied of periode relatief weinig bekend is. Bovendien zijn bepaalde vindplaatsen (nu nog) moeilijk op te sporen. Het advies is hier dan op toegespitst.

Hieronder zijn de advieskaarten voor Dongeradeel weergegeven. Deze zijn de basis voor de bescherming van archeologische waarden in het voorgenomen bestemmingsplan en de beantwoording van de vraag wat voor onderzoek nodig is.

Figuur 3.12 FAMKE, advieskaart steentijd - bronstijd

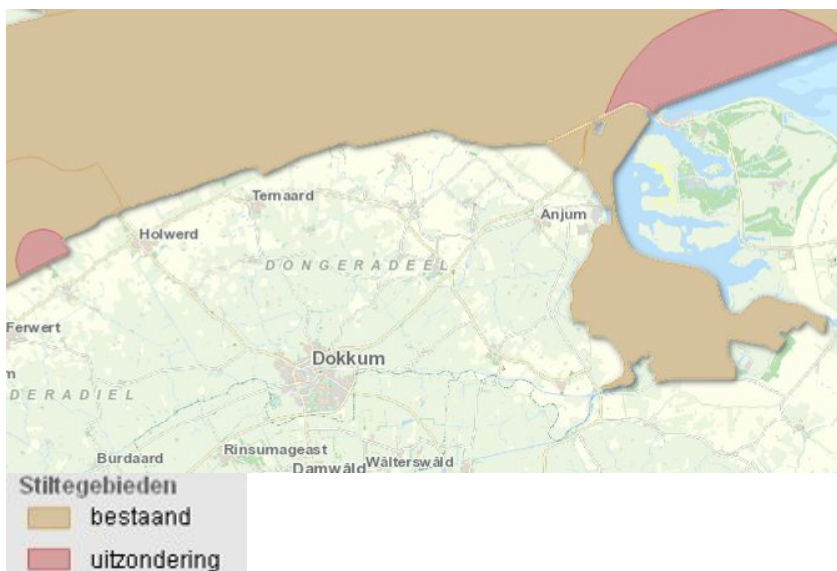
Figuur 3.13 FAMKE, advieskaart ijertijd - middeleeuwen

3.4.4 Woon- en leefmilieu

Geluid

Stiltegebieden

In het buitengebied van Dongeradeel ligt een aantal door de provincie aangewezen stiltegebieden. In stiltegebieden gelden beperkingen voor lawaai, uitgezonderd de uitzonderingsgebieden.

Figuur 3.14 Stiltegebied (Provincie Friesland, 2012)

Geluidbelasting landelijk gebied

Geluidbelasting kan worden veroorzaakt door wegverkeerslawaai en industriellawaai (bedrijventerrein of agrarische bedrijvigheid). In het landelijk gebied is over het algemeen beperkte sprake van geluidbelasting op de omgeving (mens en natuur). Momenteel zijn geen geluidshinderknelpunten bekend in het buitengebied.

In het studiegebied ligt industrieterrein Betterwird te Dokkum (buiten het plangebied), waarvan de bijbehorende geluidzone van 50 dB(A) voor een deel over het plangebied van het bestemmingsplan buitengebied ligt.

Het bestemmingsplan biedt in het algemeen geen mogelijkheden voor ontwikkelingen die aanmerkelijke gevolgen hebben voor de kans op geluidhinder. Bij de bepaling van de agrarische bouwvlakken zal zoveel worden aangesloten bij de huidige bouwvlakken, zodat geen uitbreiding optreedt in de richting van geluidgevoelige bestemmingen. Bij concrete initiatieven zal in een later stadium worden getoetst aan de bestaande wettelijke kaders. Dit zal tot gevolg hebben dat er geen of vrijwel geen effecten worden verwacht. Daarom wordt dit onderwerp verder buiten beschouwing gelaten.

Geur

Het plangebied is voornamelijk in agrarisch gebruik. Mogelijke bronnen van geur zijn met name de intensieve veehouderijbedrijven. Dit betreft een klein aantal bedrijven, verspreid in het gebied. Lokaal kunnen de bedrijven invloed hebben op de geurbelasting, maar gelet op het (geringe) aantal bedrijven, de omvang van de bedrijven en de spreiding over het gebied wordt geen merkbare invloed op de cumulatieve geurbelasting verwacht.

Bedrijven waarvoor geurnormen gelden zullen (bij uitbreiding) moeten voldoen aan het geldende wettelijke kader. De toegestane geurbelasting per bedrijf op geurgevoelige objecten (woningen) in de omgeving is onderwerp van de vergunningverlening op milieugebied. In het algemeen betekent dit dat de bedrijven bij uitbreiding moeten voldoen aan de geldende normen. Er is een overgangsbeleid voor

bedrijven waarbij nu de geldende normen worden overschreden. Deze moeten bij uitbreiding een aanmerkelijke verbetering ten opzichte van de huidige situatie bereiken.

Voor de melkrundveehouderij gelden geen geurnormen, maar moet een vast afstand tot geurgevoelige objecten in acht worden genomen. In paragraaf 2.2 is reeds beschreven, dat hier in een aantal gevallen niet aan wordt voldaan.

Geconcludeerd kan worden dat het voorgenomen bestemmingsplan (met name de ontwikkelingsruimte voor de veehouderij, inclusief mestvergisters⁵) niet zal leiden tot een merkbare toename van de cumulatieve geurbelasting. Dit volgt uit het voorgaande, in combinatie met de volgende overwegingen:

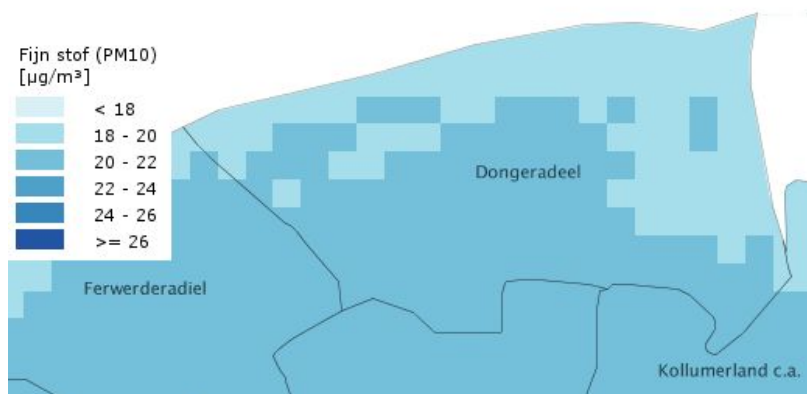
- Er liggen geen concrete plannen voor uitbreiding van de veehouderijbedrijven of bedrijven met intensieve neventakken, waardoor de geursituatie zou kunnen worden beïnvloed;
- Bij het intekenen van de agrarische bouwpercelen in het nieuwe bestemmingsplan zijn geen nieuwe knelpunten met betrekking tot de te hanteren afstanden naar voren gekomen;
- Het voorgenomen bestemmingsplan zal geen mogelijkheden bieden voor de omvorming van grondgebonden veehouderij naar intensieve veehouderij, dan wel de realisatie van nieuwe intensieve neventakken.

Daarom wordt in het kader van dit planMER niet nader ingegaan op de kans op geurhinder.

Luchtkwaliteit

Fijn stof

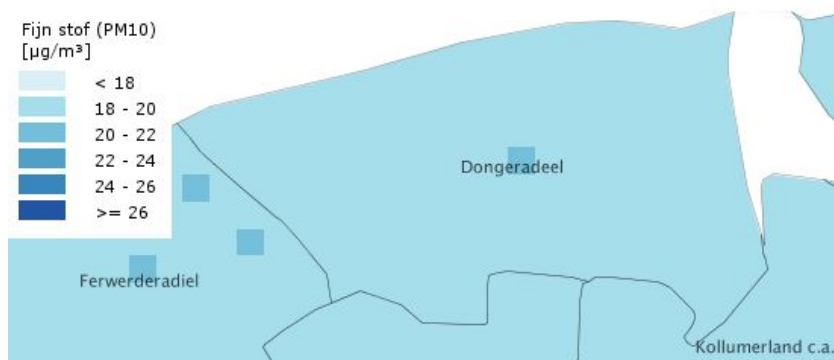
De concentratie fijn stof (PM_{10} , de fractie met een grootte van 10 micrometer of kleiner) in de lucht bedraagt in de gemeente Dongeradeel circa 18-22 microgram/ m^3 (zie figuur 3.14). De concentratie ligt daarmee aanmerkelijk beneden de geldende grenswaarden. Doordat de concentratie van de PM_{10} fractie zo laag is, zal ook de concentratie van het nog fijnere stof ($PM_{2,5}$) lager zijn dan de geldende (Europese) grenswaarden (zie § 2.3.2). Bij deze concentraties zal ook aan de streefwaarden voor $PM_{2,5}$ worden voldaan.

Figuur 3.14 Concentratie fijn stof (PM_{10}) in de lucht in het jaar 2010 (bron: <http://geodata.rivm.nl/gcn/>)

Verwacht wordt dat de concentratie fijn stof door het landelijke beleid in de toekomst iets zal dalen. In een dunbevolkt gebied met relatief weinig hoofdverkeerswegen en specifieke bronnen, zal deze daling echter vrij gering zijn. Naar verwachting bedraagt de concentratie PM_{10} in Dongeradeel in 2020 circa 18-20 microgram/ m^3 (zie figuur 3.15). Een klein deel van de gemeente kent een concentratie van circa 20-22 microgram/ m^3 .

⁵ Het voorgenomen bestemmingsplan bevat de mogelijkheid om middels een binnenplanse afwijking een mestvergister met een capaciteit van maximaal 100 ton per dag als ondergeschikte tak bij een agrarisch bedrijf te realiseren. Als positief effect van mestvergisting kan nog gesteld worden dat digestaat minder geur verspreidt dan mest wanneer het lokaal over het land wordt uitgereden.

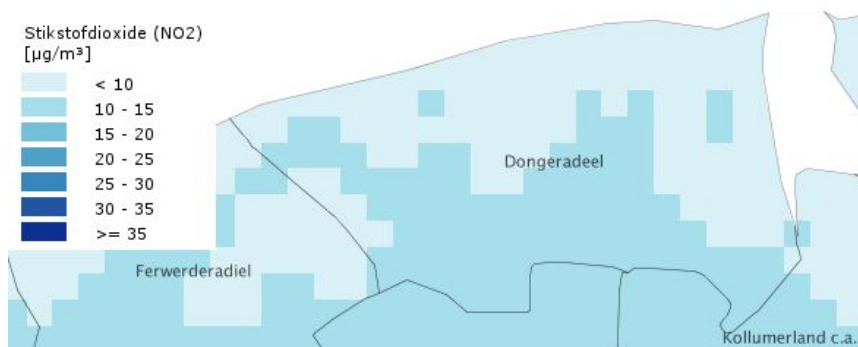

Figuur 3.15 Concentratie fijn stof (PM₁₀) in de lucht in het jaar 2020 (bron: <http://geodata.rivm.nl/gcn/>)

Evenals in de huidige situatie, wordt (ruimschoots) voldaan aan de geldende grenswaarden voor fijn stof en de streefwaarden voor de fijne fractie, PM_{2,5}.

Stikstofdioxide

De jaargemiddelde concentratie stikstofdioxide in de lucht ligt in een range van 10-15 microgram/m³ of nog iets lager (zie figuur 3. 16). Ook dit is ten opzichte van de geldende normen erg laag.

Figuur 3.16 Concentratie stikstofdioxide in de lucht in het jaar 2010 (bron: <http://geodata.rivm.nl/gcn/>)

Ook de concentratie van stikstofdioxide zal in de toekomst nog iets dalen, waardoor op meer plaatsen de jaargemiddelde concentratie onder de 10 microgram/m³ zal komen te liggen.

Gegeven de goede luchtkwaliteit in dit deel van Friesland, zowel wat betreft fijn stof als wat betreft stikstofdioxide, en gelet op de aard van het voorgenomen bestemmingsplan, is de mogelijke invloed van het voorgenomen bestemmingsplan op de luchtkwaliteit geen belangrijk aandachtspunt. Lokaal zal bij landbouwbedrijven de emissie van fijn stof en/of stikstofdioxide (dit laatste bijvoorbeeld door elektriciteitsopwekking bij covergisting) wel iets toenemen, maar de achtergrondconcentratie zal hier niet aanmerkelijk door worden beïnvloed.

Volksgezondheid

In zijn algemeenheid bestaan zorgen over mogelijke gevolgen van intensieve veehouderijen op de gezondheid van omwonenden. Afgevraagd wordt of het vanuit gezondheidsoogpunt aanvaardbaar is door te gaan met schaalvergroting in de intensieve veehouderij. In bijlage 2 van het planMER wordt nader ingegaan op mogelijke effecten van intensieve veehouderij in de referentiesituatie op de gezondheid van omwonenden. Onderstaand is de conclusie van de analyse weergegeven.

In de gemeente Dongeradeel liggen verspreid door de gemeente tien bedrijven met als hoofdtak intensieve veehouderij (waarvan één bedrijf gaat stoppen) en drie bedrijven met als neventak intensieve veehouderij (waarvan één bedrijf gaat stoppen). De bedrijven liggen verspreid in het plangebied. Door het beperkte aantal intensieve veehouderijen en de afstanden onderling, is er geen sprake van gezondheidsrisico's voor de omgeving door cumulatie van de invloed van de bedrijven gezamenlijk. Op het niveau van individuele bedrijven kan er wel sprake zijn van een enigszins verhoogd

gezondheidsrisico voor omwonenden. Bij de huidige (relatief beperkte) omvang van de bedrijven is de kans op effecten in het algemeen echter zeer gering of vrijwel afwezig. Op één bedrijf binnen de gemeente worden wel geiten gehouden, maar niet op intensieve wijze. Melkgeiten en -schapen kunnen een belangrijke bron zijn voor besmetting met Q-koorts. Q-koorts veroorzaakt bij deze dieren abortus, waarbij grote hoeveelheden van de Q-koorts bacteriën vrijkomen. Na de Q-koorts uitbraak van enkele jaren geleden is het verplicht geworden om alle melkgeiten op veehouderijen jaarlijks te vaccineren. Door de vaccinatie komt een abortus door Q-koorts bij deze dieren vrijwel nooit meer voor. En als een geit toch geïnfecteerd raakt, komen veel minder bacteriën vrij. Omdat er minder bacteriën vrijkomen, is het risico om Q-koorts op te lopen sterk afgenomen. Mensen die in de omgeving van geitenhouderijen wonen hebben door de verplichte vaccinatie geen verhoogd risico meer om Q-koorts te krijgen (bron: website RIVM). Dit neemt niet weg dat Q-koorts niet volledig is uitgebannen.

Het bestemmingsplan is niet het kader voor milieuvoorschriften voor individuele bedrijven. Dit komt aan de orde bij de omgevingsvergunning voor milieu. Hierbij is er onder meer aandacht is voor geur, stof en geluid. Voor de verspreiding van mogelijke ziekteverwekkende organismen en van resistente bacteriën moet vooral worden ingezet op maatregelen in de aard van de bedrijven (bijvoorbeeld zogenaamde gesloten bedrijven) en de bedrijfsvoering (hygiëne, het gescheiden houden van groepen dieren).

Er zijn geen concrete ontwikkelingen in de zin van uitbreiding of vestiging van intensieve veehouderijbedrijven voorzien. De situatie met betrekking tot volksgezondheidsaspecten zal bij autonome ontwikkeling dus praktisch gelijk blijven.

Het voorgenomen bestemmingsplan zal het mogelijk maken dat bestaande intensieve veehouderijen kunnen uitbreiden, maar biedt geen mogelijkheden voor de vestiging van nieuwe bedrijven. Daarom worden geen aanmerkelijke gevolgen voor de volksgezondheid verwacht.

Verkeersveiligheid

Het tussen de provinciale wegen liggende fijnmazige net van lokale wegen zorgt voor een ontsluiting van de percelen in het buitengebied. Het profiel van deze wegen is vaak smal. Dit kan knelpunten opleveren, met name doordat het landbouwverkeer steeds zwaarder is geworden. Het kan de verkeersveiligheid voor verkeersdeelnemers zoals fietsers (scholieren, recreanten) negatief beïnvloeden.

In het landelijk gebied treedt bij autonome ontwikkeling, maar evenzeer bij realisatie van het voorgenomen bestemmingsplan, een ontwikkeling op naar steeds zwaarder landbouwverkeer. Dit kan een enigszins negatief effect hebben op de verkeersveiligheid. Het voorgenomen bestemmingsplan voorziet niet in nieuwe ontwikkelingen die een grote invloed zullen hebben op verkeersintensiteiten en op de verkeersveiligheid.

Kans op lichthinder en invloed licht op de beleving

Bij de melkrundveehouderij is een tendens aanwezig naar meer open staltypen (serrestal en andere typen met open gevels) en tevens een tendens naar meer verlichting: zowel gedurende een langere tijd als met een hogere verlichtingssterkte. Hierbij spelen overwegingen omtrent diergezondheid (bevordert door open stallen) en productiviteit (naar de huidige inzichten kan verlichting leiden tot een hogere melkproductie). Er kan onderscheid worden gemaakt tussen verlichting om het natuurlijk gedrag van het vee te stimuleren ('natuurlijk gedrag stimulerend kunstlicht') en verlichting om de productie verder te bevorderen ('stimulerend kunstlicht'). Voor het laatste is een hogere lichtintensiteit nodig, zodat de belichting door het vee wordt ervaren als vergelijkbaar met daglicht. Vooral bij toepassing van stimulerend kunstlicht wordt uitgegaan van een lichtperiode van ca. 16 uur, van 6 uur 's ochtends tot 10 u 's avonds.

Er zijn verspreid in het plangebied drie concrete voornemens bekend voor de bouw van open stallen met toepassing van extra verlichting. Zowel binnen de vigerende bestemmingsplannen als in het voorgenomen bestemmingsplan is de oprichting van meer open staltypen mogelijk.

De verlichting van open stallen kan invloed hebben op de verlichtingssterke ter plaatse van gebouwen en objecten in de omgeving, terwijl ook de luminantie van de gevel (de waarneembaarheid als 'lichtbron', als verlicht vlak) kan toenemen. Dit is een punt van aandacht in het voorliggende planMER.

3.4.5 Externe veiligheid

Risicovolle inrichtingen

In het plangebied en omgeving komt een aantal risicovolle activiteiten en risicobronnen voor die vallen onder de werking van het Bevi (twee LPG-inrichtingen en één bedrijf me opslag van bestrijdingsmiddelen). Daarnaast komen in het plangebied een bovengrondse propaangastank, twee zwembaden (met opslagtanken voor chloorbleekloog) en drie mestvergisters voor.

Gasproductie- en behandeling

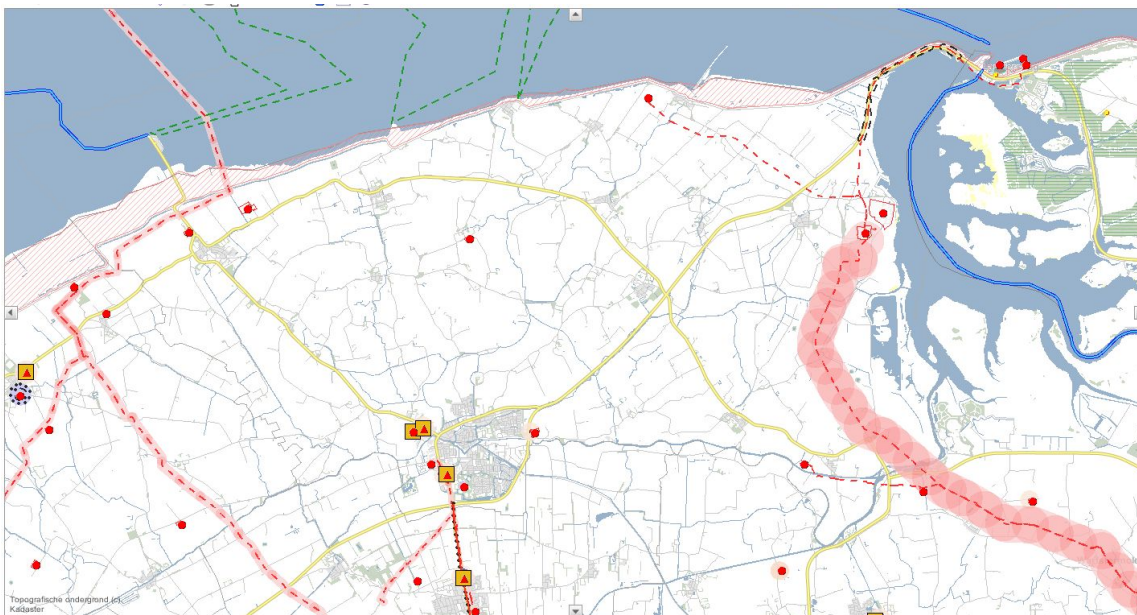
In Dongeradeel bevinden zich meerdere gasproductielocaties en gasbehandelingsinstallaties in eigendom van het NAM. De gasproductielocaties liggen in Moddergat, Engwierum en Ee, de gasbehandelingsinstallatie ligt in Anjum.

Vervoer van gevaarlijke stoffen

In Dongeradeel zijn geen (spoor)wegen waarover gevaarlijke stoffen plaatsvinden. Over de vaarweg de Dokkumer Ee vindt wel transport van gevaarlijke stoffen plaats.

Buisleidingen

In het oosten en noordwesten van de gemeente liggen gastransportleidingen. Tevens is er een K1-leiding in het plangebied (zie figuur 3.16). Er is nergens in het plangebied sprake van dichte bebouwing in de directe nabijheid van een buisleiding binnen het plangebied.

Figuur 3.16 Risicobronnen gemeente Dongeradeel

Autonome ontwikkelingen

Er zijn geen concrete ontwikkelingen in de zin van uitbreiding of vestiging van intensieve veehouderijbedrijven voorzien. De situatie met betrekking tot externe veiligheid zal bij autonome ontwikkeling dus praktisch gelijk blijven.

De wijzigingsbevoegdheden in het bestemmingsplan maken het mogelijk agrarische bouwpercelen van functie te veranderen naar percelen met niet-agrarische bedrijvigheid of recreatiefuncties. Deze nieuwe functies maken de aanwezigheid van grote groepen of kwetsbare groepen mensen mogelijk. Daarom is in de wijzigingsbevoegdheden als toetsingskader opgenomen dat er geen onevenredige afbreuk gedaan mag worden aan de milieusituatie. Daar hoort externe veiligheid ook bij. Voor het beoordelen van de

externe veiligheid wordt de regionale brandweer om advies gevraagd, indien de functiewijziging betrekking heeft op agrarische bouwpercelen of een deel daarvan dat zich binnen 200 m van een risicobron bevindt. Gezien de voorwaarden die worden gesteld aan ontwikkelingen in relatie tot externe veiligheid, worden er geen relevante wijzigingen in externe veiligheidsrisico's verwacht. Daarom wordt in het kader van dit planMER niet nader ingegaan op de kans op externe veiligheidsrisico's.

Voor een nadere uitwerking van de externe veiligheidssituatie wordt verwezen naar het bestemmingsplan. Hierin zijn de resultaten van het onderzoek naar externe veiligheidsrisico's van de risicobronnen in het plangebied nader weergegeven.

4 Ontwikkelingsmogelijkheden plan en afbakening planMER

4.1 Ontwikkelingsmogelijkheden in het voorgenomen bestemmingsplan

In de notitie reikwijdte en detailniveau is een samenvatting van de ontwikkelingsmogelijkheden in het voorgenomen bestemmingsplan opgenomen, gebaseerd op de uitgangspunten van het voorgenomen bestemmingsplan. In het voorontwerp bestemmingsplan zijn de uitgangspunten verder gedetailleerd, met name wat betreft het landschap. Verder is, als gevolg van ingediende inspraakreacties en adviezen en ambtshalve reacties op het voorontwerp bestemmingsplan, een aantal uitgangspunten gewijzigd.

Deze paragraaf geeft per thema een opsomming van de uitgangspunten, ontwikkelingen en ontwikkelingsmogelijkheden die in het nieuwe bestemmingsplan buitengebied zijn voorzien. De beschrijving is gebaseerd op de Nota van Uitgangspunten en het voorontwerp bestemmingsplan. Ook is rekening gehouden met aanpassingen in het ontwerp bestemmingsplan ten opzichte van het voorontwerp bestemmingsplan.

Hoofdprincipes Nota van Uitgangspunten bestemmingsplan Buitengebied

Het buitengebied van Dongeradeel is bestemd voor een aantal verschillende functies. Deze functies kunnen worden onderverdeeld in de basisfuncties (**landbouw, natuur en landschap**) en de toegevoegde functies, zoals wonen, werken en recreatie. Tot de basisfuncties worden die functies gerekend, die als het ware 'afhankelijk' zijn van het buitengebied. Basisfuncties zijn 'leidend' als het gaat om het bieden van ontwikkelingsruimte in het buitengebied. De toegevoegde functies maken gebruik van het buitengebied. Bij deze afweging van belangen van de verschillende functies wordt in beginsel aan de basisfuncties een doorslaggevend belang toegekend. Eventuele toekomstige ontwikkelingen dienen primair gericht dan wel afgestemd te worden op het behoud en de versterking van de basisfuncties.

Landbouw

Landbouw is voor de gemeente een belangrijke economische pijler. Het beiden van ontwikkelingsruimte voor de landbouw staat dan ook voorop. Daarnaast is de landbouw de drager van het cultuurlandschap binnen de gemeente. Aan dit (cultuur)landschap en de daarbij behorende diversiteit hecht de gemeente grote waarde. Ontwikkelingsruimte voor de landbouw dient daarom samen te gaan met het behouden en versterken van de landschappelijke kwaliteit van Dongeradeel. Het bieden van mogelijkheden voor schaalvergroting en/of verbreding en verdieping anderzijds is belangrijk voor een concurrerende landbouw. Mede vanwege de verbondenheid met het landschap ligt het accent van het gemeentelijk landbouwbeleid op de grondgebonden landbouw. Om deze reden en om het relatief schone gebied schoon te houden, biedt het nieuwe bestemmingsplan geen mogelijkheden voor nieuwe intensieve veehouderijbedrijven. Ook de mogelijke invloed op het landschap (door grootschaligheid en bouwmassa) speelt bij deze keuze een rol.

Dit leidt tot de volgende uitgangspunten:

- *Schaalvergroting agrarische bedrijven:*
 - Er is onderscheid gemaakt tussen intensieve veehouderij (niet grondgebonden bedrijvigheid) en grondgebonden bedrijvigheid (hoofdzakelijk akkerbouw en graasdierbedrijven), omvorming van grondgebonden bedrijvigheid naar intensieve veehouderij is niet mogelijk, wel is via een wijzigingsbevoegdheid omvorming van intensieve veehouderij naar een grondgebonden bedrijvigheid mogelijk;
 - De bestaande grondgebonden bedrijven krijgen ('bij recht') een bouwvlak van 1,5 ha. Voor een aantal agrarische bedrijven betekent dit een verruiming van het bouwvlak, voor andere bedrijven betekent dit een nadere afbakening van het bouwvlak (zie tekstbox). Via een wijzigingsbevoegdheid kan dit bouwvlak onder voorwaarden worden vergroot tot maximaal 3 ha. Deze uitbreiding is niet toegestaan voor veldschuren;
 - Om landschappelijke redenen is besloten de groei van de grondgebonden bedrijven aan een maximum te stellen. Gedurende de planperiode mogen maximaal 30 grondgebonden bedrijven gebruik maken van de wijzigingsbevoegdheid voor de vergroting van bouwvlak tot maximaal 3 ha. Dit komt overeen met circa 10-15% van het totaal aantal grondgebonden bedrijven;

- Geen nieuwe bouwvlakken, tenzij dit nodig is om een milieuhygiënisch knelpunt op te lossen of bij herverkaveling;
- Via een wijzigingsbevoegdheid kan het bouwvlak van intensieve veehouderijen onder voorwaarden worden vergroot tot maximaal 1,5 ha;
- Via een wijzigingsbevoegdheid kan bij grondgebonden agrarische bedrijven met een ondergeschikte intensieve neventak, het bouwvlak van de intensieve neventak onder voorwaarden worden vergroot tot 2.500 m²;
- Geen nieuwe intensieve veehouderijen, ook geen nieuwe intensieve neventakken;
- Geen meerlagige stallen.

Afbakening bouwvlakken van 1,5 ha voor grondgebonden bedrijven

Voor het plangebied gelden momenteel de vigerende bestemmingsplannen buitengebied. In de vigerende bestemmingsplannen zijn verschillende plansystematieken voor de bouwvlakken van de grondgebonden bedrijven gehanteerd. In het bestemmingsplan Buitengebied Oostdongeradeel is er sprake van grote denkbeeldige bouwvlakken van 3 à 4 ha waarbinnen (op grond van art 4.2 onder b) bij recht een denkbeeldige rechthoek van 1 ha, en bij ontheffing (art 4.2 onder b) - bij doorsnijden gebied door weg of water - 1,5 ha als bouwvlak gehanteerd kan worden. In bestemmingsplan Buitengebied Dongeradeel West is er sprake van duidelijk begrensde bouwvlakken. Deze hebben een wisselende omvang van tussen ongeveer 1 en 1,5 ha.

In het voorgenomen bestemmingsplan Buitengebied Dongeradeel wordt één plansystematiek voor de bouwvlakken van de grondgebonden bedrijven gehanteerd. Aan alle bestaande grondgebonden bedrijven is 'bij recht' een bouwvlak van 1,5 ha toegekend. Het afbakenen van ieder bouwvlak (veelal een rechthoek) betrof maatwerk. De omtrek van het bouwvlak is bepaald aan de hand van verschillende aspecten:

- De bestaande ruimtelijke functies en structuren en (cultuur)landschappelijke waarden bepalen in hoofdzaak de omtrek van het bouwvlak. Bij het toekennen van de bouwvlakken is zo veel mogelijk rekening gehouden met de ligging van onder andere de aanwezige bebouwing, de wegen, de waterlopen, terpen en de verkaveling;
 - Gronden met middelhoge tot hoge archeologische verwachtingswaarden zijn zoveel mogelijk vermeden;
 - Daarnaast is zoveel mogelijk rekening gehouden met eigendomsverhoudingen.
-
- *Verbreiding/verdieping bestaande landbouwbedrijven, d.w.z. ondergeschikte nevenactiviteiten/verdere verwerking agrarische producten:*
 - Onderstaande nevenactiviteiten betreffen activiteiten als onderschikte tak bij het agrarische bedrijf en zijn alleen mogelijk door toepassing van een binnenplanse afwijking of een wijzigingsbevoegdheid, waarbij veelal voorwaarden aan omvang, capaciteit en/of landschappelijke inpassing gelden;
 - Onder verbreding vallen diverse mogelijkheden binnen het bouwvlak, zoals oprichting van ondersteunende kassen (max. 1.500 m²), biomassavergisting (alleen als ondergeschikte nevenactiviteit bij een agrarisch bedrijf), aquacultuur, wormenteelt, containerteelt van bomen, en - buiten het bouwperceel - agrarisch natuurbeheer;
 - Onder verdieping vallen bijvoorbeeld verdere opslag en verwerking van agrarische producten (o.a. mestbassins, kaasmakerij, productiegebonden detailhandel, etc.);
 - Nevenactiviteiten, zoals kamperen bij de boer, zorg en lichte bedrijfsmatige activiteiten kunnen onder voorwaarden (bij afwijking van het bestemmingsplan) worden toegestaan;
 - Bestaande windturbines mogen worden vervangen, echter alleen op de huidige locaties, waarbij de huidige hoogte als maximum geldt.
 - Functies als houtteelt en bosbouw worden niet toegestaan.

Per aanvraag voor schaalvergroting wordt uitgegaan van maatwerk om negatieve effecten op het landschap zoveel mogelijk te vermijden. De landschappelijke kernkwaliteiten ter plaatse zijn bepalend voor de ontwikkelingsmogelijkheden van het agrarisch bedrijf. Ook bij het intekenen van bouwpercelen 'bij recht' tot 1,5 ha is zoveel mogelijk rekening gehouden met landschappelijke en cultuurhistorische kenmerken. Onder het kopje 'landschap en cultuurhistorie' wordt nader ingegaan op de uitgangspunten die in het bestemmingsplan zijn opgenomen om de kenmerken en waarden van het landschap te beschermen.

▪ *Vrijkomende agrarische bebouwing.*

In de toekomst zullen veel agrarische gebouwen hun functie verliezen. Instandhouding van beeldbepalende bebouwing is in veel gevallen gediend met ene passende vervangende functie met toekomstperspectief. Bij functieverandering moet aandacht worden geschonken aan de kwaliteiten van de omgeving. Handhaving van karakteristieke waarden en kwaliteit moet bij een nieuwe invulling van zowel agrarische als niet-agrarische bebouwing voorop staan.

In aansluiting op het provinciaal beleid biedt het voorgenomen bestemmingsplan ruimte voor niet-agrarische functies. De volgende functies worden mogelijk gemaakt:

- Wonen en zorg, met dien verstande dat woningen en woonvormen die verband houden met zorgverlening slechts zijn toegestaan in de voormalige bedrijfswoning en in aanwezige karakteristieke gebouwen;
- Recreatie, functies op het gebied van natuur- en landschapsbeheer, cultuur, kunst, educatie, restaurants, logies of daarmee vergelijkbare horecavormen;
- Detailhandel, voor zover deze verband houdt met de hoofdfunctie van het perceel en daaraan bedrijfsmatig en qua omvang ondergeschikt is;
- Dienstverlening en bedrijven behorende tot de milieucategorieën 1, 2 en 3 of naar aard en invloed op de omgeving vergelijkbare bedrijven, mits ruimtelijk en functioneel passend in de karakteristiek van de omgeving.

De regeling geldt ook voor vrijkomende niet-agrarische bedrijven.

In het bestemmingsplan is een 'ruimte voor ruimte'-regeling opgenomen om sloop van beeldverstorende bebouwing te stimuleren.

Niet agrarische bedrijvigheid buitengebied

Er worden beperkte uitbreidingsmogelijkheden (maximaal 15 % van de bestaande oppervlakte) gegeven aan de bestaande bedrijven. Voor vrijkomende niet-agrarische bedrijven zijn diverse functies mogelijk, overeenkomstig in het voorgaande is beschreven voor vrijkomende agrarische bedrijven.

Landschap en cultuurhistorie

In het kader van het voorgenomen bestemmingsplan is een grondige inventarisatie van de landschappelijke waarden in het plangebied uitgevoerd (zie tekstbox blz. 58). Veel landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten en elementen zijn beschermd door een specifieke dubbelbestemming in het bestemmingsplan. Onderstaande waarden zijn onderscheiden in het plangebied:

- Waarde - Beschermd dorpsgezicht
- Waarde - Cultuurhistorische dijkelement (voor dijkcoupures en dijkhuisjes)
- Waarde - Cultuurhistorisch waardevolle lijn (voor dijken, een voormalige spoorlijn, kerkenpaden, terpenpaden en de begeleidende boombeplanting)
- Waarde - Dobbe
- Waarde - Landschap open gebied
- Waarde - Landschap verkaveling
- Waarde - Reliëf: terpen en kruinige percelen
- Waarde - Reliëf: verhoogd erf

Grotere delen van het buitengebied hebben de aanduiding 'Waarde - Landschap open gebied', waarmee de openheid van de gebieden worden beschermd.

Voor een gezonde toekomst van het buitengebied is (planologische) ruimte voor nieuwe ontwikkelingen een noodzaak. Deze ontwikkelingen zijn mogelijk, mits zorgvuldig wordt omgegaan met de omgeving en de ontwikkeling samen gaat met het behoud, herstel of zelfs het toevoegen van landschappelijke kwaliteiten.

Aanscherping bescherming landschappelijke waarden

In het kader van het voorgenomen bestemmingsplan zijn de landschappelijke waarden in het buitengebied grondig geïnventariseerd. De bronnen waarop de landschappelijke waarden zijn gebaseerd, zijn:

- Landschapsbeheer Friesland (2008), Landschapsinventarisatie Dongeradeel;
- Provincie Fryslân (2011), Verordening Romte Fryslân;
- RAAP (2002), Gemeente Dongeradeel, Een archeologische verwachtingskaart in het kader van de BGM, RAAP-rapport 659;
- Gemeente Westdongeradeel (1988), Bestemmingsplan buitengebied Dongeradeel - West;
- Gemeente Oostdongeradeel (1988), Bestemmingsplan buitengebied Oostdongeradeel;
- Buro VIjn (2006), Landschapsvisie Dongeradeel.

Vervolgens is bepaald op welke wijze de verschillende landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten en elementen worden beschermd in het bestemmingsplan. Voor de bescherming van de landschappelijke waardevolle kwaliteiten en elementen van de agrarische percelen zijn hoofdzakelijk de dubbelbestemmingen 'Waarde - Open gebied', 'Waarde - Landschap verkaveling' en 'Waarde- Reliëf' van toepassing. Voor zover bekend vormen deze waarden geen beperking voor normaal agrarisch gebruik. Alleen bijvoorbeeld bij het dempen van sloten of het egaliseren van percelen kan een omgevingsvergunning nodig zijn.

In paragraaf 5.6 zijn de verschillen in bescherming van de landschappelijke waarden tussen het voorgenomen bestemmingsplan en de vigerende bestemmingsplannen nader weergegeven.

Het voorgenomen bestemmingsplan voorziet in richtlijnen voor gevallen waarbij aan ruimtelijke ontwikkelingen wordt meegewerkt. Deze richtlijnen zijn er op gericht om:

- Rekening te houden met de draagkracht van het landschap, op grond van een analyse van de samenhang van de ondergrond, netwerken en nederzettingenpatronen;
- Invulling te geven aan blijvende herkenbaarheid van de kernkwaliteiten van het landschapstype zoals beschreven in de provinciale Verordening Romte (zie paragraaf 2.3.3).

De wijze waarop dit bij agrarische bebouwing gebeurt, sluit aan bij de benadering van (het van oorsprong provinciale project) 'De Nije Pleats'.

Dit heeft geleid tot de volgende uitgangspunten:

- Ten behoeve van een zorgvuldige landschappelijke inpassing moet voor vrijwel iedere relevante uitbreiding van een gebouw of bouwwerk in het buitengebied (bestemming Agrarisch, Bedrijf, Wonen, Maatschappelijk, Sport, etc.) - dat alleen mogelijk kan worden gemaakt via een afwijking van de bouwregels of een wijzigingsbevoegdheid - een inpassingsplan worden opgesteld. Het (landschappelijk) inpassingsplan dient te voldoen een aantal richtlijnen die zijn opgenomen als bijlage bij de bestemmingsplanregels (zie onderstaande tekstbox).

Richtlijnen inpassingsplan

Bij een nieuwe ontwikkeling, een uitbreidingsplan of het plaatsen van een nieuw gebouw of bouwwerk in het buitengebied - dat alleen mogelijk kan worden gemaakt via een afwijking van de bouwregels of een wijzigingsbevoegdheid -, dient een inpassingsplan te worden gemaakt voor de landschappelijke inpassing van het gehele bedrijf (of woning). Bij het inpassingsplan dient de inpassing in de omgeving centraal te staan: er moet rekening worden gehouden met landschappelijk en cultuurhistorisch waardevolle elementen, structuren en de bebouwde en onbebouwde omgeving. De volgende onderdelen maken deel uit van het inpassingsplan:

- a. Ontsluiting;
 - b. Groene inpassing, bestaande uit gebiedseigen beplanting;
 - c. De situering van gebouwen, bouwwerken en overige (bedrijfs)onderdelen;
 - d. Een lichtplan waaruit blijkt dat lichthinder/lichtvervuiling wordt beperkt;
 - e. Toekomstbestendigheid van het plan, zoals mogelijke (bedrijfs)uitbreidingen;
 - f. Watercompensatie: bij een toename van verhard oppervlak van minimaal 200 m² moet minimaal 10% van de toename van het verharde oppervlak (bijv. gebouw, erfverharding) gecompenseerd worden door water, tenzij er met het waterschap een andere wijze van compensatie is overeengekomen;
 - g. in specifieke situaties kunnen aanvullende onderdelen van toepassing zijn, voortvloeiend uit de omgeving (landschappelijke en cultuurhistorisch waardevolle elementen, structuren en de (on)bebouwde omgeving).
- De maatregelen uit het inpassingsplan moeten binnen één jaar na de start van het (bouw)plan gerealiseerd zijn.

Natuur

De gebieden die primair als natuur in gebruik zijn, krijgen een beschermende bestemming (bestemming 'Natuur'). Dit sluit aan bij de geldende bestemmingsplannen. Extensief agrarisch medegebruik en recreatief- en educatief medegebruik worden toegestaan.

Het Natura 2000-gebied (Vogelrichtlijngebied) Lauwersmeer wordt onder een afzonderlijke bestemming gebracht, de bestemming 'Natuur - Lauwersmeer'. De bestemmingsomschrijving is afgestemd op de instandhoudingdoelstellingen voor dit gebied. De bestemming richt zich op het behoud, het herstel en de ontwikkeling van de natuurlijke en de landschappelijke waarden van rietmoerassen en rietruigtes, vochtige en natte graslanden, open water en de onderlinge overgangsgebieden daartussen. Extensief agrarisch medegebruik, recreatief medegebruik en educatief medegebruik zijn toegestaan.

Waterkeringen

De Waddenzeedijk wordt als waterkering bestemd. Het bestemmingsplan staat toe dat bestaande dijkovergangen en dijkdoorgangen aangepast of verbeterd worden. Hiervoor geldt de voorwaarde dat een omgevingsvergunning noodzakelijk is, tenzij het normaal onderhoud betreft.

Wonen

Uitgangspunt voor het bestemmingsplan is dat in het buitengebied geen nieuwe woningen mogen worden gebouwd. Mede om landschappelijke redenen is een toename van het aantal woningen in het buitengebied niet gewenst. Dit sluit aan bij het gemeentelijke Beleidsprogramma leefbaarheid en wonen en bij de provinciale verordening Romte. In beide beleidskaders wordt uitgegaan van woningbouw in of aansluitend aan de kernen. Wel kan de bestemming van boerderijen waar de bedrijvigheid gestopt wordt, omgezet worden naar de functie wonen. Eén boerderij kan gesplitst worden in meerdere woningen.

Het voorgenomen bestemmingsplan gaat uit van het grotendeels vastleggen van de huidige kenmerkende differentiatie in goot- en nokhoogtes. Bij vervangende nieuwbouw kunnen ruimere maatvoeringen worden voorgestaan mits deze passend zijn in het landschap. Daarnaast heeft iedere woning recht op een maximum aantal vierkante meters voor aan-, uitbouwen, bijgebouwen en overkappingen. In het bestemmingsplan is een wijzigingsmogelijkheid opgenomen voor het splitsen van één groot woongebouw (oppervlakte 300 m² of meer) in twee woningen.

Aan huis gebonden beroepen worden overal toegestaan, maar uiterst kleinschalig (bewoner + 1 arbeidskracht). Hierbij moet het parkeren op eigen erf plaatsvinden.

Recreatie en toerisme

Uitbreiding en nieuwvestiging van dag- en verblijfsrecreatieterreinen (inclusief jachthavens) zal in het bestemmingsplan niet mogelijk worden gemaakt, uitgezonderde ontwikkelingen die betrekking hebben op de gebiedsontwikkeling Súd Ie (zie paragraaf 4.2).

Het bestemmingsplan biedt middels een afwijking ruimte voor verbreding van de agrarische bedrijven met niet agrarische nevenactiviteiten, waaronder kleinschalig kamperen (kamperen bij de boer). Daarnaast worden mogelijkheden geboden voor kleinschalig kamperen bij de bestaande bebouwing van een woonbestemming of een niet-agrarisch bedrijf.

Aan de afwijking wordt onder andere de voorwaarde van landschappelijke inpassing gekoppeld. Het maximum aantal kampeereenheden bedraagt 15. Onder de voorwaarden uit de provinciale Verordening Romte kan de bovengrens van 15 eenheden worden verruimd tot 25. In aansluiting op het Structuurplan Dongeradeel zal dit mogelijk worden gemaakt in door de gemeente aangewezen zones of gebieden. Op dit moment is dit het 'hoefijzer', de zone bestaande uit de Dokkumer Ee, Dokkum, het stroomdal van het Dokkumer Grootdiep, de westzijde van het Lauwersmeer, Oostmahorn en de kustzone langs het wad⁶.

⁶ Het hoefijzer is indicatief aangegeven. De dorpen Holwerd, Ternaard, Wierum, Nes, Paessens/Moddergat, Oostmahorn, Engwierum, Ee, Oostrum en Raard zijn de kernen die binnen het indicatieve hoefijzer vallen.

Natuurgebieden worden uitgesloten van elke vorm van verblijfsrecreatie.

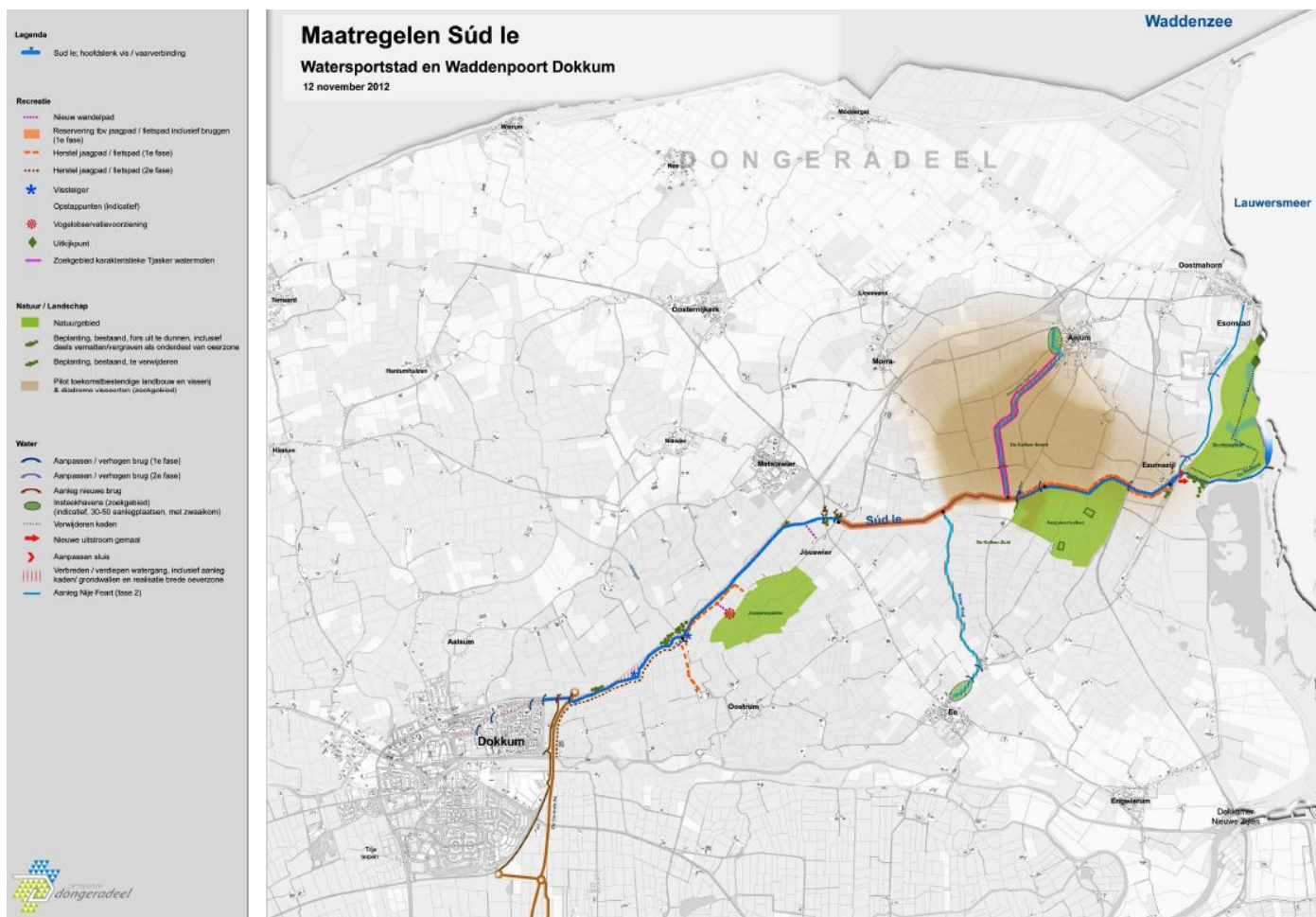
Blokhutten, trekkershutten, chalets en stacaravans zijn niet tijdelijk van aard en vallen daarom buiten het kader van kleinschalig kamperen. Om deze reden en vanwege landschappelijke overwegingen worden deze niet toegestaan. Dat betekent automatisch dat kleinschalig kamperen beperkt moet blijven tot seizoensgebonden recreatie.

Logiesverstrekking wordt overal in het buitengebied toegestaan in bestaande bebouwing of bestaande bijgebouwen. Het mag om maximaal 3 vertrekken gaan met 10 slaapplekken als totaal.

4.2 Het plan Súd Ie

De afgelopen jaren is door gemeente Dongeradeel, provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân gewerkt aan een integraal plan voor de Súd Ie. Dit plan betreft een eerste fase project (zie figuur 2.4 en bijlage 3) van een overkoepeld en integraal programma om Dokkum als regio - en watersportstad beter op de kaart te zetten en bevat zowel planonderdelen in Dokkum als in het buitengebied. Het plan Súd Ie beoogt concreet het beter bevaarbaar maken en herstel van de Súd Ie als oude zeearm en vaarweg tussen Dokkum en het Lauwersmeer. Naast het bevorderen van de vaarrecreatie zijn in het plan tevens projecten op het gebied van ecologie, landschap, water en recreatie meegenomen.

Het plan is nog in ontwikkeling. De realiseerbaarheid is mede afhankelijk van subsidies. Daarom is het plan nog niet als vaststaand plan opgenomen in het bestemmingsplan, maar maakt het bestemmingsplan de herontwikkeling van de Súd Ie wel mogelijk via een wijzigingsbevoegdheid en via het stelsel van omgevingsvergunningen voor werken en bouwwerken, geen gebouwen zijnde.

Figuur 2.4 Plan Súd Ie (Gemeente Dongeradeel, Wetterskip Fryslân en provincie Friesland, 2012)

Onderstaand is weergegeven welke planonderdelen zijn beoogd en mogelijk worden gemaakt in het voorgenomen bestemmingsplan:

- Beter bevaarbaar maken van de Súd Ie (incl. enkele opvaarten) tussen Dokkum en Lauwersmeer;
- Verhogen van bruggen en beter bedienbaar maken van twee historische/monumentale sluisen (de sluis in Dokkum en de voormalige zeesluis te Ezumazijl);
- Plaatselijk verdiepen van de vaarweg (gedeelte tussen Dokkum en de vaart naar Wetsens);
- Verplaatsen uitstroom van gemaal Dongeradielen. In de huidige situatie komt deze uitstroom uit in de sluis van Ezumazijl. Bij werking van het gemaal kan niet gesluisd worden. In de nieuwe situatie zal de uitstroom rechtstreeks uitkomen in het Lauwersmeer, nabij de jachthaven De Raskens te Ezumazijl;
- Plaatselijk verbreden, door buiten het huidige profiel zoveel mogelijk natuurvriendelijke oevers aan te leggen. In het traject van de Súd Ie is vanaf Dokkum tot aan het Jellegat (Jaarlasloot) ter hoogte van Wetsens een verbreding en plaatselijk ook een verdieping van de vaarweg voorzien. Langs de noordzijde kunnen ook hier en daar voormalige meanders worden hersteld. De verbreding is van belang voor de waterberging en voor de ecologische betekenis van de Súd Ie.
- Aan de zuidzijde van de Súd Ie tussen Dokkum en de provinciale weg tussen Ee en Metslawier worden de oevers van de Súd Ie deels als natuurvriendelijke oevers aangelegd, maar deze worden hier gerealiseerd middels paal en schot met een doorgroeiende rietzone. Ter hoogte van de kwelderwal tussen de Jouswierpolder en De Kolken is walbeschoeiing voorzien passend bij het karakter van de hier wat hogere oevers;
- Ontsluiten van enkele dorpen (Anjum en Ee) langs de route door het bevaarbaar maken van de opvaarten naar Anjum en Ee;
- Herstel en ontsluiting leefgebieden voor diadrome vissoorten door de aanleg van natuurvriendelijke oevers, plaatselijk het herstel van voormalige meanders, vispassages en de realisatie van paai- en opgroeigebieden voor deze vissen;. Bestaande bossages worden hierbij voor een groot deel verwijderd. Voldoende beplanting wordt gehandhaafd om rustplaatsen voor vleermuizen te behouden;
- Realiseren van extra waterberging door plaatselijke verbreding van het profiel van de Súd Ie en door toevoegen van de opvaart naar Anjum (die nu op polderpeil ligt) aan de Súd Ie. Nieuwe kades worden aangelegd langs de opvaart naar Anjum. De opvaart naar Ee bevindt zich reeds op het peil van de Súd Ie. Beide opvaarten naar Anjum en Ee moeten worden verbreed;
- In een vervolgfase van dit project kan ook de Nije Feart (opvaart) vanaf de Súd Ie bij Ezumazijl tot aan de camping bij Esonstad bevaarbaar worden gemaakt;
- Aanleg van kleinschalige recreatieve voorzieningen als aanlegsteigers, kijkhut, vissteigers en trailerhellingen. Aan de aanlegsteiger worden 8 nieuwe ligplaatsen langs de Súd Ie aangelegd; daarnaast worden 20 ligplaatsen gerealiseerd in de vorm van insteekhavens aan het eind van de opvaarten naar Anjum en Ee;
- Plaatselijk herstel van de openheid door opgaande beplanting die zich de laatste decennia heeft ontwikkeld (vooral langs de Lauwersseewei) te verwijderen, echter met behoud van enige begroeiing voor de beschutting van vissers langs de oever;
- Herstel van oude jaachpaden langs de Súd Ie als belangrijk onderdeel van het regionale fietsroutenetwerk en ook de wandelroutes door het gebied.

Door Staatsbosbeheer is een plan opgesteld voor de herinrichting van het gebied Bochtjesplaat, ten oosten van Oostmahorn. Deze herinrichting, waarbij dit gebied meer een karakter zal krijgen van natuurgebied met rietlanden en natuurlijke graslandvegetaties, vormt onderdeel van het plan Súd Ie.

In de kern Dokkum zijn ook maatregelen nodig ter verbetering van de vaarroute en recreatieve ontwikkelingen. Deze vallen echter buiten het plangebied.

4.3 Voornemen en alternatieven

Samengevat worden in het voorgenomen bestemmingsplan Bûtengebied geen concrete nieuwe ontwikkelingen mogelijk gemaakt. Wel is sprake van ontwikkelruimte in de landbouw via wijzigingsbevoegdheden of binnenplanse afwijkingbevoegdheden. Bij andere

ontwikkelingsmogelijkheden dan de ontwikkelruimte in de landbouw gaat het om beperkte mogelijkheden voor nevenfuncties op bestaande bouwblokken. Voorbeelden hiervan zijn een zorgtak, een kaasmakerij of kleinschalige kamperen.

Daarnaast maakt het bestemmingsplan de ontwikkeling van het plan de Súd Ie mogelijk via een wijzigingsbevoegdheid.

Het accent van onderhavig planMER ligt op de milieugevolgen van de landbouw en daarnaast op de effecten van het plan Súd Ie.

Voornemen

Het voornemen betreft de ontwikkelingsmogelijkheden die in het voorgenomen bestemmingsplan buitengebied zijn opgenomen. De precieze omvang van de functies in het gebied zijn nog onduidelijk, met name in hoeverre gebruik wordt gemaakt van de ontwikkelingsmogelijkheden in de veehouderij. Als voornemen wordt dan ook wat betreft de invulling van de ontwikkelingsmogelijkheden in de veehouderij een realistisch maximum gehanteerd. Het plan Súd Ie is wel op hoofdlijnen grotendeels bekend, onzeker is of deze ontwikkeling binnen de bestemmingsplanperiode tot uitvoering wordt gebracht.

In het planMER worden daarom de effecten van twee alternatieven onderzocht:

1. Het voornemen
2. Alternatief met plan Súd Ie

1. Het voornemen

Dit betreft de ruimte voor ontwikkelingen, die mogelijk zal worden gemaakt met het voorgenomen bestemmingsplan. In het planMER is voor de ontwikkelingsmogelijkheden voor de veehouderij uitgegaan van de maximale invulling van de uitbreidingsmogelijkheden van de grondgebonden agrarische bedrijven.

Uitgangspunten grondgebonden agrarische bedrijven:

- Binnen de gemeente is sprake van schaalvergroting in de grondgebonden landbouw, waarbij de kleinere bedrijven stoppen en de blijvende bedrijven groeien (groei tegenover krimp);
- Maximaal 30 grondgebonden agrarische bedrijven (zoals akkerbouwbedrijven, melkvee- en paardenhouderijen) met een bouwkaavel van meer dan 1,5 ha breiden uit tot maximaal 3 ha. Het aantal grondgebonden agrarische bedrijven bedraagt in de huidige situatie circa 290 bedrijven. Dit komt overeen met circa 10 % van het totaal aantal grondgebonden agrarische bedrijven.

Uitgangspunten melkveehouderij:

- Het totaal aantal dieren neemt in zeer beperkt mate toe ten opzichte van de referentiesituatie. Deze aannahme is gebaseerd op de trends in de landbouw en de CBS-gegevens van de afgelopen 10 jaar (zie paragraaf 2.2).

Uitgangspunten akkerbouw:

- Binnen de gemeente kan bij afschaffing van de melkquotering (in 2015) de akkerbouw deels door de melkveehouderij worden verdrongen. Dit kan betekenen dat incidenteel door inplaatsing van een veehouderijbedrijf van elders een akkerbouwbedrijf kan omvormen naar een melkveehouderij of dat percelen van akkerbouwbedrijven (deels) bij melkveebedrijven worden gevoegd.

Uitgangspunten intensieve veehouderij:

- In Dongeradeel komt relatief weinig intensieve veehouderij voor (13 bedrijven, waarvan drie bedrijven intensieve veehouderij als neventak hebben);
- De intensieve veehouderijen kunnen uitbreiden tot maximaal 1,5 ha;
- De intensieve neventakken kunnen uitbreiden tot maximaal 2.500 m²;
- Gelet op de huidige situatie en trends in de gemeente en omgeving zouden vooral de pluimveebedrijven op de bestaande intensieve veehouderijen kunnen groeien tot 1,5 ha (volledige benutting).

Overige diersoorten:

- Voor de overige diersoorten zal het aantal dieren niet veranderen.

2. Alternatief met plan Súd Ie

Het alternatief met Súd Ie is een variant op het voornemen. Uitgangspunt voor het alternatief is de beschreven milieusituatie conform het voornemen. Het enige verschil is dat per relevant milieuthema de aanvullende milieueffecten van het plan Súd Ie worden onderzocht en beschreven.

Uitgangspunten (zie paragraaf 4.2):

- Beter bevaarbaar maken van de Súd Ie (incl. enkele opvaarten) tussen Dokkum en Lauwersmeer door het verhogen van bruggen, bevaarbaar en beter bedienbaar maken van twee historische/monumentale sluisen (de sluis in Dokkum en de voormalige zeesluis te Ezumazijl), verplaatsen van de uitstroom van gemaal Dongeradielen en het plaatselijk verbreden en verdiepen van de vaarweg;
- Plaatselijk verbreden van de vaarweg, door buiten het huidige profiel zoveel mogelijk natuurvriendelijke oevers aan te leggen. Langs de noordzijde kunnen ook hier en daar voormalige meanders worden hersteld;
- Ontsluiten van enkele dorpen (Anjum en Ee) langs de route door het bevaarbaar maken van de opvaarten naar Anjum en Ee;
- In een vervolgfase van dit project kan ook de Nije Feart vanaf de Súd Ie bij Ezumazijl tot aan de Camping bij Esonstad bevaarbaar worden gemaakt;
- Herstel en ontsluiting leefgebieden voor diadrome vissoorten door de aanleg van natuurvriendelijke oevers, plaatselijk het herstel van voormalige meanders, vispassages en de realisatie van paai- en opgroeigebieden voor deze vissen;
- Realiseren van extra waterberging door plaatselijke verbreding van het profiel van de Súd Ie en door toevoegen van de opvaart naar Anjum (die nu op polderpeil ligt) aan de Súd Ie;
- Aanleg van kleinschalige recreatieve voorzieningen als aanlegsteigers, kijkhut, vissteigers en trailerhellingen. Aan de aanlegsteiger worden 8 nieuwe ligplaatsen langs de Súd Ie aangelegd; daarnaast worden 20 ligplaatsen gerealiseerd in de vorm van insteekhavens aan het eind van de opvaarten naar Anjum en Ee;
- Plaatselijk herstel van de openheid door opgaande beplanting die zich de laatste decennia heeft ontwikkeld (vooral langs de Lauwersseewei) te verwijderen, echter met behoud van enige begroeiing voor de beschutting van vissers langs de oever;
- Herstel van oude jaachpaden langs de Súd Ie als belangrijk onderdeel van het regionale fietsroutenetwerk en ook de wandelroutes door het gebied.

4.4 Relevante onderzoeksaspecten

Om de afbakening van te onderzoeken milieuaspecten te kunnen bepalen, is nagegaan voor welke milieuaspecten (belangrijke) gevolgen kunnen worden verwacht, of althans niet op voorhand kunnen worden uitgesloten. De informatie in hoofdstuk 3 en hoofdstuk 4 bieden hiervoor de basis. In de onderstaande tabel zijn de conclusies voor de afbakening van de effectenstudie weergegeven. Op grond hiervan zijn enkele belangrijke aspecten gesignaleerd, die de hoofdthema's zijn in het voorliggende planMER.

Tabel 4.1 Beoordelingskader relevante onderzoeksaspecten

(Hoofd-)aspect	beoordeling
Bodem	
	<p>De mogelijke invloed op aardkundige waarden en geomorfologie (onder meer kruinige percelen, restanten van kreken en oeverwallen, terpen) zal bij het onderwerp landschap & cultuurhistorie in beschouwing worden genomen. Ingrepen in de bodem van agrarische percelen kunnen in principe gevolgen hebben voor de geschiktheid van weidevogelgebieden voor weidevogels. Dit zal bij het onderwerp natuur mee in beschouwing worden genomen.</p> <p>Het voorgenomen plan bevat geen voornemens die invloed op de bodemkwaliteit zullen hebben.</p>

(Hoofd-)aspect	beoordeling
Water	
	<p>Het voorgenomen bestemmingsplan bevat geen voornemens die van invloed kunnen zijn op de waterhuishouding (grond- en oppervlaktewater) en het watersysteem, uitgezonderd het plan Súd Ie. Op het aspect water wordt daarom specifiek ingegaan op de effecten van variant Súd Ie.</p> <p>De mogelijkheid van ingrepen in de detailontwatering, met mogelijke gevolgen voor de geschiktheid van weidevogelgebieden voor weidevogels, zal bij het onderwerp natuur mee worden genomen.</p>
Archeologie	
	<p>In het voorgenomen bestemmingsplan wordt rekening gehouden met de archeologische waarden in de bodem. Uitgangspunt is het veiligstellen van de aanwezige en aangetoonde waarden en de te verwachten archeologische waarden. Bij het intekenen van de agrarische bouwpercelen wordt hier zo veel mogelijk rekening mee gehouden, evenals bij verdere uitbreiding (als onderdeel van de werkmethode van 'De Nije Pleats').</p> <p>Er worden geen belangrijke effecten verwacht. In het planMER wordt de bescherming die het bestemmingsplan zal bieden en de mogelijke resterende gevolgen op hoofdlijnen beschreven.</p>
Landschap en cultuurhistorie	
cultuurhistorische elementen landschappelijke structuren landschappelijke samenhang visueel-ruimtelijke aspecten	<p>De mogelijke gevolgen voor de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten vormen een hoofdthema voor het planMER. Met name de ontwikkelingen in de landbouw kunnen hier op van invloed zijn. Er zullen agrarische bedrijven zijn die hun functie verliezen, maar anderen zullen aanmerkelijk groter worden.</p> <p>Samen met de veranderingen in de agrarische bebouwing, kunnen ook ontwikkelingen op het gebied van wonen leiden tot landschappelijke veranderingen. De ontwikkelingen kunnen ook gevolgen hebben voor de karakteristieken van de landbouwgronden, bijvoorbeeld door vergroting of door egalisatie.</p> <p>Tot slot is in het planMER specifieke aandacht voor de landschappelijke effecten van het plan Súd Ie bij de effectbeschrijving van de variant Súd Ie.</p>
Natuur	
Natura 2000-gebieden	Geen significant negatieve effecten verwacht, zie voortoets bestemmingsplan Bûtengebied en ecologische quickscan Súd Ie.
Overige delen van de ecologische hoofdstructuur	Er zijn geen ontwikkelingsmogelijkheden voorzien die hier invloed op zullen hebben. Voor de analyse van mogelijke gevolgen voor het gebied Lauwersmeer wordt verwezen naar de voortoets bestemmingsplan Bûtengebied en de ecologische quickscan Súd Ie.
Weidevogelgebieden	<p>Cultuurtechnische ingrepen (bodembetering, scheuren van grasland, drainage) in de percelen kunnen in principe gevolgen hebben voor de betekenis van weidevogels. In het planMER zal worden nagegaan of dergelijke effecten zich in dit geval kunnen voordoen.</p> <p>De effecten van de nieuw aan te leggen jaachpaden langs de Súd Ie zijn beoordeeld in de ecologische quickscan Súd Ie. In het planMER zijn de conclusies weergegeven.</p>
Ganzenopvanggebieden	<p>In de voortoets bestemmingsplan Bûtengebied is naar voren gekomen dat hierop geen effecten worden verwacht.</p> <p>Uit de ecologische quickscan Súd Ie is naar voren gekomen dat daadwerkelijke verstoring van ganzen als gevolg van recreatief gebruik van de Súd Ie en de jaachpaden klein is.</p>
Woon- en leefmilieu	
geluid	<p>Het bestemmingsplan biedt in het algemeen geen mogelijkheden voor ontwikkelingen die aanmerkelijke gevolgen hebben voor de kans op geluidhinder. Bij de bepaling van de agrarische bouwvlakken van 1,5 ha zal zoveel worden aangesloten bij de huidige bouwvlakken, zodat geen uitbreiding optreedt in de richting van geluidgevoelige bestemmingen.</p> <p>Gegeven de voorzorgsmaatregelen aangaande mogelijke geluidhinder van uitbreidingsmogelijkheden van agrarische bouwvlakken op de beperkt aanwezige geluidgevoelige objecten in het buitengebied, is geluid geen belangrijk aandachtspunt in het MER.</p>

(Hoofd-)aspect	beoordeling
geur	<p>In het plangebied zijn, verspreid in het gebied, enkele intensieve veehouderijbedrijven aanwezig. Het bestemmingsplan biedt alleen voor bestaande intensieve veehouderijbedrijven uitbreidingsmogelijkheden. Op grond van deze gegevens en omdat geen andere ontwikkelingsmogelijkheden zijn voorzien, die mogelijk geurhinder veroorzaken, wordt in het algemeen verwacht dat het voorgenomen bestemmingsplan geen belangrijke gevolgen zal hebben voor de kans op geurhinder.</p> <p>Zoals weergegeven in het bestemmingsplan, moet nieuwe agrarische bebouwing 'bij recht' binnen het bouwvlak worden gesitueerd en aangezien bouwvlakken op voldoende afstand van geurgevoelige objecten (woningen) zijn gesitueerd, kan aan de vaste afstanden uit Wet geurhinder en veehouderij en het Besluit landbouw milieubeheer worden voldaan.</p> <p>Nieuwe agrarische bebouwing via een wijzigingsbevoegdheid mogen geen onevenredige afbreuk aan doen aan de milieusituatie. Daarnaast zullen concrete initiatieven in een later stadium worden getoetst aan de bestaande wettelijke kaders. Dit zal tot gevolg hebben dat er geen of vrijwel geen geureffecten worden verwacht.</p> <p>Voor het overige is geur geen punt van aandacht.</p>
luchtkwaliteit	Gegeven de goede luchtkwaliteit in dit deel van Friesland en de aard van het voorgenomen bestemmingsplan, is dit geen belangrijk aandachtspunt.
nachtelijk duister	De mogelijke toename van open staltypen met toepassing van verlichting kan invloed hebben op het nachtelijk duister en de belevingswaarde daarvan.
volksgezondheid	<p>Verspreid in het gebied liggen enkele intensieve veehouderijbedrijven. Het bestemmingsplan biedt alleen voor bestaande intensieve veehouderijbedrijven uitbreidingsmogelijkheden. De verwachting is dat de uitbreidingsmogelijkheden niet of nauwelijks gevolgen op de volksgezondheid van omwonenden zullen hebben. Van de overige activiteiten en ontwikkelingsmogelijkheden worden geen gevolgen voor de volksgezondheid verwacht. Gegeven de gevraagde aandacht van een inspreker op dit aspect is de mogelijke invloed op de volksgezondheid een aandachtspunt in het MER.</p>
verkeersveiligheid	<p>Er zijn geen ontwikkelingen voorzien die een aanmerkelijke invloed op de wegverkeersintensiteiten en de verkeersveiligheid zullen hebben.</p> <p>In het landelijk gebied treedt bij autonome ontwikkeling, maar evenzeer bij realisatie van het voorgenomen bestemmingsplan een ontwikkeling op naar steeds zwaarder landbouwverkeer. Dit kan een enigszins negatief effect hebben op de verkeersveiligheid.</p> <p>Daarnaast kan het plan Súd Ie tot een toename van vaarbewegingen leiden. Dit aspect komt specifiek in het variant Súd Ie aan de orde.</p>
Externe veiligheid	
	<p>Het voorgenomen plan maakt geen ontwikkelingen mogelijk die van invloed zullen zijn op de externe veiligheid. De wijzigingsbevoegdheden binnen de bestemming Agrarisch maken het mogelijk agrarische bouwpercelen van functie te veranderen van agrarisch naar niet-agrarische bedrijvigheid of van agrarisch naar recreatie. Deze nieuwe functies maken de aanwezigheid van grote groepen of kwetsbare groepen mensen mogelijk.</p> <p>Gezien de voorwaarden die worden gesteld aan de uitbreidingsmogelijkheden in relatie tot externe veiligheid, worden er geen relevante wijzigingen in externe veiligheidsrisico's verwacht. Daarom wordt in het kader van dit planMER niet nader ingegaan op de kans op externe veiligheidsrisico's.</p>

Conclusie

In het planMER zal het accent liggen op de gevolgen voor:

- landschap en cultuurhistorie;
- natuur;
- woon- en leefmilieu, met bijzondere aandacht van de invloed van verlichting in stallen op het nachtelijk duister.

De overige milieuaspecten zullen in kort bestek de revue passeren, maar geen hoofdonderwerpen zijn voor het planMER.

5 Effectbeschrijving

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de (mogelijke) effecten van de realisatie van de voorgenomen activiteit beschreven, onderverdeeld in:

1. het voornemen;
2. alternatief met plan Súd Ie.

Zoals in het voorgaande is beschreven, gaat het hierbij met name om de mogelijke effecten op het landschap en de natuur. Deze onderwerpen vormen de hoofdthema's in het voorliggende hoofdstuk. Hoewel op overige milieuaspecten geen aanmerkelijke effecten worden verwacht, zullen deze voor alle volledigheid nog wel globaal de revue passeren.

De mogelijke effecten worden beschreven en beoordeeld aan de hand van de criteria die in het voorgaande hoofdstuk zijn genoemd. De effecten worden afgezet tegen de autonome ontwikkeling in het gebied (referentiesituatie) die in hoofdstuk 3 is beschreven. Met betrekking tot de ontwikkeling van de landbouw zijn (alleen) de bekende concrete en al vaststaande initiatieven van bedrijven opgenomen in deze referentiesituatie.

Voor de beoordeling van de effecten ten opzichte van deze referentie is een beoordelingsschaal gehanteerd van 'duidelijk positief' naar 'duidelijk negatief'. Deze schaal is in Tabel 5.1 weergegeven.

Tabel 5.1: Gehanteerde scores voornemen ten opzichte van de referentiesituatie

Score	Beschrijving
++	beoordeling duidelijk positief ten opzichte van de referentiesituatie
+	beoordeling enigszins positief ten opzichte van de referentiesituatie
0	beoordeling neutraal ten opzichte van de referentiesituatie
-	beoordeling enigszins negatief ten opzichte van de referentiesituatie
--	beoordeling duidelijk negatief ten opzichte van de referentiesituatie

Daarnaast is in dit hoofdstuk, in paragraaf 5.6, tevens de beoordeling van de effecten van het voornemen (het voorgenomen bestemmingsplan) ten opzichte van de oude bestemmingsplannen weergegeven.

5.2 Natuur

5.2.1 Aanpak

Op kwalitatieve wijze zijn de effecten van de voorgenomen ontwikkelingen op de natuurwaarden beschreven en beoordeeld. Hierbij is onderscheid gemaakt in de effectenbeschrijving op de Natura 2000-gebieden, de Ecologische Hoofdstructuur en overige waarden buiten de Ecologische Hoofdstructuur. Onder het aspect overige waarden buiten de Ecologische Hoofdstructuur komen zowel natuurgebieden, als weidevogelgebieden en ganzenopvanggebieden aan bod.

5.2.2 Effecten op Natura 2000-gebieden

Zoals weergegeven in paragraaf 1.3 is in de startfase van de milieueffectrapportage nagegaan of de voornemens in het voorgenomen bestemmingsplan gevolgen kunnen hebben voor de Natura 2000-gebieden Waddenzee en Lauwersmeer. De bevindingen wat dit betreft zijn gerapporteerd in een zogenaamde Voortoets. Geconcludeerd is dat significante gevolgen voor deze Natura 2000-gebieden zijn uitgesloten.

Voornemen

In de voortoets is uitgegaan van uitbreidingsmogelijkheden voor grondgebonden veehouderijen en akkerbouwbedrijven tot een bouwvlak van maximaal 2,5 ha. In het ontwerp bestemmingsplan wordt een uitbreidingsmogelijkheid voor het bouwvlak van deze type agrarische bedrijven van maximaal 3 ha gehanteerd voor 30 bedrijven. Uitgaande van het voornemen kunnen de mogelijkheden voor vergroting van agrarische bedrijven leiden tot een toename van de emissie van stikstof (in de vorm van ammoniak). Daarnaast kan covergisting, indien dit gepaard gaat met energieopwekking, leiden tot enige emissie van stikstofoxiden.

Natura 2000-gebied Waddenzee

Deze emissies kunnen leiden tot extra stikstofdepositie op de habitattypen in de Waddenzee. Uit de voortoets is gebleken dat de afstand van de voor verzuring en vermisting gevoelige habitats op Ameland en Schiermonnikoog tot de Waddenzeedijk in Dongeradeel of de dichtstbijzijnde boerderij (nabij de dijk) in een ordegrootte ligt van minimaal circa 8 km. Gezien deze afstand wordt er praktisch geen invloed verwacht op de stikstofdepositie in de betreffende duingebieden en zeker geen merkbare invloed op de betreffende habitats. De beperking van de uitbreidingsmogelijkheid voor grondgebonden bedrijven naar een bouwvlak van meer dan 1,5 ha tot maximaal 30 bedrijven (nieuwe maatregel ten opzichte van de oude bestemmingsplannen) versterkt de conclusie dat er geen effecten zullen zijn op habitats die gevoelig zijn voor stikstofdepositie.

Ook gegeven de geringe gevoeligheid van de habitattypen die voorkomen langs de vastelandskust voor stikstofdepositie, in combinatie met de relatief lage huidige belasting, worden ook op de instandhoudingsdoelstellingen voor deze habitattypen geen effecten verwacht. Er is dus wat dit betreft geen kans op negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen van de Waddenzee.

In de voortoets is vanwege de afstand van de boerderijen tot de Natura 2000-gebieden optische verstoring (verlichting) of verstoring door geluid reeds uitgesloten.

Natura 2000-gebied Lauwersmeer

Uit de voortoets is gebleken dat als gevolg van de uitvoering van het voornemen geen effecten worden verwacht op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied. De beperking voor grondgebonden bedrijven van het gebruik maken van de mogelijkheid tot uitbreiding tot een bouwvlak van meer dan 1,5 ha versterkt de conclusie dat er geen effecten zullen zijn op habitats die gevoelig zijn voor stikstofdepositie.

Natura 2000-gebieden Duinen Ameland en Duinen Schiermonnikoog

De Natura 2000-gebieden Duinen Ameland en Duinen Schiermonnikoog herbergen dezelfde zeer gevoelige habitattypen van de duinen als in het voorgaande zijn genoemd. Deze liggen op nog iets grotere afstand. Daarom wordt geconcludeerd dat ook hiervoor geen negatieve gevolgen worden verwacht.

Voor nadere informatie wordt verwezen naar de bovengenoemde voortoets. Deze is opgenomen in de notitie reikwijdte en detailniveau die ten behoeve van de raadpleging van betrokken instanties is opgesteld.

Voornemen met plan Súd Ie

Ten gevolge van het plan Súd Ie zijn de volgende aspecten van belang. Een eerste effect is dat met de voorgenomen ontwikkeling het recreatieve gebruik van de Súd Ie en omgeving zowel kwantitatief (aantal) als kwalitatief (type) zal veranderen. Tussen Dokkum en het Lauwersmeer kunnen watersporters nu via het Dokkumer Grootdiep heen en weer varen. Met het bevaarbaar maken van de Súd Ie ontstaat voor (kleine) motorboten een vaarrondje. Hierdoor zal het aantal vaarbewegingen over het Lauwersmeer van het Dokkumer Grootdiep naar Ezumazijl kunnen toenemen. Ook het bevaarbaar maken van de opvaarten naar Anjum en Ee inclusief een aantal nieuwe ligplaatsen, en later mogelijk naar Esonstad kan het aantal vaarbewegingen doen toenemen. Volgens berekeningen is de verwachting dat op de Súd Ie het aantal boten in het vaarseizoen (1 april tot 1 november) met circa 3.000 boten per jaar zal toenemen.

Een tweede effect betreft het ruimtebeslag van de voorgenomen ontwikkeling. Het herstel van de jaachpaden langs de Súd Ie in de vorm van verharde fietspaden en het hiermee samenhangende ruimtebeslag maakt dat er op beperkte schaal mogelijk iets minder ruimte zal zijn voor de verschillende diersoorten van Lauwersmeer en Waddenzee.

Tot slot kan de herinrichting van het deelgebied Bochtjesplaat, dat is gelegen in het Natura 2000-gebied Lauwersmeer, effecten hebben op een aantal broedvogels en niet-broedvogels in dit deelgebied waarvoor instandhoudingsdoelen gelden.

Natura 2000-gebied Lauwersmeer en Waddenzee

Habitattypen en habitatsoorten

De habitattypen en habitatsoorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn benoemd (enkel van toepassingen voor de Waddenzee, niet voor het Lauwersmeergebied) hebben geen ecologische relatie met het plangebied. Deze habitattypen en habitatsoorten komen momenteel niet in het plangebied van de Súd Ie voor.

Broedvogels

Voor zowel het Lauwersmeergebied als Waddenzee zijn instandhoudingsdoelen voor broedvogels benoemd.

Het plangebied Súd Ie (exclusief deelgebied Bochtjesplaat) vervult voor geen van deze soorten, met uitzondering van de Lepelaar, een bijzondere functie. Voor de Lepelaar geldt dat de poldersloten in de Kolken in het vroege voorjaar en najaar een belangrijk foerageergebied vormen. Uitbreiding van het leefgebied voor diadrome vissoorten in de polders langs de Súd Ie, in combinatie met vistrappen voor onder meer stekelbaars, maakt dat het foerageergebied voor de Lepelaar met uitvoering van het plan Súd Ie zal toenemen.

Het deelgebied Bochtjesplaat is onderdeel van het Natura 2000-gebied Lauwersmeer. In de moerasvegetaties in dit plangebied komen Blauwborst, Snor en Rietzanger voor. Dit zijn soorten van rietvegetaties. Met de voorgenomen herinrichting van Bochtjesplaat neemt het aandeel rietvegetatie toe. Dit heeft naar verwachting een positief effect op deze soorten. Voor de overige broedvogels van Lauwersmeer en Waddenzee geldt dat deze in recente jaren niet in het gebied Bochtjesplaat gebreed hebben.

De met het plan Súd Ie gerealiseerde recreatieroutes leiden niet tot een toename van de recreatieve druk op voor verstoring gevoelig risicogebieden in het Lauwersmeergebied. De recreatieve druk op de Waddenzee verandert niet. Negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van het Lauwersmeergebied en Waddenzee ten gevolge van verstoring zijn daarom niet aan de orde.

Niet-broedvogels

De voorgenomen ontwikkeling leidt op zeer lokale schaal tot aantasting van de openheid van het landschap. Hier staat tegen over dat door andere onderdelen binnen het plangebied Súd Ie maatregelen de openheid van het landschap verbeterd wordt.

Verstoring van buiten het Lauwersmeergebied foeragerende niet-broedvogels is beperkt tot een smalle zone (< 50 m) langs het jaachpad. De pleisterplaatsen van steltlopers liggen op dermate grote afstand van de Súd Ie en het jaachpad, dat het recreatief gebruik hiervan niet tot een verstoring van deze pleisterplaatsen leidt.

Met betrekking tot de ganzen en zwanen geldt dat de grote aantallen ganzen aanwezig zijn in de winterperiode. In deze periode worden de Súd Ie en de jaachpaden hooguit incidenteel gebruikt, waardoor daadwerkelijke verstoring klein is. Ten gevolge van de herinrichting van Bochtjesplaat geldt dat de hier gelegen graslandpercelen ongeschikt worden als foerageergebied. De ganzen en zwanen, die van deze percelen gebruik maken, zijn niet gevoelig voor een beperkte afname van hun foerageergebied. Negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor deze soorten treden niet op.

Voor het Lauwersmeergebied geldt dat ten gevolge van het plan Súd Ie geen veranderingen optreden op voor vaar- of landrecreatie gevoelige locaties, zoals de ondiepe zones langs de open wateren. Een eventuele toename van de recreatie op het Lauwersmeer ten gevolge van de ontwikkelen uit het plan Súd Ie leiden niet tot negatieve effecten op niet-broedvogels.

Overige Natura 2000-gebieden

Effecten op overige Natura 2000-gebieden worden gezien het beperkte invloedsgebied van de ontwikkeling en de afstand van de Súd Ie tot de overige Natura 2000-gebieden uitgesloten.

Concluderend

De ontwikkeling van het plan Súd Ie leidt niet tot een verslechtering of significant verstorend effect op de habitats en soorten waarvoor de Natura 2000-gebieden zijn aangewezen. Voor het plan hoeft geen passende beoordeling worden opgesteld. Het totaaleffect van het voornemen, inclusief het plan Súd Ie wordt neutraal beoordeeld.

Tabel 5.2: Effectenbeoordeling op Natura 2000-gebieden

Criterion	Voornemen	Alternatief met plan Súd Ie
Mogelijke effecten op Natura 2000	0	0

5.2.3 Effecten overige delen van de ecologische hoofdstructuur

Voornemen

Overige delen van de ecologische hoofdstructuur, naast de Natura 2000-gebieden Waddenzee en Lauwersmeer, betreft binnen het plangebied de natte ecologische verbindingzone het Dokkumerdiep. De uitbreidingsmogelijkheden van de landbouwbedrijven hebben geen effect op de natte ecologische verbindingzone, omdat de uitbreiding niet mogelijk is binnen de waterbestemming van het Dokkumerdiep.

Alternatief met plan Súd Ie

De natte ecologische verbindingzone maakt geen deel uit van het plan Súd Ie, in het Dokkumerdiep zijn geen ingrepen of maatregelen voorzien. Als gevolg van de completeren van het vaarrondje zal over de Dokkumerdiep ook het aantal vaarbewegingen naar verwachting toenemen. In de referentiesituatie wordt de Dokkumerdiep reeds gebruikt als recreatievaarroute. Hierdoor zal het verstoringsrisico op aanwezige fauna door geluid zeer klein zijn.

Tabel 5.3: Effectenbeoordeling overige delen van de ecologische hoofdstructuur

Criterion	Voornemen	Alternatief met plan Súd Ie
Mogelijke effecten op overige delen van de EHS	0	0

5.2.4 Effecten natuurwaarden buiten de ecologische hoofdstructuur

Voornemen

Overige natuurgebieden

Gegeven het grotendeels conserverende karakter van het bestemmingsplan worden geen effecten verwacht op bestaande overige aangewezen natuurgebieden buiten de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur, zoals de relatief grotere natuurgebieden Jouswierpolder, de (Eanjumer) Kolken, de Cuperuspolder en De Mieden. Deze zijn in bezit en beheer van een natuurbeschermingsorganisatie en bestemd als natuurgebied. De ontwikkelingsmogelijkheden in de landbouw leiden in elk geval niet tot ruimtebeslag op de natuurgebieden. Negatieve gevolgen als gevolg van ontwikkelingsmogelijkheden in de landbouw worden dan ook niet verwacht.

Weidevogelgebieden

Door de toename van bebouwing en extra erfbeplanting kan het areaal aan graslanden, dat is aangeduid als weidevogelgebied voor bijvoorbeeld de grutto, afnemen. Uitdijende erfbeplanting als gevolg van de

schaalvergroting biedt tevens extra nest- en schuilgelegenheid aan mogelijke predatoren van weidevogels zoals kraaien en marterachtigen. Indien schaalvergroting gepaard gaat met landverbetering (inzaaien, egaliseren, draineren) met als doel verhoging van productie kan dit ten koste gaan van weidevogeldichtheden, bijvoorbeeld als gevolg van het op grote schaal vroeg maaien en doordat de bodem minder geschikt wordt voor kritische weidevogels zoals de Grutto, die met hun snavel geschikt voedsel in de bodem moet kunnen vinden.

Schaalvergroting zal tevens nieuwbouw/modernisering van melkveestallen betekenen. De landelijke trend is dat melkveestallen steeds opener worden. De lichtuitstraling naar de omgeving neemt toe. Het verstoringrisico op weidevogels is echter beperkt. De lichtuitstraling is in de omgeving wel waarneembaar (vergelijkbaar met bijvoorbeeld de lichtuitstraling door een venster van een kantoorgebouw⁷, waarbij geen licht direct naar buiten straalt) maar van een merkbare verhoging van het lichtniveau zal alleen sprake zijn binnen een zeer geringe afstand van de gevels (tot de terreingrens of iets verder). Hiermee rekening houdend, zal de al bestaande verstoringafstand die is bepaald door de aanwezigheid van elementen die de open ruimten afgrenzen (opgaande beplanting, gebouwen) en beweging, geluid en verlichting in deze zone niet worden beïnvloed.

Ganzenopvanggebieden

Door de toename van bebouwing kan ook het areaal aan graslanden, dat is aangeduid als ganzenfoerageergebied, afnemen. Uit de voortoets is reeds gebleken dat de meeste ganzensoorten, uitgezonderd de dwerggans, niet gevoelig zijn voor oppervlakteverlies. De ganzen zijn wel gevoelig voor verstoring door licht, echter, in de voortoets wordt geconstateerd dat de ganzen overdag foerageren, waardoor ze geen hinder ondervinden van verlichting.

Het totaaleffect op de overige waarden buiten de EHS worden, ondanks dat er geen sprake is van effecten op de overige natuurgebieden en ganzenopvanggebieden, totaal gezien licht negatief beoordeeld. Dit komt doordat toename van agrarische bebouwing kan leiden tot verschuiving van de grens van de open ruimte, dat is aangeduid als weidevogelgebied of ganzenfoerageergebied. Weidevogels en ganzen kunnen gevoelig zijn voor wijzigingen van de open ruimte. Hierdoor is sprake van enigszins negatieve effecten op de natuurwaarden buiten de EHS.

Alternatief met plan Súd Ie

Overige natuurgebieden - en waarden

Eén van de doelstellingen van het plan Súd Ie is om natuur te versterken. De herinrichting van het deelgebied Bochtjesplaat beoogt natuurontwikkeling ter versterking van de karakteristieken van het Lauwersmeergebied. Daarnaast komt de natuurdoelstelling onder meer tot uiting door aanvullende maatregelen op het gebied van waterkwaliteit en natuur (o.a. meer mogelijkheden voor waterberging, de aanleg van natuurvriendelijke oevers), waardoor de potenties van het gebied voor diadrome vissoorten (aal, driedoornige stekelbaars en fint), kleinschalige overgangen zoet-zout en visetende vogels (bijvoorbeeld lepelaar en reiger) in het achterland van het Lauwersmeergebied ten volle worden benut. Deze maatregelen hebben derhalve een duidelijk positief effect op de natuurwaarden van het gebied rondom de Súd Ie.

In en nabij het plangebied Súd Ie komt een beperkt aantal strikt beschermde en minder algemene soorten voor, zoals enkele soorten vleermuizen en broedvogels (waaronder mogelijk jaarrond beschermde nesten). Door bij uitvoering van de werkzaamheden rekening te houden met de (mogelijke) aanwezigheid van deze soorten, kunnen negatieve effecten op deze soorten worden voorkomen. Concreet betekent dit dat bij het dunnen van de bosschages bomen die (potentieel) geschikt zijn als rust- en verblijfplaats voor vleermuizen, of waarin jaarrond beschermde nesten in aanwezig zijn, gespaard moeten worden.

⁷ Bij deze beoordeling is uitgegaan van de best beschikbare technieken, dat betekent ondermeer dat de verlichting zo is gemonteerd dat er geen licht direct naar buiten schijnt en de lichtbronnen effectief zijn opgehangen. De hoeveelheid licht die nodig is voor stimulerend licht is vergelijkbaar met werkverlichting in bijvoorbeeld een kantoor. De zijgevels zijn veelal open en kunnen met doek gesloten worden. De aard van dit doek is ook belangrijk, bij toepassing van de best beschikbare technieken verdient ook dit aandacht.

Weidevogelgebieden

Door de provincie Fryslân is vastgelegd dat weidevogelwaarden als zelfstandig belang in de afweging van ruimtelijke inrichting dient te worden meegenomen. Belangrijke weidevogelgebieden zijn door de provincie gedefinieerd als gebieden met openheid en rust en op kaart aangeduid. Zo nodig moeten, indien goede weidevogelgebieden door ruimtelijke ingrepen verloren gaan, deze te worden gecompenseerd.

Voor het plan Súd Ie geldt dat negatieve effecten te verwachten zijn voor de weidevogelgebieden ten gevolge van het gebruik van het recreatief gebruik van de nieuw aan te leggen jaachpaden. Voor dit onderdeel is een aparte toetsing uitgevoerd door Bos & Wymenga, 2012. Berekend is dat een oppervlak van ongeveer 19 hectare van het areaal openheid en rust hierdoor wordt aangetast. Door Bos & Wymenga (2012) is een verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden voor deze compensatie. Geconcludeerd is dat het gebied De Kolken Noord, gelegen binnen het plangebied Súd Ie, ruime mogelijkheden biedt om de benodigde compensatie te realiseren.

Het beter bevaarbaar maken van de Súd Ie in vaarklasse DM en andere ontwikkelingen binnen het plan leiden niet tot aantasting van het areaal 'openheid en rust' en heeft daarmee geen consequenties voor weidevogels.

Ganzenopvanggebieden

De provincie heeft binnendijkse gebieden aangewezen die tijdens de winterperiode van belang zijn voor rustende en foeragerende ganzen en eenden. Formeel mag ganzenopvang geen planologische schaduwwerking hebben. Feitelijk hoeft daar in de toets dus geen rekening mee gehouden te worden.

Voor de ganzenfoerageergebieden geldt dat de grote aantallen ganzen aanwezig zijn in de winterperiode. In deze periode worden de Súd Ie en de jaachpaden hooguit incidenteel gebruikt, waardoor daadwerkelijke verstoring klein is.

Concluderend

Op het schaalniveau van het hele plangebied biedt het plan Súd Ie potentiële kansen voor natuurontwikkeling. Met name de maatregelen in het deelgebied Bochtjesplaat hebben positieve effecten op de natuurontwikkeling van dit gebied. Andere maatregelen creëren nieuw leefgebied voor een aantal vissoorten en visetende vogels. Negatieve effecten zijn te verwachten voor de weidevogelgebieden ten gevolge van het recreatieve gebruik van de nieuw aan te leggen jaachpaden. De Kolken Noord, gelegen binnen het plangebied Súd Ie, biedt ruime mogelijkheden om de benodigde compensatie van 19 hectare van het areaal als gevolg van de verstoring van de weidevogels te realiseren. De kans op verstoring van de ganzen is klein. Negatieve effecten op vleermuizen en vogels met jaarrond beschermde nesten kunnen worden voorkomen door bij het dunnen van de bosschages langs de Súd Ie bomen, die geschikt zijn voor deze soorten, te sparen. Het totaaleffect (inclusief het voornemen) op natuurwaarden buiten de EHS is neutraal beoordeeld.

Tabel 5.4: Effectenbeoordeling natuurwaarden buiten de ecologische hoofdstructuur

Criterion	Voornemen	Alternatief met plan Súd Ie
Mogelijke effecten op natuurwaarden buiten de EHS	-	+

5.3 Landschap en cultuurhistorie

5.3.1 Aanpak

De effectbeschrijving op de thema's landschap en cultuurhistorie gaat in op de effecten van de uitbreidingsmogelijkheden van agrarische bebouwing. Als toetsingskader voor uitbreiding van agrarische bouwvlakken zijn naast de huidige landschappelijke waarden per gebied (de gebiedskenmerken, zoals weergegeven in paragraaf 3.3), de landschappelijke inpassingseisen gehanteerd uit het voorgenomen bestemmingsplan (zie tekstbox in paragraaf 4.1).

Daarnaast wordt voor alternatief Súd le beschreven welke effecten deze ontwikkeling heeft op het landschap. Hiertoe wordt eveneens ingegaan op de effecten ten opzichte van de huidige landschappelijke waarden van het plangebied.

5.3.2 *Uitgangspunten voor landschappelijke inpassing*

Uitbreidingen van agrarische bebouwing zullen negatieve effecten op het open agrarische landschap veroorzaken. De mate van effecten op de landschappelijke structuur, samenhang, cultuur-historische elementen en ruimtelijk-visuele aspecten hangt enerzijds af van de landschappelijke inpassing van de bebouwing (keuze in omvang, locatierichting en bouwstijl) en anderzijds van het landschapstype waarbinnen de uitbreiding zich plaatsvindt.

Zoals weergegeven in paragraaf 4.1 dient bij ieder uitbreidingsplan in het buitengebied, dat alleen mogelijk kan worden gemaakt via een afwijking van de bouwregels of een wijzigingsbevoegdheid, een inpassingsplan te worden gemaakt voor de landschappelijke inpassing van het gehele bedrijf. De daarbij gestelde voorwaarden zorgen ervoor dat de nieuwe bebouwing zoveel mogelijk aansluit op de huidige bebouwing (zelfde hoofdrichting, zelfde soort bebouwing) en landschappelijke omgeving (behoud van landschappelijk waardevolle elementen, toepassen van gebiedseigen beplanting, voorkomen van lichthinder) waardoor negatieve landschappelijke effecten zoveel mogelijk worden beperkt. De afbakening van de begrenzing van de bouwpercelen van de bestaande grondgebonden bedrijven (met een omvang van 1,5 ha) is tevens grotendeels gebaseerd op bestaande structuren en landschappelijke waarden, waardoor effecten op het landschap zoveel mogelijk zijn beperkt.

5.3.3 *Effecten landschap per gebied*

Voornemen

Ten aanzien van het landschapstype zijn er verschillen in effecten te beschrijven, waardoor uitbreiding van agrarische bebouwing in het ene landschapstype grotere effecten tot gevolg kan hebben dan in een ander landschapstype. Zoals weergegeven in paragraaf 3.3 kent het buitengebied van gemeente Dongeradeel vanuit landschap gezien twee gebieden, het kleigebied Oostergo en het Lauwersmeergebied, waarbinnen verschillende landschapstypen zijn aangeduid. De effecten van de het voornemen zijn per gebied en landschapstype beschreven.

Kleigebied Oostergo

Uitbreidingen op de *kwelderwal*, waar de boerenerven (veelal akkerbouwbedrijven) hoofdzakelijk langs de wegen op de kwelderwal zijn gelegen, hebben een beperkte invloed op het midden- tot grootschalige karakter van het landschap. Uitbreidingen leiden niet of nauwelijks tot doorsnijding van waardevolle landschappelijke waarden, zoals wegen met hun transparante beplanting langs de kwelderwal of terpdorpen. Wel kunnen uitbreidingen de onregelmatige blokverkaveling doorsnijden, maar gezien het onregelmatige karakter daarvan zijn de effecten beperkt. De landschappelijke elementen bestaan in dit landschap uit de puntsgewijze beplantingen rond erven en boerderijen. Beplanting rondom de boerenerven zal op korte termijn moeten worden hersteld na de uitbreiding conform de landschappelijke inpassingseisen om de gevolgen voor de samenhang in het landschap te beperken.

De effecten van uitbreidingen in de *kweldervlakte* zijn vanwege het relatief schaars en verspreid voorkomen van boerenerven binnen dit landschapstype zeer beperkt. Indien een uitbreiding binnen dit landschapstype voorkomt, zijn de effecten vergelijkbaar met de beschreven effecten op de kwelderwal.

De effecten van uitbreidingen in de *oude zeepolders* komen grotendeels overeen met de effecten van uitbreidingen op de kwelderwal. Boerenerven zijn eveneens langs wegen, in het bijzonder langs dijken gesitueerd. Binnen dit landschapstype is echter geen sprake van onregelmatige blokverkaveling, maar van opstreckende verkaveling. Daardoor zijn de effecten op de verkavelingstructuur, uitgaande van de landschappelijke inpassingseisen (o.a. nieuwe gebouwen in dezelfde hoofdrichting als bestaande gebouwen) beperkt. Evenals voor de uitbreiding van de bebouwing in de kwelderwallen zal de beplanting rondom de boerenerven in de oude zeepolders op korte termijn moeten worden hersteld (binnen 1 jaar conform de richtlijnen van het herinrichtingsplan) na de uitbreiding om de gevolgen voor de samenhang in het landschap te beperken.

Op het *buitendijks land/zomerpolders* zijn geen boerenerven aanwezig. De uitbreidingsmogelijkheden van agrarische bedrijven hebben dus geen effecten op het buitendijks land/zomerpolders.

Uitbreidingsmogelijkheden in het *kleiterpenlandschap* zullen van alle landschapstypen in het kleigebied Oostergo de meeste effecten op het landschap hebben. In dit landschap liggen de boerenerven aan randen van terpdorpen of verspreid, soms op huisterpen. Uitbreidingen aan randen van terpdorpen kunnen de bebouwingslijnen van de dorpen wijzigen (afhankelijk van de precieze omvang en locatie). Met name uitbreidingen op de huisterpen kunnen de plaatselijk radiaire verkaveling bij terpen aantasten. De schaal van uitbreiding kan te groot worden voor het meer kleinschalige karakter van de huisterp. De uitbreiding zal vanwege de verhoogde ligging daarnaast opvallen in het open gebied. Hierdoor is sprake van een negatief effect op de ruimtelijk-visuele kwaliteit van het terpenlandschap. Herstel van de puntsgewijze beplanting na de uitbreiding conform de landschappelijke inpassingseisen is evenals bij andere landschapstypen nodig om de gevolgen voor de samenhang in het landschap te beperken.

Totaal bezien zijn in het kleigebied Oostergo de landschappelijke effecten op de landschappelijke structuur enigszins negatief. Het effect op de ruimtelijk-visuele kwaliteit van het kleigebied Oostergo is negatief beoordeeld, met name als gevolg van de mogelijke aantasting van het kleiterpenlandschap. Om de gevolgen op de structuur, de samenhang in het landschap en de ruimtelijk-visuele kwaliteit te beperken, zijn landschappelijke inpassingseisen gesteld aan de uitbreiding van agrarische bebouwing in het plangebied.

Lauwersmeergebied

Het landschapstype Lauwersmeergebied bestaat hoofdzakelijk uit het Nationaal Park Lauwersmeer. In dit deel van het plangebied zijn praktisch geen nieuwe ontwikkelingen voorzien. In de *Jonge Zeepolders* liggen drie boerderijen ten zuiden en oosten van de kern Engwierum. Het gebied heeft een onregelmatige blokverkaveling, de verkaveling is echter reeds grotendeels gerationaliseerd. Deze kavelstructuur wordt door het bestemmingsplan beschermd. Uitbreiding van agrarische bebouwing in dit deelgebied zou een enigszins negatief effect kunnen hebben op het cultuurhistorische landschap, maar door de specifieke aard van het gebied en het beperkte aantal boerderijen (3) in dit deelgebied, zullen de effecten op het gehele landschap Lauwersmeergebied minimaal zijn. Enigszins negatieve effecten op de ruimtelijk-visuele kwaliteit zijn te verwachten als gevolg van de toename aan bebouwing van een aantal boerderijen in het open gebied. De beplanting rond de erven moet worden hersteld om de effecten te beperken.

In de *Jonge zeepolders/platen en slikken* in Dongeradeel zijn geen boerenerven gelegen. In de *platen en slikken* zijn eveneens geen boerenerven gelegen. De uitbreidingsmogelijkheden hebben geen effecten op deze landschapstypen.

Alternatief met plan Súd Ie

De Súd Ie is één van de kenmerkende kronkelende vaarten in het open en grootschalige Friese kleilandschap, maar is nu (deels) strakker getrokken. De maatregelen als verbreden en verdiepen van de Súd Ie en opvaarten, hermeanderen van de Súd Ie, ophogen van een aantal bruggen en het plaatselijk weghalen van beplanting zijn allen voorzien in en langs de vaart in het kleigebied Oostergo. Langs de Lauwersseewei (traject Dokkum - Metslawier) is het oorspronkelijke karakter soms aangetast. Hier worden waar mogelijk meanders hersteld (alleen aan de noordzijde van de rivierloop, tussen het water en de parallel gelegen weg) en zullen aangeplante bossages voor een groot deel worden gekapt (her en daar blijven wat bossages staan als beschutting voor de recreatievissers). Ook op andere plekken worden maatregelen genomen om de openheid te herstellen, onder meer nabij de (Eanjumer) kolken. De maatregelen herstellen de landschappelijke structuur van de kronkelende vaart en herstellen (plaatselijk) de openheid van het van oorsprong open karakter van het gebied. De landschappelijke samenhang van de gehele Súd Ie vergroot daardoor ook.

Specifiek wordt het deelgebied Bochtjesplaat, het gebied ten oosten van Oostmahorn en Ezumazijl, heringericht ter versterking van de karakteristieken van het Lauwersmeergebied. Dit vergroot de landschappelijke samenhang met het Lauwersmeer.

De ruimtelijk-visuele effecten zijn voornamelijk lokaal waarneembaar, omdat het veelal om maatregelen aan de grond gaat. Het wegnemen van de beplanting maakt doorzichten over het Súd Ie en de kolken mogelijk. Dit bevordert de ruimtelijk-visuele kwaliteit nabij de vaarten. De ophoging van de bruggen in het open landschap zal gezien de beperkte verhoging (circa een meter) nauwelijks effect hebben op de openheid van het gebied.

Ruimtelijk-visueel verandert Bochtjesplaat in een halfopen landschap. De ruimtelijk-visuele effecten van de herinrichting van Bochtjesplaat zijn goed beleefbaar als het gevolg van de realisatie van een aantal uitzicht- en/observatiepunten langs de randen en in het deelgebied.

Gezien de positieve effecten van het plan Súd Ie op de ruimtelijk-visuele kwaliteit is het totaaleffect op het buitengebied (alternatief met plan Súd Ie) per saldo neutraal beoordeeld.

Tabel 5.5: Effectenbeoordeling landschap en cultuurhistorie per gebied

criterium	Voornemen	Alternatief met plan Súd Ie
Effecten op landschappelijke structuur, cultuurhistorische elementen en samenhang - kleigebied Oostergo	-	+
Effecten op landschappelijke structuur, cultuurhistorische elementen en samenhang - landschapstype Lauwersmeergebied	0	0
Effecten op ruimtelijk-visuele kwaliteit - kleigebied Oostergo	--	-
Effecten op ruimtelijk-visuele kwaliteit - landschapstype Lauwersmeergebied	-	0

5.4 Woon- en leefmilieu

5.4.1 Aanpak

Op kwalitatieve wijze zijn de effecten van de voorgenomen ontwikkelingen op het woon- en leefmilieu beschreven en beoordeeld. Het woon- en leefmilieu is onderverdeeld in de aspecten geluid, geur, luchtkwaliteit, nachtelijk duister, verkeersveiligheid en volksgezondheid.

Specifiek is voor het thema volksgezondheid de effectenbeschrijving en -beoordeling nader uitgewerkt in criteria. Uit de conclusies, die beschreven staan in paragraaf 3.4.4 en nader zijn toegelicht in bijlage 2, zijn criteria afgeleid voor de beoordeling van het voornemen op het thema gezondheid. Daarbij gaat de effectbeschrijving en -beoordeling in op de effecten van de ontwikkelruimte in de intensieve veehouderij op mogelijke gezondheidseffecten (voornemen).

Tabel 5.6: Beoordelingscriteria volksgezondheid

criterium	Toelichting
Kans op verspreiding van (dier-)ziekten van bedrijf tot bedrijf	Uit de literatuur kan als vuistregel worden afgeleid dat een afstand van 1-2 km tussen bedrijven gewenst is om verspreiding van dierziekten te voorkomen.
Kans op besmetting via de lucht	Vooruitlopend op het beoordelingskader dat momenteel wordt opgesteld, adviseert het GGD om bij nieuwbouw van intensieve veehouderij een afstand van 250 m tot woonkernen of lintbebouwing aan te houden ter voorkoming van verspreiding van besmetting via de lucht. In het onderzoek van IRAS et. al zijn binnen deze afstand hogere concentraties endotoxinen gemeten. De afstand zal ook gunstig zijn bij uitbraken waarbij ook de menselijke gezondheid in het geding kan zijn, zoals diverse vormen van griep en de Q-koorts.
Kans op gezondheidseffecten van geurhinder	Ook als voldaan wordt aan de wettelijke vereisten, kan er sprake zijn van een verhoging van concentraties in de lucht, waarbij hinder en een ongewenste belasting van de gezondheid kunnen optreden.
Kans op gezondheidseffecten van stofhinder	Ook als voldaan wordt aan de wettelijke vereisten, kan er sprake zijn van een verhoging van concentraties in de lucht, waarbij in enige mate hinder en gezondheidseffecten kunnen optreden. Dit is mede afhankelijk van de achtergrondconcentratie. Die is hier relatief laag.

5.4.2 *Effecten geluid*

Voornemen

De agrarische en niet-agrarische bedrijven en het (landbouw)verkeer vormen hoofdzakelijk de geluidbronnen in het buitengebied. Zoals weergegeven in paragraaf 3.4.4 wordt er geen of vrijwel geen effecten op de geluidssituatie verwacht als gevolg van de ontwikkelingsruimte voor agrarische bedrijven.

Alternatief met plan Súd Ie

Als gevolg van plan Súd Ie neemt naar verwachting het aantal vaarbewegingen toe. De geluidseffecten van de motorboten zijn alleen lokaal waarneembaar (neutrale beoordeling).

Tabel 5.7: Effectenbeoordeling geluid

Criterion	Voornemen	Alternatief met plan Súd Ie
Kans op toename geluidbelasting op geluidgevoelige objecten	0	0

5.4.3 *Effecten geur*

Voornemen

In het buitengebied zijn veehouderijen (grondgebonden en intensief) geurbronnen die kunnen leiden tot geurhinder in de omgeving. Zoals weergegeven in paragraaf 3.4.4 zal de ontwikkelingsruimte voor veehouderij niet leiden tot een merkbare toename van de cumulatieve geurbelasting.

Alternatief met plan Súd Ie

Plan Súd Ie heeft geen effecten op de geursituatie.

Tabel 5.8: Effectenbeoordeling geur

Criterion	Voornemen	Alternatief met plan Súd Ie
Kans op toename geurbelasting op geurgevoelige objecten	0	0

5.4.4 *Effecten luchtkwaliteit*

Voornemen

In het buitengebied kunnen landbouwbedrijven (akkerbouw, grondgebonden graasdierbedrijven en intensieve veehouderijen) alsook het verkeer van en naar de landbouwbedrijven en overige niet-agrarische bedrijven effecten op de luchtkwaliteit hebben. Zoals weergegeven in paragraaf 3.4.4 zal lokaal bij landbouwbedrijven de emissie van fijn stof en/of stikstofdioxide (dit laatste bijvoorbeeld door elektriciteitsopwekking bij covergisting) wel iets toenemen, maar de achtergrondconcentratie zal hier niet aanmerkelijk door worden beïnvloed.

Alternatief met plan Súd Ie

De toename van verontreinigende stoffen in de lucht van de motorboten als gevolg van de verwachte toename van het aantal vaarbewegingen over de Súd Ie en Dokkumerdiep (vaarrondje) is ten opzichte van de referentiesituatie zeer beperkt. De achtergrondconcentratie van deze stoffen worden hierdoor niet aanmerkelijk beïnvloed.

Tabel 5.9: Effectenbeoordeling luchtkwaliteit

Criterion	Voornemen	Alternatief met plan Súd Ie
Kans op toename concentratie luchtverontreinigende stoffen	0	0

5.4.5 *Effecten nachtelijk duister*

Voornemen

De mogelijke ontwikkeling van meer open stallen kan gevolgen hebben voor de zichtbaarheid van lichtbronnen (verlichte stallen) in het landelijk gebied. Ieder uitbreidingsplan of nieuwe ontwikkeling op het erf, dient in geval van bouw of gebruik waarbij mogelijk lichthinder speelt, vergezeld te gaan van een lichtplan. Door invoering van deze maatregel in het bestemmingsplan worden lichteffecten zoveel mogelijk beperkt. De verwachting is dat de realisatie van meer open stallen met meer verlichting niet zal leiden tot hinder (door toename van het lichtniveau in de omgeving), maar hooguit een gering effect zal hebben op de belevingswaarde van het landelijk gebied bij nacht. Dit is het gevolg van de enigszins vergrote zichtbaarheid van de stallen als verlichte vlakken (ten gevolge van luminantie) ten opzichte van de bestaande situatie. In de plansituatie wordt een enigszins negatief effect verwacht. Hierbij kan als kanttekening worden geplaatst dat er feitelijk geen verschil is met wat nu mogelijk is.

Alternatief met plan Súd Ie

Het plan Súd Ie veroorzaakt geen toe- of afname van lichtuitstraling in het nachtelijk duister. Recreatieboten varen doorgaans niet in het donker. Het alternatief leidt niet tot lichthinder of een wijziging in de beleving van het landelijk gebied bij nacht. Het effect is per saldo (voornemen, incl. plan Súd Ie) licht negatief beoordeeld als gevolg van de geringe kans op toename van lichtuitstraling van de stallen op de omgeving.

Tabel 5.10: Effectenbeoordeling nachtelijk duister

criterium	Voornemen	Alternatief met plan Súd Ie
Kans op toename lichtuitstraling op lichtgevoelige objecten	-	-

5.4.6 *Effecten verkeersveiligheid*

Voornemen

Door schaalvergroting van agrarische bedrijven in de laatste decennia zijn ook de landbouwmachines in omvang toegenomen. Ook de hoeveelheid vrachtverkeer voor het afvoeren van mest en aanvoeren van voedsel voor het vee is door de schaalvergroting en intensivering toegenomen. Verder kan de trend van de ontwikkeling van centrale voercentra het aantal transportbewegingen van en naar de opslagplaatsen, die dagelijks plaatsvinden, doen toenemen.

De van oudsher smalle wegen binnen het agrarisch gebied zijn of waren hier vaak niet op berekend. Daarnaast kan het fietsverkeer van en naar scholen hinder ondervinden van het landbouwverkeer. Het langzame verkeer in het buitengebied is eveneens in de afgelopen decennia toegenomen door een toenemende recreatie. Beschreven ontwikkelingen nemen autonoom (zonder uitvoering van het voornemen) ook toe.

Door de verdere schaalvergroting/modernisering van de landbouw zal het verkeer en omvang van landbouwmachines niet evenredig toenemen, zoals in de vorige decennia is gedaan. De kans op verslechtering van de verkeersveiligheid in het buitengebied wordt daardoor zeer klein geschat.

Alternatief met plan Súd Ie

Uitvoering van variant Súd Ie bevordert het recreatieverkeer (vaarverkeer over de wateren, wandel- en fietsverkeer langs de Súd Ie). De toename van recreatieverkeer is relatief beperkt, er is geen sprake van een wijziging in de verkeersveiligheid.

Tabel 5.11: Effectenbeoordeling verkeersveiligheid

criterium	Voornemen	Alternatief met plan Súd Ie
Kans op verslechtering van de verkeersveiligheid	0	0

5.4.7 *Effecten volksgezondheid*

Voornemen

Kans op verspreiding van (dier-)ziekten van bedrijf tot bedrijf

In de gemeente Dongeradeel is op veel plaatsen de onderlinge afstand tussen bedrijven meer dan 1 km. Omdat de kans sterk afhankelijk is van maatregelen op de bedrijven en omdat de uitbreiding van bedrijven niet leidt tot substantieel kleinere (ongunstiger) afstanden, is het effect ten opzichte van de huidige situatie als neutraal ingeschat.

Kans op besmetting via de lucht

Uitbreiding van intensieve veehouderijen leidt tot een hogere veedichtheid in het gebied, dit kan een mogelijk effect hebben op besmetting via de lucht. Of dit werkelijk het geval is, is echter mede afhankelijk van de bedrijfsvoering en de inrichting van de bedrijven. Daarom wordt het effect bij ontwikkeling van moderne bedrijven als vrij gering ingeschat. Het effect wordt vooralsnog neutraal beoordeeld.

Kans op gezondheidseffecten van geurhinder

Uit de analyse van de effectenbeschrijving en -beoordeling van geurhinder op omwonenden is gebleken dat de geursituatie niet tot nauwelijks wijzigt. Dit effect wordt in het kader van de gezondheid ook neutraal beoordeeld.

Kans op gezondheidseffecten van stofhinder

Zoals is weergegeven in paragraaf 3.4.4 zal lokaal sprake zijn van een lichte toename van fijn stof in de lucht. Omdat het waarschijnlijk om enkele microgrammen per m³ lucht zal gaan en de achtergrondconcentratie reeds laag is binnen de gemeente, zal het effect klein zijn. De kans op gezondheidseffecten van stofhinder is derhalve neutraal beoordeeld.

Tabel 5.12: Effectenbeoordeling volksgezondheid

criterium	Voornemen	Alternatief met plan Súd Ie
Kans op verspreiding van (dier-)ziekten van bedrijf tot bedrijf	0	0
Kans op besmetting via de lucht	0	0
Kans op gezondheidseffecten van geurhinder	0	0
Kans op gezondheidseffecten van stofhinder	0	0

5.5 Overige thema's

5.5.1 *Effecten bodem en water*

Voornemen

In het voorgaande is reeds naar voren gekomen dat het voornemen geen ontwikkelingen bevat die invloed op de waterkwaliteit hebben en/of leiden tot veranderingen in het grond -en oppervlaktewaterbeheer. Voor de uitbreiding van bebouwing in het buitengebied is in het erfinrichtingsplan als voorwaarde opgenomen dat bij een toename van verhard oppervlak van minimaal 200 m² minimaal 10% van de toename van het verharde oppervlak gecompenseerd moet worden, tenzij er met het waterschap een andere wijze van compensatie is overeengekomen. Hiermee wordt geborgd dat voor iedere relevante uitbreiding van bebouwing voldoende waterberging wordt gerealiseerd. Bij de beschrijving van mogelijke effecten op de natuur is wel aan de orde geweest of eventuele lokale veranderingen in de bodem of de ontwatering van percelen, gevolgen kunnen hebben. Bij het onderwerp landschap zijn bodemkundige en geomorfologische waarden mede in beschouwing genomen, zij maken deel uit van de kernwaarden. Andere gevolgen dan de gevolgen die mee in beschouwing zijn genomen, worden niet verwacht.

Alternatief met plan Súd Ie

Het plan Súd Ie heeft positieve effecten op de waterhuishouding. Door de verbreding van de Súd Ie en een aantal opvaarten naar Ee en Anjum neemt de omvang van de waterberging toe. Dit heeft een positief effect op het watersysteem. De aanleg van natuurvriendelijke oevers is van belang voor de ecologische kwaliteit van het water en in het bijzonder de mogelijkheden voor vissen en kleine in ondiep water levende dieren.

5.5.2 Effecten externe veiligheid

Zoals in hoofdstuk 3 is beschreven, zal het voorgenomen bestemmingsplan geen gevolgen hebben voor de situatie met betrekking tot externe veiligheid.

5.6 Beoordeling effecten ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen

In deze paragraaf is, naast de effectenbeoordeling ten opzichte van de situatie bij autonome ontwikkeling (referentiesituatie MER) in de voorgaande paragrafen, tevens de beoordeling van de effecten van het voornemen (het voorgenomen bestemmingsplan, exclusief het plan Súd Ie) ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen weergegeven. Deze bestemmingsplannen zijn vigerend totdat het nieuwe bestemmingsplan Bûtengebied is vastgesteld door de Raad en onherroepelijk is.

In het voorgenomen bestemmingsplan heeft de gemeente een aantal extra maatregelen en voorwaarden opgenomen om meer sturing te geven aan de eventuele uitbreiding van bebouwing in het buitengebied. De gemeente wenst wel ontwikkelingsruimte te bieden aan uitbreiding van (agrarische) bebouwing, maar op basis van deze maatregelen en voorwaarden de milieueffecten, met name de landschappelijke effecten, zoveel als mogelijk te beperken.

De effectenbeoordeling in deze paragraaf betreft een aanvulling op de effectenbeoordeling in de voorgaande paragrafen om daarmee weer te geven wat de verschillen in milieueffecten zijn tussen het voorgenomen bestemmingsplan en de vigerende bestemmingsplannen. Voor deze beoordeling is eenzelfde beoordelingsschaal gehanteerd (zie Tabel 5.13).

Tabel 5.13: Gehanteerde scores voornemen ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen

Score	Beschrijving
++	beoordeling duidelijk positief ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen
+	beoordeling enigszins positief ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen
0	beoordeling neutraal ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen
-	beoordeling enigszins negatief ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen
--	beoordeling duidelijk negatief ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen

5.6.1 Aanpassingen voorgenomen bestemmingsplan t.o.v. vigerende bestemmingsplannen

In Tabel 5.14 is een overzicht weergegeven van de extra maatregelen en voorwaarden, danwel aanpassingen, die de gemeente in het voorgenomen bestemmingsplan heeft doorgevoerd om meer sturing te geven aan de eventuele uitbreiding van bebouwing in het buitengebied.

Tabel 5.14: Overzicht relevante aanpassingen voorgenomen bestemmingsplan Dongeradeel t.o.v. vigerende bestemmingsplannen Dongeradeel - West en Dongeradeel - Oost

Maatregelen, voorwaarden en relevante aanpassingen in het voorgenomen bestemmingsplan	Verruiming ontwikkelingsmogelijkheden t.o.v. de vigerende plannen	Inperking ontwikkelingsmogelijkheden t.o.v. de vigerende plannen
Bebouwingsmogelijkheden		
Begrenzing van alle agrarische bouwvlakken tot maximaal 1,5 hectare, rekening houdend met ruimtelijke functies en landschappelijke kwaliteit, archeologische waarden, milieuzonering (voldoende afstand tussen bedrijven en woningen) en eigendomsverhoudingen (zie tekstbox blz. 56).		
Opname van de uitbreidingsmogelijkheid voor grondgebonden bedrijven van 1,5 naar maximaal 3 hectare middels een wijzigingsbevoegdheid. Daarbij beperking van het aantal uitbreidingsmogelijkheden van agrarische bebouwing van grondgebonden bedrijven naar 30 stuks (10 % van het totaal aantal grondgebonden bedrijven).		
Opname van de uitbreidingsmogelijkheid voor intensieve veehouderijen naar maximaal 1,5 hectare middels een wijzigingsbevoegdheid.		
Verwijdering van de vestigingsmogelijkheid voor een nieuwe kwekerij van maximaal 2 hectare in agrarisch gebied in West Dongeradeel (buiten een agrarisch bouwvlak) middels een wijzigingsbevoegdheid.		
Verwijdering van de wijzigingsmogelijkheid van een agrarisch bedrijf naar een agrarisch dienstverlenend bedrijf (bijvoorbeeld een loonwerkbedrijf of een bedrijf ter reparatie of onderhoud van landbouwmachines en landbouwwerktuigen) in West Dongeradeel (binnen een agrarisch bouwvlak) middels een wijzigingsbevoegdheid. Maximale grootte van het bouwvlak bedraagt 1,5 hectare.		
Verwijdering van de wijzigingsmogelijkheid van een agrarisch gebied naar een nieuw agrarisch bedrijf (ook intensieve veehouderij) of een nieuw niet-agrarisch bedrijf in Oost Dongeradeel middels een wijzigingsbevoegdheid. Hiertoe diende de noodzaak ervan te worden aangetoond. Landschappelijk waardevolle gebieden waren uitgesloten. Maximale grootte van het bouwvlak bedraagt 1,5 hectare.		
Landschappelijke voorwaarden		
Aanscherping van de bescherming landschappelijke waarden. In de vigerende bestemmingsplannen zijn veelal globale gebiedsbeschermingszones opgenomen. In het voorgenomen plan is concreet de locatie en het type beschermde landschappelijke waarde weergegeven, uitgewerkt in waardevol open gebied, waardevolle verkaveling en waardevol reliëf (zie tekstbox blz. 58 en de verschilkaarten in bijlage 4).		
Opstellen van een inpassingsplan als voorwaarde voor iedere uitbreiding of nieuwe bebouwing met een oppervlakte van meer dan 1.000 m ² of een gezamenlijk oppervlak met de bestaande bebouwing van meer dan 1.500 m ² (zie tekstbox blz. 58).		

5.6.2 Natuur

Effecten op Natura 2000-gebieden

De verruiming van de uitbreidingsmogelijkheden van agrarische bebouwing, zowel voor grondgebonden bedrijven als voor intensieve veehouderijen (via een wijzigingsbevoegdheid in het voorgenomen bestemmingsplan) kunnen extra stikstofemissies veroorzaken ten opzichte van de vigerende plannen. De beperking voor grondgebonden bedrijven van het gebruik maken van de uitbreidingsmogelijkheid tot 30 stuks beperkt de uitstoot van emissies. Per saldo biedt het voorgenomen plan ten opzichte van de vigerende plannen meer uitbreidingsruimte voor agrarische bedrijven en daardoor een toename van emissies. Uit paragraaf 5.2.3 is reeds gebleken dat gezien de afstand er praktisch geen invloed wordt verwacht op de betreffende habitats in het Natura 2000-gebieden als gevolg van een toename van stikstofemissies van de veehouderijen. Het effect van de uitbreidingsmogelijkheden van agrarische

bebouwing op de natuurlijke kenmerken van de Natura 2000-gebieden wijzigt derhalve niet ten opzichte van het oude plannen (score neutraal).

Effecten op overige delen van de ecologische hoofdstructuur

De bescherming van de ecologische hoofdstructuur in het plangebied is ongewijzigd. Naast de Natura 2000-gebieden maakt de natte ecologische verbindingzone het Dokkumerdiep deel uit van de EHS. Zowel in het voorgenomen plan als het oude bestemmingsplan voor dat deel is uitbreiding van agrarische bebouwing niet mogelijk binnen de ecologische verbindingzone. Er is geen sprake van verschil in effecten tussen het voorgenomen bestemmingsplan en de vigerende bestemmingsplannen op dit onderdeel.

Effecten natuurwaarden buiten de ecologische hoofdstructuur

De beschermde waardevolle open gebieden betreffen een deel van de in het Provinciaal Natuurbeheerplan (zie figuur 3.4) aangeduide weidevogelgebieden, akkerfaunagebieden en ganzenfoerageergebieden. De locaties van beschermde waardevolle open gebieden tussen het voorgenomen bestemmingsplan en vigerende bestemmingsplannen zijn ongewijzigd (zie Figuur 0.1). Door de verruiming van de uitbreidingsmogelijkheden van agrarische bebouwing in het voorgenomen plan ten opzichte van de vigerende plannen kan de grens van de open ruimte, dat is aangeduid als weidevogelgebied of ganzenfoerageergebied, verschuiven. Weidevogels en ganzen kunnen gevoelig zijn voor wijzigingen van de open ruimte. Hierdoor is sprake van enigszins negatieve effecten op de natuurwaarden buiten de EHS ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen. Door de bescherming van open gebieden in het bestemmingsplan, die deels overlappen met de weidevogel- en ganzenfoerageergebieden, wordt het mogelijke effect beperkt.

Tabel 5.15: Effectenbeoordeling op Natuur

criterium	Voornemen ten opzichte van vigerende bestemmingsplannen
Mogelijke effecten op Natura 2000	0
Mogelijke effecten op overige delen van de EHS	0
Mogelijke effecten op natuurwaarden buiten de EHS	-

5.6.3 Landschap

Effecten op kleigebied Oostergo

In het gehele plangebied is, zoals eerder weergegeven, sprake van verruiming van agrarische bouwmogelijkheden ten opzichte van de vigerende plannen. Uit de vergelijking van de beschermde landschappelijke waarden tussen het voorgenomen bestemmingsplan en de oude bestemmingsplannen (zie de verschilkaarten in bijlage 3) blijkt dat in het kleigebied Oostergo het aantal percelen met beschermde landschappelijke waarden (met name de gebieden met waardevolle verkaveling en reliëf) toeneemt. Voor zover bekend vormen deze waarden geen beperking voor normaal agrarisch gebruik. Alleen bijvoorbeeld bij het dempen van sloten of het egaliseren van percelen kan een omgevingsvergunning nodig zijn.

De voorwaarde tot het opstellen van een inpassingsplan bij iedere relevante uitbreiding aan bebouwing zorgt ervoor dat effecten op het landschap worden beperkt. Per saldo hebben de verschillen in maatregelen en voorwaarden in het voorgenomen bestemmingsplan ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen een enigszins positief effect op de landschappelijke waarden als gevolg van de verplichting tot opstellen van een inpassingsplan bij vergroting van agrarische bebouwing. Door toepassing van deze voorwaarde worden relevante uitbreidingen in de agrarische bebouwing landschappelijk ingepast.

Effecten op landschapstype Lauwersmeergebied

In het landschapstype Lauwersmeergebied is sprake van verruiming van agrarische bouwmogelijkheden bij drie boerenerven. In het Lauwersmeergebied is de bescherming van landschappelijke waarden op de aspecten waardevolle open gebieden, verkaveling en reliëf ongewijzigd tussen het voorgenomen

bestemmingsplan en de oude bestemmingsplannen. Evenals geldt voor de effecten in het kleigebied Oostergo, leidt de voorwaarde tot het opstellen van een inpassingsplan tot inperking van de landschappelijke effecten ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen, zowel de effecten op de landschappelijke structuur, cultuurhistorische elementen en samenhang, als de ruimtelijk-visuele effect. Het effect is eveneens licht positief beoordeeld.

Tabel 5.16: Effectenbeoordeling op Landschap

criterium	Voornemen ten opzichte van vigerende bestemmingsplannen
Effecten op landschappelijke structuur, cultuurhistorische elementen en samenhang - kleigebied Oostergo	+
Effecten op ruimtelijk-visuele kwaliteit - kleigebied Oostergo	+
Effecten op landschappelijke structuur, cultuurhistorische elementen en samenhang - landschapstype Lauwersmeergebied	+
Effecten op ruimtelijk-visuele kwaliteit - landschapstype Lauwersmeergebied	+

5.6.4 **Woon- en leefmilieu**

Effecten geluid

Er zijn geen specifieke verschillen in uitgangspunten tussen het voorgenomen bestemmingsplan en vigerende bestemmingsplannen aan te duiden die relevante gevolgen hebben voor de geluidssituatie. Derhalve wordt het effect op geluid van het voornemen ten opzichte van de vigerende plannen als neutraal beoordeeld.

Effecten geur

De toename aan ontwikkelingsruimte voor veehouderijen ten opzichte van de vigerende bestemmingsplan kan leiden tot geurhinder in de omgeving. Zoals weergegeven in paragraaf 3.4.4 zal de ontwikkelingsruimte voor veehouderij ten opzichte van de referentiesituatie niet leiden tot een merkbare toename van de cumulatieve geurbelasting. Derhalve wordt het effect op geur van het voornemen ten opzichte van de vigerende plannen als neutraal beoordeeld.

Effecten luchtkwaliteit

De toename aan ontwikkelingsruimte voor veehouderijen ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen kan lokaal leiden tot extra emissies van fijn stof en /of stikstofdioxide. De achtergrondconcentratie zal hier niet aanmerkelijk door worden beïnvloed. Het effect is neutraal beoordeeld.

Effecten nachtelijk duister

De voorwaarde tot het opstellen van een inrichtingsplan, waarbij in geval van bouw of gebruik waarbij mogelijk lichthinder speelt, een lichtplan moet worden bijgevoegd beperkt lichteffecten ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen. Het effect wordt licht positief beoordeeld.

Effecten verkeersveiligheid

Er zijn geen specifieke verschillen in uitgangspunten tussen het voorgenomen bestemmingsplan en vigerende bestemmingsplannen aan te duiden die relevante gevolgen hebben voor de verkeerssituatie. Derhalve wordt het effect op verkeer van het voornemen ten opzichte van de vigerende plannen als neutraal beoordeeld.

Effecten volksgezondheid

De toename aan ontwikkelingsruimte voor veehouderijen ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen kan leiden tot hogere veedichtheden in het gebied. Zoals ook is weergegeven in paragraaf 5.4.7 zijn de effecten op volksgezondheid met name afhankelijk van maatregelen op de bedrijven (bedrijfsvoering en inrichting).

Tabel 5.17: Effectenbeoordeling op Woon- en leefmilieu

criterium	Voornemen ten opzichte van vigerende bestemmingsplannen
Kans op toename geluidbelasting op geluidgevoelige objecten	0
Kans op toename geurbelasting op geurgevoelige objecten	0
Kans op toename concentratie luchtverontreinigende stoffen	0
Kans op toename lichtuitstraling op lichtgevoelige objecten	+
Kans op verslechtering van de verkeersveiligheid	0
Kans op volksgezondheidseffecten	0

5.6.5 Overige thema's

Er zijn geen specifieke verschillen in uitgangspunten tussen het voorgenomen bestemmingsplan en vigerende bestemmingsplannen aan te duiden die relevante gevolgen hebben voor de bodem, de waterhuishouding of externe veiligheid. De effecten worden neutraal beoordeeld.

6 Vergelijking, conclusies en aanbevelingen

6.1 Overzicht scores

Deze paragraaf bevat een overzicht van de effectenbeoordeling van het voornemen en het alternatief met plan Súd Ie ten opzichte van de referentiesituatie. Daarnaast is de effectenbeoordeling van het voornemen ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen weergegeven.

In de onderstaande tabel zijn de scores per (hoofd-)aspect samengevoegd in één overzichtstabel. Voor de beoordeling van de effecten ten opzichte van deze referentiesituatie, dan wel ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen is een beoordelingschaal gehanteerd van 'duidelijk positief' naar 'duidelijk negatief'. Deze schaal is in de onderstaande tabel weergegeven.

Gehanteerde scores

Score	Beschrijving
++	beoordeling duidelijk positief ten opzichte van de referentiesituatie, danwel vigerende bestemmingsplannen
+	beoordeling enigszins positief ten opzichte van de referentiesituatie, danwel vigerende bestemmingsplannen
0	beoordeling neutraal ten opzichte van de referentiesituatie, danwel vigerende bestemmingsplannen
-	beoordeling enigszins negatief ten opzichte van de referentiesituatie, danwel vigerende bestemmingsplannen
--	beoordeling duidelijk negatief ten opzichte van de referentiesituatie, danwel vigerende bestemmingsplannen

In de navolgende paragrafen wordt de effectenbeoordeling van het voornemen en het alternatief met plan Súd Ie samenvattend toegelicht. Gekoppeld daaraan worden, indien van toepassing, aanbevelingen gegeven voor het beperken van effecten. Deze aanbevelingen kunnen gevolgen hebben voor het voorgenomen bestemmingsplan. Voor de effectenbeoordeling van het voornemen ten opzichte van de vigerende bestemmingsplannen wordt verwezen naar paragraaf 5.6.

Tabel 6.1 Effectenbeoordeling voornemen en alternatief met plan Súd Ie (1)

Hoofdaspect	Criterium	Voornemen t.o.v. referentiesituatie	Alternatief met plan Súd Ie t.o.v. referentiesituatie	Voornemen t.o.v. vigerende bestemmingsplannen
Natuur				
Natura 2000-gebieden	Mogelijke effecten op instandhoudingsdoelen Natura 2000-gebieden	0	0	0
Overige EHS	Mogelijke effecten op EHS-gebieden	0	0	0
Overige natuurwaarden buiten de EHS	Mogelijke effecten op natuurwaarden buiten de EHS, zoals natuurgebieden, weidevogelgebieden en ganzenopvanggebieden	-	+	-
Landschap en cultuurhistorie				
Cultuurhistorisch landschap	Mogelijke effecten op de landschapsstructuur, samenhang en cultuur-historische elementen - kleigebied Oostergo	-	+	+
	Mogelijke effecten op de landschapsstructuur, samenhang en cultuur-historische elementen - Lauwersmeergebied	0	0	+
Ruimtelijk-visuele aspecten	Effecten op ruimtelijk-visuele kwaliteit - kleigebied Oostergo	--	-	+
	Effecten op ruimtelijk-visuele kwaliteit - Lauwersmeergebied	-	0	+

Tabel 6.2 Effectenbeoordeling voornemen en alternatief met plan Súd Ie (2)

Hoofdaspect	Criterium	Voornemen t.o.v. referentiesituatie	Alternatief met plan Súd Ie t.o.v. referentiesituatie	Voornemen t.o.v. vigerende bestemmingsplannen
Woon- en leefmilieu				
Geluid	Kans op toename geluidbelasting op geluidgevoelige objecten	0	0	0
Geur	Kans op toename geurbelasting op geurgevoelige objecten	0	0	0
Lucht kwaliteit	Kans op toename concentratie luchtverontreinigende stoffen	0	0	0
Nachtelijk duister	Kans op toename lichtuitstraling op lichtgevoelige objecten	-	-	+
Verkeersveiligheid	Kans op verslechtering van de verkeersveiligheid	0	0	0
Gezondheid in relatie tot intensieve veehouderij	Kans op verspreiding van (dier-)ziekten van bedrijf tot bedrijf	0	0	0
	Kans op besmetting via de lucht	0	0	0
	Kans op gezondheidseffecten van geurhinder	0	0	0
	Kans op gezondheidseffecten van stofhinder	0	0	0
Overige thema's				
Water	Mogelijke effecten op waterhuishouding	0	+	0
Externe veiligheid	Kans op externe veiligheidsrisico's	0	0	0

6.1.1 Voornemen

Het eerste alternatief betreft het voornemen en is ontwikkeld om een realistisch beeld te geven van de milieueffecten op het plan- en studiegebied die worden veroorzaakt door de maximale ontwikkelingsmogelijkheden in de veehouderij. Het alternatief leidt tot een aantal positieve en negatieve milieueffecten op het plan- en studiegebied. Onderstaand zijn de relevante milieueffecten weergegeven en welke mitigerende maatregelen nodig zijn om negatieve milieueffecten zoveel mogelijk te voorkomen.

Natuur

De ontwikkelingsruimte van de agrarische bedrijven hebben geen significant negatieve effecten op Natura 2000-gebieden. Ook is vanwege de afstand van de boerderijen tot de Natura 2000-gebieden optische verstoring (verlichting) of verstoring door geluid uitgesloten.

De uitbreiding van de landbouwbedrijven kunnen enigszins negatieve effecten op de weidevogel- en ganzenfoerageergebieden veroorzaken, indien de uitbreidingen zich in de aangewezen gebieden voordoen. Door de bescherming van open gebieden in het bestemmingsplan, die deels overlappen met de weidevogel- en ganzenfoerageergebieden, wordt het mogelijke effect beperkt.

Landschap

Totaal gezien zijn in het kleigebied Oostergo de landschappelijke effecten op de landschappelijke structuur, cultuurhistorische elementen en de samenhang enigszins negatief. Uitbreidingen kunnen de onregelmatige blokverkaveling in de kwelderwal aantasten. Uitbreidingen in het kleiterpenlandschap aan randen van terdorpen kunnen de bebouwingslijnen van de dorpen wijzigen. Met name uitbreidingen op de huisterpen kunnen de plaatselijk radiaire verkaveling bij terpen aantasten. Het effect op de ruimtelijk-visuele kwaliteit van het kleigebied Oostergo is negatief beoordeeld, met name als gevolg van de mogelijke aantasting van het kleiterpenlandschap.

Door het opstellen van een inpassingsplan bij een uitbreiding, die alleen mogelijk kan worden gemaakt via een afwijking van de bouwregels of een wijzigingsbevoegdheid, wordt het effect op het landschap zoveel als mogelijk reeds beperkt. Op de lange termijn (bij volgroeing van de aangeplante bomen en

struiken) kunnen de inpassingsmaatregelen lokaal leiden tot een landschappelijke kwaliteitsverbetering van het gebied. Niettemin is als gevolg van de verdichting van het open landschap met bebouwing sprake van een negatief effect op de ruimtelijk-visuele kwaliteit van het landschap.

Woon- en leefmilieu

Als gevolg van de ontwikkelingsruimte voor agrarische bedrijven worden geen of vrijwel geen effecten op de geluids- en geursituatie verwacht. Ook de luchtkwaliteit zal niet aanmerkelijk door het voornemen worden beïnvloed.

De verwachting is dat de realisatie van meer open stallen met meer verlichting niet zal leiden tot hinder (door toename van het lichtniveau in de omgeving), maar hooguit een gering effect zal hebben op de belevingswaarde van het landelijk gebied bij nacht. Ieder uitbreidingsplan of nieuwe ontwikkeling op het erf, dient in geval van bouw of gebruik waarbij mogelijk lichthinder speelt, vergezeld te gaan van een lichtplan. Door invoering van deze maatregel in het bestemmingsplan worden lichteffecten zoveel mogelijk beperkt.

Het verkeer en omvang van landbouwmachines zal niet evenredig toenemen, zoals in de vorige decennia is gedaan. De kans op verslechtering van de verkeersveiligheid in het buitengebied wordt daardoor zeer klein ingeschat. De verkeersveiligheid vormt wel een aandachtspunt vanwege het landbouwverkeer op van oudsher smalle wegen in het buitengebied.

Door het beperkte aantal intensieve veehouderijen en de afstanden onderling, is er geen sprake van gezondheidsrisico's voor de omgeving door cumulatie van de invloed van de bedrijven gezamenlijk. Op het niveau van individuele bedrijven kan er wel sprake zijn van een enigszins verhoogd gezondheidsrisico voor omwonenden. Het effect op gezondheid is ondanks het recentelijk uitgekomen onderzoek nog steeds moeilijk in te schatten gezien de nog ontbrekende kennis over de dosiseffectrelatie tussen intensieve veehouderij en volksgezondheid. Voor de verspreiding van mogelijke ziekteverwekkende organismen en van resistente bacteriën moet vooral worden ingezet op maatregelen in de aard van de bedrijven (bijvoorbeeld zogenaamde gesloten bedrijven) en de bedrijfsvoering (hygiëne, het gescheiden houden van groepen dieren).

Aanbevelingen

Aanbevolen wordt om de plaatsgebondenheid van de melkveehouderijen (e.a. graasdierbedrijven) aan te scherpen. Een aanscherping van het beleid op plaatsgebondenheid heeft een aantal positieve gevolgen voor de milieusituatie:

- Melkveehouderijen (e.a. graasdierbedrijven), die willen uitbreiden naar maximaal 3 hectare, hebben extra landbouwgronden nodig. Indien extra landbouwgronden niet in de directe omgeving aanwezig zijn, is schaalvergroting met toepassing van een dergelijke beleidsmaatregel minder goed uitvoerbaar voor de bedrijven. Bijgevolg is de kans op uitbreiding van agrarische bebouwing minder groot en daardoor ook minder kans op negatieve effecten op het landschap;
- De aanscherping van de plaatsgebondenheid van een agrarisch bedrijf beperkt het aantal transportbewegingen tussen het bedrijf en verder gelegen landbouwgronden of een verder gelegen voercentrum. Dit voorkomt mogelijke negatieve gevolgen voor de verkeersveiligheid in het buitengebied, met name voor schoolverkeer.

Voor het aanscherpen van de plaatsgebondenheid van de melkveehouderijen wordt gedacht aan een minimaal percentage van het aantal hectare gronden, behorende bij de veehouderij, die binnen een bepaalde straal van het bedrijf is gelegen. De vraag is wel of dit op publiekrechtelijke wijze in het bestemmingsplan kan worden geregeld. De aanscherping vergt dus een nadere uitwerking.

Aanbevolen wordt om omvorming van akkerbouwbedrijven naar melkveehouderijen (e.a. graasdierbedrijven) tegen te gaan. Met deze maatregel verkleint de kans op een eventuele toename van het aantal graasdieren en bijgevolg stikstofuitstoot. Dit kan door in het bestemmingsplan ter plaatse van de agrarische bouwvlakken waar grondgebonden bedrijvigheid mogelijk is, omvorming van akkerbouw naar veehouderij uit te sluiten.

6.1.2 **Alternatief met plan Súd Ie**

Het alternatief met plan Súd Ie betreft het voornemen, inclusief de ontwikkeling van het plan Súd Ie. Uitgangspunt voor het alternatief is de beschreven milieusituatie conform het voornemen. Het enige verschil is dat per relevant milieuthema de aanvullende milieueffecten van het plan Súd Ie zijn onderzocht en beoordeeld.

Natuur

De ontwikkeling van het plan Súd Ie leidt niet tot een verslechtering of significant verstorend effect op de habitats en soorten waarvoor de Natura 2000-gebieden zijn aangewezen.

Op het schaalniveau van het hele plangebied biedt het plan Súd Ie potentiële kansen voor natuurontwikkeling. Met name de maatregelen in het deelgebied Bochtjesplaat hebben positieve effecten op de natuurontwikkeling van dit gebied. Andere maatregelen creëren nieuw leefgebied voor een aantal vissoorten en visetende vogels.

Negatieve effecten zijn te verwachten voor de weidevogelgebieden ten gevolge van het recreatieve gebruik van de nieuw aan te leggen jaachpaden. De Kolken Noord, gelegen binnen het plangebied Súd Ie, biedt ruime mogelijkheden om de benodigde compensatie van 19 hectare van het areaal als gevolg van de verstoring van de weidevogels te realiseren. De kans op verstoring van de ganzen is klein. De kap van bomen langs de Súd Ie kan negatieve effecten op de vleermuizen en broedvogels met jaarrond beschermde nesten in deze bomen hebben.

Landschap

De maatregelen, met name de hermeandering van een deel van de Súd Ie, versterken de landschappelijke structuur van de kronkelende vaart. Ook het plaatselijk wegnemen van beplanting herstelt het oorspronkelijke open landschap en heeft daardoor positieve effecten op de landschappelijke structuur en waarden. Hierdoor is in totaal het buitengebied gezien een enigszins positief effect op cultuurhistorie en landschap waarneembaar. De maatregelen hebben beperkte effecten op de ruimtelijk-visuele kwaliteit, omdat het veelal gaat om maatregelen aan de grond (wegnemen van beplanting) of de effecten lokaal waarneembaar zijn (bijv. bij ophoging van een aantal bruggen).

Woon- en leefmilieu

De effecten van het alternatief met plan Súd Ie zijn evenals het voornemen niet of nauwelijks waarneembaar. Lokaal zijn licht positieve effecten op het woon- en leefmilieu aan te duiden, maar specifiek gekeken naar de effecten op geluid, geur, luchtkwaliteit, nachtelijk duister en volksgezondheid zijn er niet of nauwelijks effecten te verwachten.

Bodem en water

Het plan Súd Ie heeft positieve effecten op de waterhuishouding. Door de verbreding van de Súd Ie en een aantal opvaarten naar Ee en Anjum neemt de omvang van de waterberging toe. Dit heeft een positief effect op het watersysteem. De aanleg van natuurvriendelijke oevers is van belang voor de ecologische kwaliteit van het water en in het bijzonder de mogelijkheden voor vissen en kleine in ondiep water levende dieren. Het totaaleffect is gezien de lokale consequenties licht positief beoordeeld ten opzichte van de autonome ontwikkeling.

Aanbevelingen

Negatieve effecten op vleermuizen en broedvogels met jaarrond beschermde nesten kunnen worden voorkomen door bij het dunnen van de bosschages langs de Súd Ie bomen, die (potentieel) geschikt zijn als rust- en verblijfplaats voor vleermuizen of waarin jaarrond beschermde nesten in aanwezig zijn, te sparen.

7 Leemten in kennis en aanzet evaluatieprogramma

Leemten in kennis

Werkelijke gevolgen voor landschap

De werkelijke gevolgen voor landschap kunnen mede afhankelijk zijn van het aantal concrete initiatieven voor agrarische bedrijfsuitbreidingen en precieze locatie van deze initiatieven. In de praktijk kan het gebeuren dat een veelheid van deelbeslissingen voor verschillende bedrijfsuitbreidingen wordt genomen, maar dat het zicht op de totale gevolgen enigszins verdwijnt. Daarom wordt aan de gemeente aanbevolen om het totaaleffecten van ontwikkelingen op het landschap regelmatig in beeld te brengen, zodat hier rekening mee kan worden gehouden. Dit kan bijvoorbeeld door de Landschapsvisie regelmatig te herijken.

Afbakening gezondheidseffecten

Het onderzoek naar de gezondheidseffecten van intensieve veehouderij op de gezondheid van omwonenden (IRAS et al., 2011) biedt een eerste inzicht in de relatie tussen de kans op gezondheidseffecten en de intensieve veehouderijen. Door de inherente beperkingen van het onderzoek is een precieze uitspraak over de directe relatie tussen de nabijheid van intensieve veehouderij, vooral met betrekking tot het type en omvang van het bedrijf (dieraantallen) en effecten op de gezondheid vaak niet mogelijk. Concrete uitspraken over de effecten van de ontwikkelruimte in intensieve veehouderij in het buitengebied van Dongeradeel conform het voorgenomen bestemmingsplan waren dan ook nog niet mogelijk. Aanbevolen wordt om de zich ontwikkelende inzichten omtrent gezondheidseffecten van de veehouderij te blijven volgen. Indien het beoordelingskader voor micro-organismen en endotoxinen afkomstig uit veehouderijen van de Gezondheidsraad beschikbaar is en in werking wordt gesteld, dient de gemeente hier rekening mee te houden.

Aanzet evaluatieprogramma

De gemeente is voornemens om een evaluatieprogramma te ontwikkelen, gericht op de volgende aspecten:

- Gevolgen van alle ontwikkelingen samen in een bepaalde landschappelijke eenheid voor de karakteristieken van dat landschap. Hierdoor zal het mogelijk worden om bij de afweging van nieuwe initiatieven het cumulatieve effect mee in beschouwing te nemen. Dit kan bijvoorbeeld door de Landschapsvisie Dongeradeel regelmatig te herijken;
- Het monitoren van de verkeersveiligheid op de landelijke wegen als gevolg van mogelijke toename van landbouwverkeer in combinatie met schoolverkeer (fietsers).

Literatuurlijst

- Altenburg & Wymenga (2008) Ecologische basiskaart Dongeradeel
- Altenburg & Wymenga (2012) Ecologische beoordeling fietspad Súd Ie
- Buro Vijn (2006) Landschapsvisie Dongeradeel
- Buro Vijn (2012) Gemeente Dongeradeel, Voorontwerp bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel
- Dienst Landelijk Gebied (2011) Landbouwstructuuronderzoek Fryslân 2011
- Gemeente Dongeradeel, Wetterskip Fryslân, Provincie Fryslân (2012) Brochure Súd Ie: Beleven van de recreatie en ecologie in balans
- Gemeente Dongeradeel (2011) Nota van Uitgangspunten bestemmingsplan Bûtengebied Dongeradeel
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2012) Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte.
- Provincie Fryslân (2006) Werkboek weidevogelbeleid
- Provincie Fryslân (2007) Streekplan 'Om de kwaliteit van de romte'.
- Provincie Fryslân (2010) Adviesboek en Werkboek De Nije Pleats yn Fryslân
- Provincie Fryslân (2011) Verordening Romte Fryslân
- Provincie Fryslân (2012) Natuurbeheersplan 2012

Websites:

- CBS.nl
- Statline.nl
- risicokaart.nl
- geodata.rivm.nl
- provincie Friesland, FAMKE (Friese Archeologische Monumentenkaart Extra)
- provincie Friesland, Cultuurhistorische waardenkaart
- provincie Friesland, Natuurbeheerskaart 2012

Bijlage 1 Ontwikkeling landgebruik en aantal dieren

Vergelijking provincie Fryslân - Regio Noordelijk Weidegebied - gemeente Dongeradeel

In deze bijlage worden kentallen gegeven van de landbouw. Dit betreft gegevens voor heel Friesland, voor de landbouwgebieden Noordelijk Friesland De Wouden, en voor de gemeente Dongeradeel. De gegevens zijn ontleend aan CBS-statline.

In de onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de kengetallen voor Dongeradeel. In deze gemeente is grasland (meestal voor de melkrundveehouderij de meest voorkomende vorm van agrarisch grondgebruik, maar er is ook een aanzienlijke oppervlakte in gebruik als akkerbouwgebied, namelijk ruim een derde van de totale oppervlakte landbouwgrond. Intensieve veehouderij komt in de gemeente relatief weinig voor en heeft voornamelijk betrekking op kippen (leghennen). Er is een klein aantal bedrijven met varkens, maar dit betreft geen volwaardige bedrijven met intensieve veehouderij als hoofdtak.

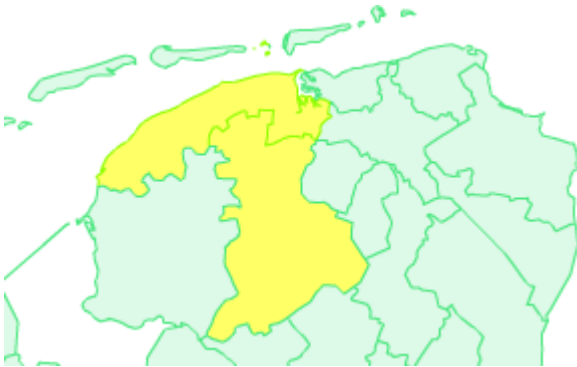
Tabel 1 Statistische gegevens van de landbouw in Dongeradeel.

			Regio's	Dongeradeel				
Onderwerpen			Perioden	2000	2005	2010	2011*	
Aantal landbouwbedrijven, totaal			aantal	374	311	292	292	
Grondgebruik	Oppervlakte	Cultuurgrond	are	1 317 573	1 292 019	1 292 136	1 338 642	
		Niet-cultuurgrond		84 503	60 500	68 851	63 016	
	Aantal bedrijven	Cultuurgrond	aantal	372	307	290	290	
		Niet-cultuurgrond		251	222	267	266	
Akkerbouw	Oppervlakte	Akkerbouw, totaal	are	491 711	468 907	422 138	427 817	
		Akkerbouwgroenten		14 398	15 738	16 880	20 000	
		Granen		148 377	159 602	185 412	193 893	
		Braak		20 138	41 737	5 723	3 961	
	Aantal bedrijven	Akkerbouw, totaal	aantal	176	146	117	110	
Tuinbouw open grond	Oppervlakte	Tuinbouwgroenten	are	28 533	22 428	31 156	35 537	
	Aantal bedrijven	Tuinbouwgroenten	aantal	34	16	17	18	
Tuinbouw onder glas	Oppervlakte	Fruit onder glas	m2	-	-	-	-	
		Glasgroenten		1 000	3 400	3 200	3 520	
Grasland en groenvoedergewassen	Oppervlakte	Grasland Grasland, totaal	are	761 565	758 947	785 900	819 609	
Graasdieren	Aantal dieren	Rundvee	Rundvee, totaal	aantal	18 195	18 928	20 673	20 071
			Melk- en fokvee	Melk- en fokvee, totaal		16 713	17 210	19 123
		Vlees- en weidevee	Vlees- en weidevee, totaal		1 482	1 718	1 550	1 701
		Geiten	Geiten, totaal		216	853	423	452
	Aantal bedrijven	Rundvee	Rundvee, totaal		177	152	135	133
		Geiten	Geiten, totaal		15	23	20	21
Hokdieren	Aantal dieren	Varkens	Fokvarkens		2 077	619	166	76
			Vleesvarkens		494	383	980	988
		Kippen	Leghennen		174 860	153 500	189 900	270 600
			Vleeskuikens		137 000	-	-	-
	Aantal bedrijven	Varkens	Fokvarkens		2	1	1	1
		Vleesvarkens		3	4	3	3	
Kippen	Leghennen		5	4	3	5		
	Vleeskuikens		2	-	-	-		

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen 21-2-2012

De cijfers over 2011 zijn nog niet definitief.

Om meer inzicht te krijgen in trends en ontwikkelingen, zijn de belangrijkste gegevens van de landbouw in Dongeradeel naast gegevens van de gehele provincie Fryslân en van de landbouwgebieden Noordelijk Friesland en De Wouden gezet. Deze regio's zijn weergegeven op figuur 1. Het grondgebied van de gemeente Dongeradeel ligt in het landbouwgebied Noordelijk Friesland en grenst deels aan De Wouden. Het noordelijke 'oplichtende' gebied op figuur 1 is het landbouwgebied Noordelijk Friesland, ten zuiden daarvan ligt het gebied De Wouden. In Noordelijk Friesland is naast de grondgebonden veehouderij ook de akkerbouw belangrijk, in De Wouden is de rundveehouderij dominant. In Dongeradeel is in de afgelopen 10 jaar de oppervlakte akkerbouw licht afgenomen terwijl de oppervlakte voor grasland en voedergewassen iets is toegenomen. Deze trend zien we ook in de gehele regio Noordelijk Friesland.

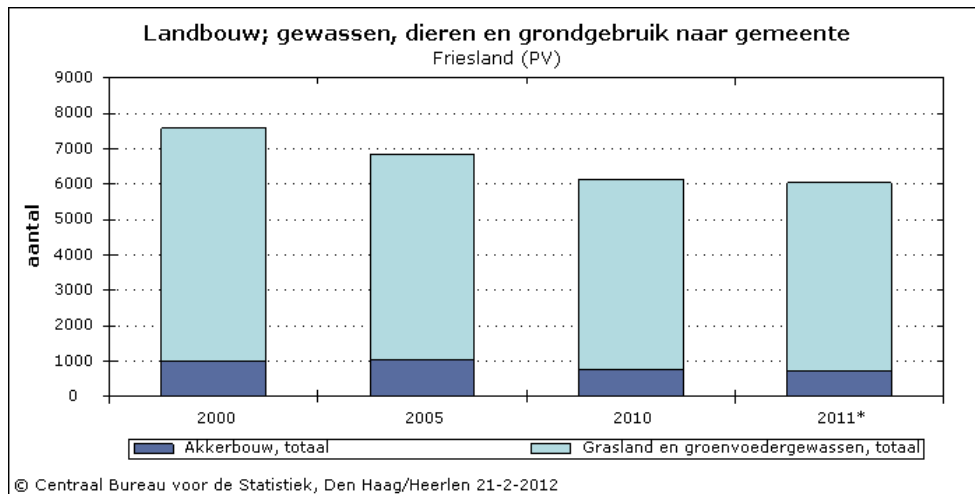
Figuur 1 Ligging van de landbouwgebieden Noordelijk Friesland en De Wouden

De figuren 2 en 3 illustreren het voorgaande. De figuren laten ook zien dat er - conform het (landelijke en) provinciale beeld een afname is van het aantal bedrijven. De oppervlakte aan grond die bij de landbouw in gebruik is, is echter in de afgelopen tien jaar in Dongeradeel vrijwel niet gewijzigd. De afname van het aantal bedrijven heeft vooral te maken met de schaalvergroting die in de landbouw optreedt.

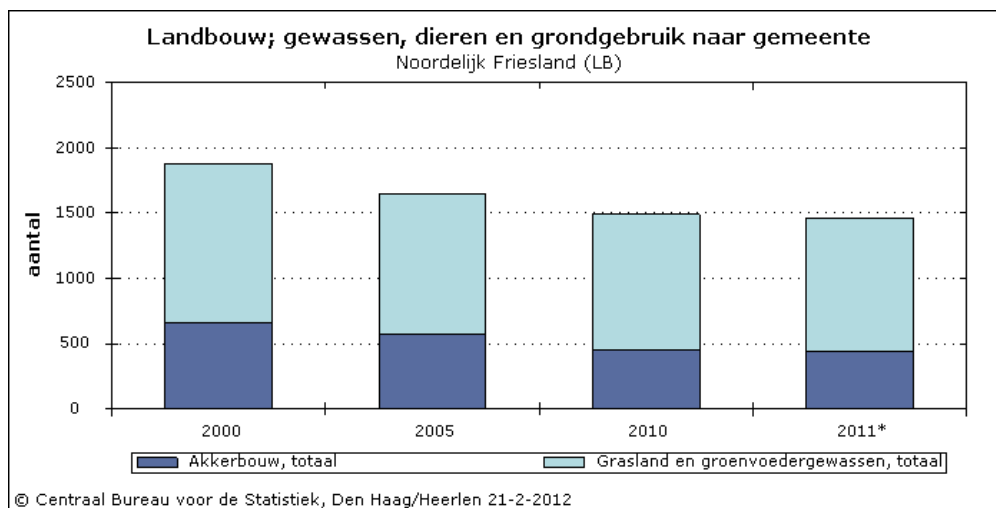
De figuren 4 en 5 brengen informatie over de ontwikkeling van dieren aantallen grafisch in beeld. Alle figuren illustreren dat de karakteristieken van de landbouw in Dongeradeel goed aansluiten bij die van het totale landbouwgebied Noordelijk Friesland. Dit verschilt duidelijk van de karakteristieken van De Wouden.

Wat de intensieve veehouderij betreft, is in de navolgende informatie het accent gelegd op informatie over de kippenhouderij. Deze tak is in Friesland verhoudingsgewijs duidelijk meer aanwezig dan de varkenshouderij. In Dongeradeel is relatief weinig intensieve veehouderij aanwezig, in totaal (inclusief de bedrijven met een intensieve neventak) zijn er blijkens informatie van de gemeente 9 bedrijven met kippen, 2 bedrijven met varkens(waarvan één in 2011 is gestopt), één met geiten en twee met mestkalveren (bij één bedrijf in combinatie met meststieren en vleesvee).

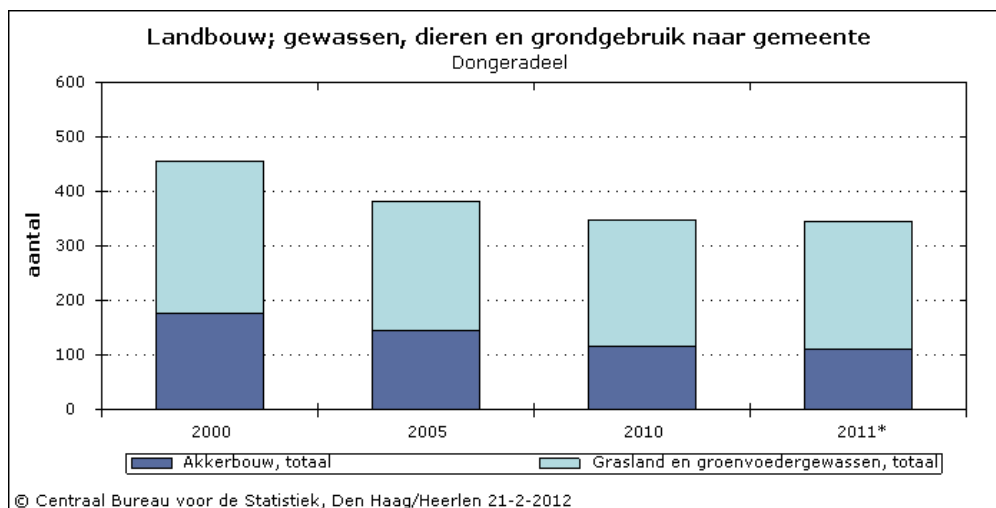
Figuur 2 Ontwikkeling aantal bedrijven in de akkerbouw en grondgebonden rundveehouderij

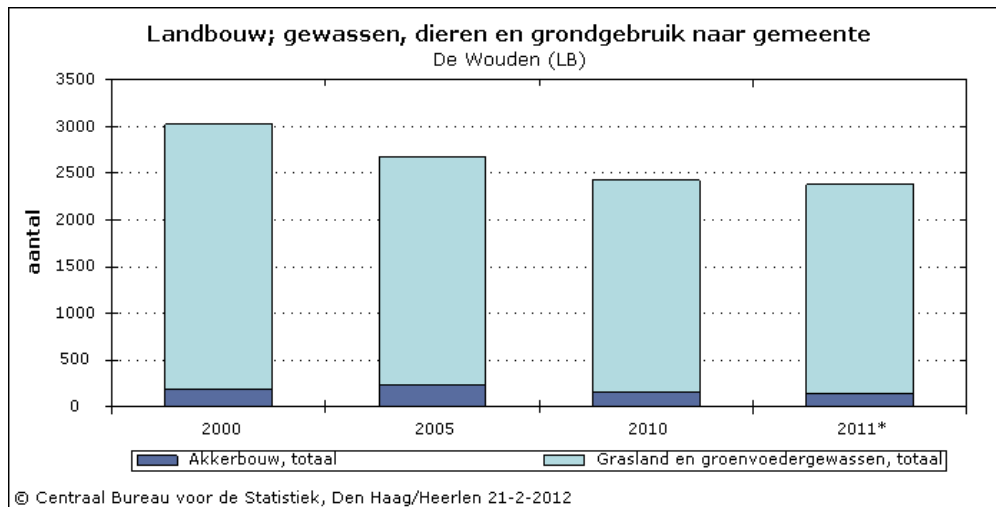
Figuur 2a ontwikkeling aantal bedrijven akkerbouw en grondgebonden rundveehouderij in de provincie

Figuur 2b Ontwikkeling aantal bedrijven akkerbouw en grondgebonden rundveehouderij in het landbouwgebied Noordelijk Friesland

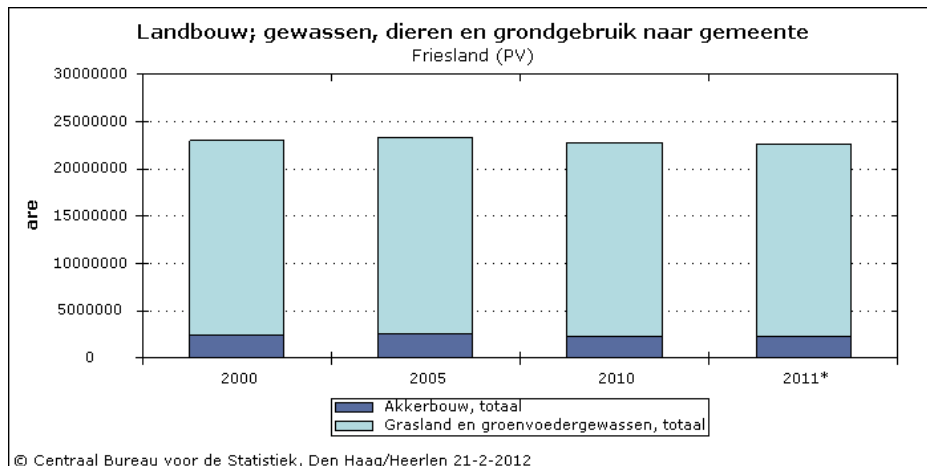

Figuur 2c Ontwikkeling aantal bedrijven akkerbouw en grondgebonden rundveehouderij in Dongeradeel

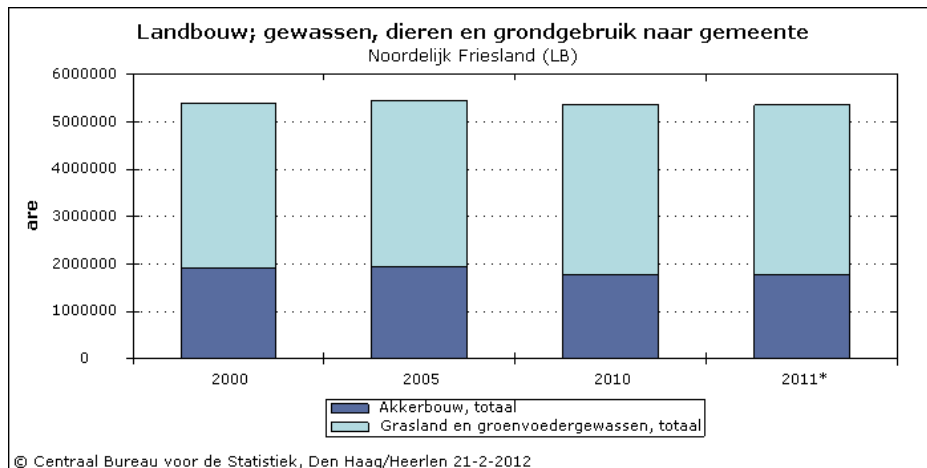

Figuur 2d Ontwikkeling aantal bedrijven akkerbouw en grondgebonden rundveehouderij in het landbouwgebied De Wouden

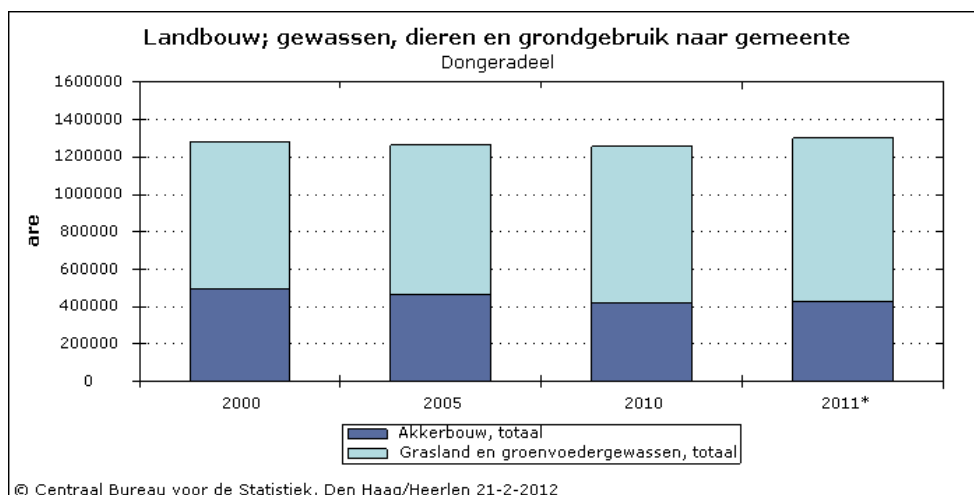
Figuur 3: Ontwikkeling grondgebruik voor akkerbouw en grasland + groenvoergewassen

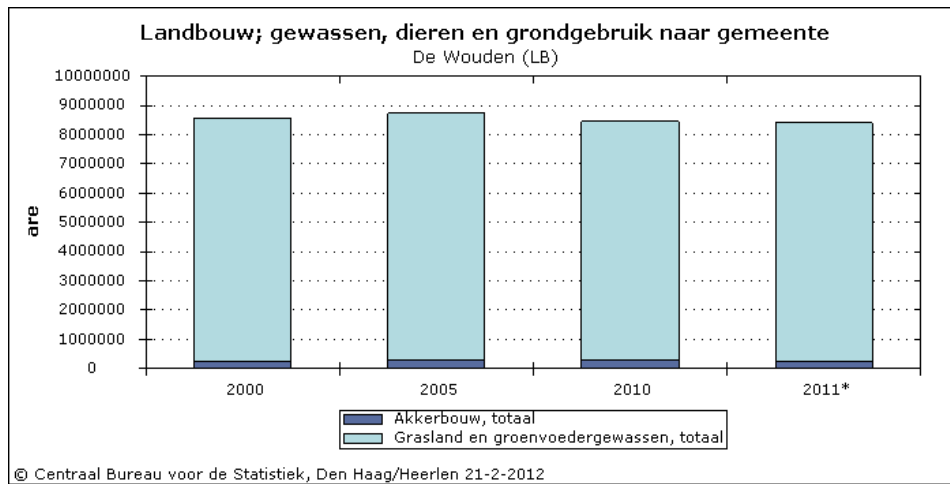
Figuur 3a Grondgebruik voor akkerbouw en grasland + groenvoergewassen in de provincie Fryslân

Figuur 3b Grondgebruik voor akkerbouw en grasland + groenvoergewassen in het landbouwgebied Noordelijk Friesland

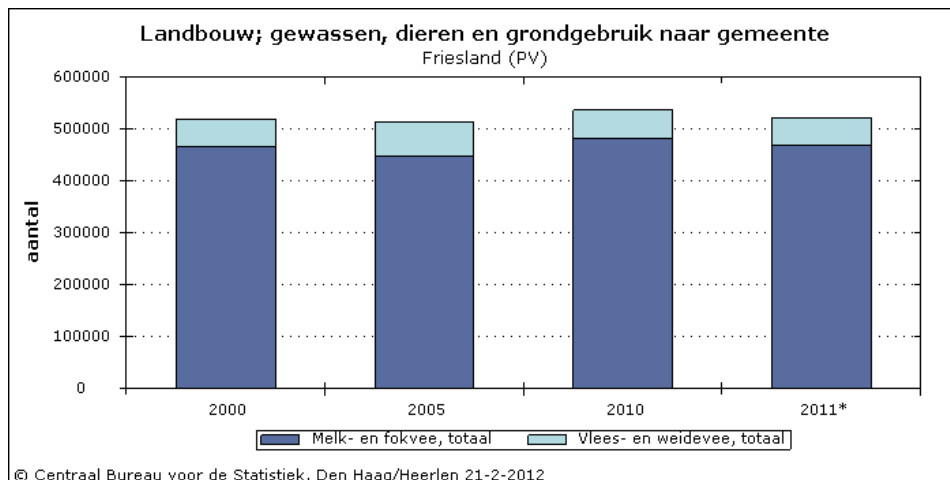

Figuur 3c Grondgebruik voor akkerbouw en grasland + groenvoergewassen in Dongeradeel

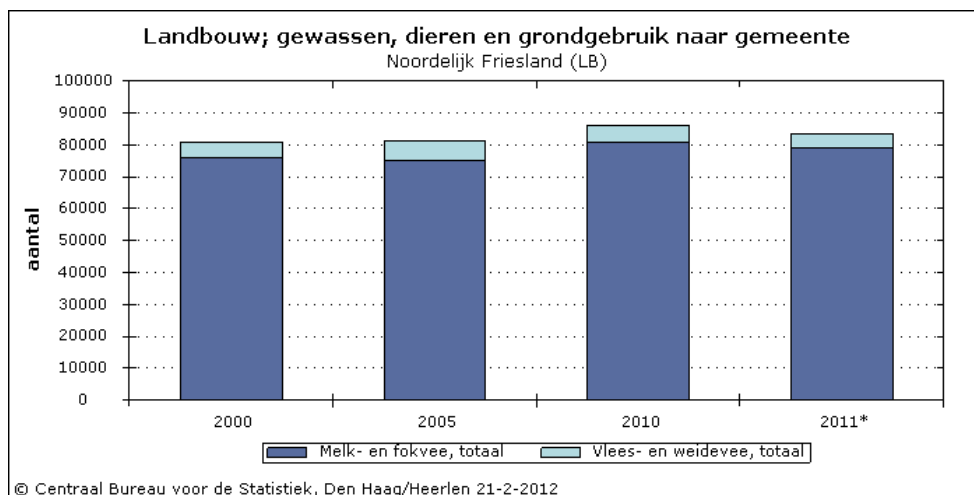

Figuur 3d Grondgebruik voor akkerbouw en grasland + groenvoedergewassen in het landbouwgebied De Wouden

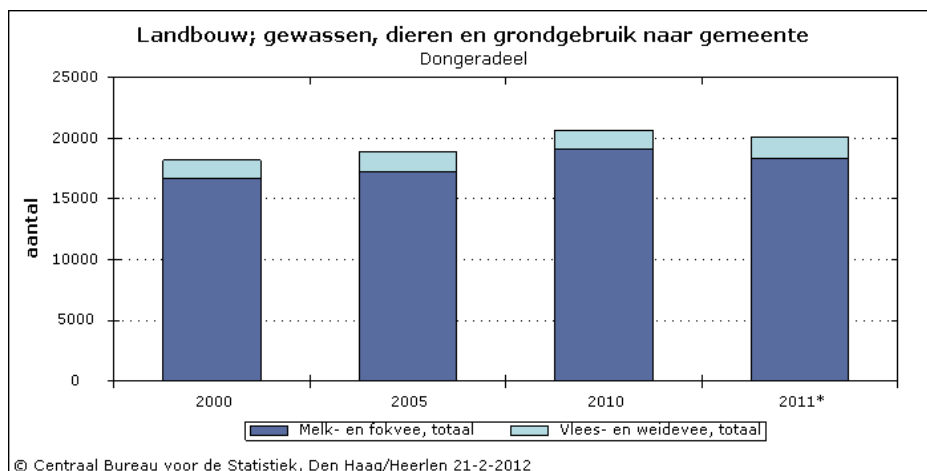
Figuur 4: Ontwikkeling aantal graasdieren

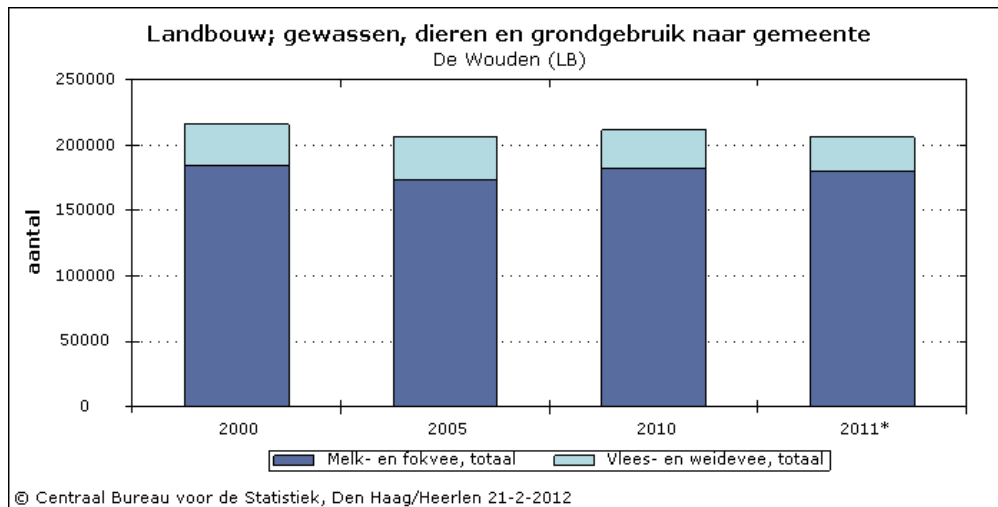
Figuur 4a Ontwikkeling aantal graasdieren in de provincie Fryslân

Figuur 4b Ontwikkeling aantal graasdieren in het landbouwgebied Noordelijk Friesland

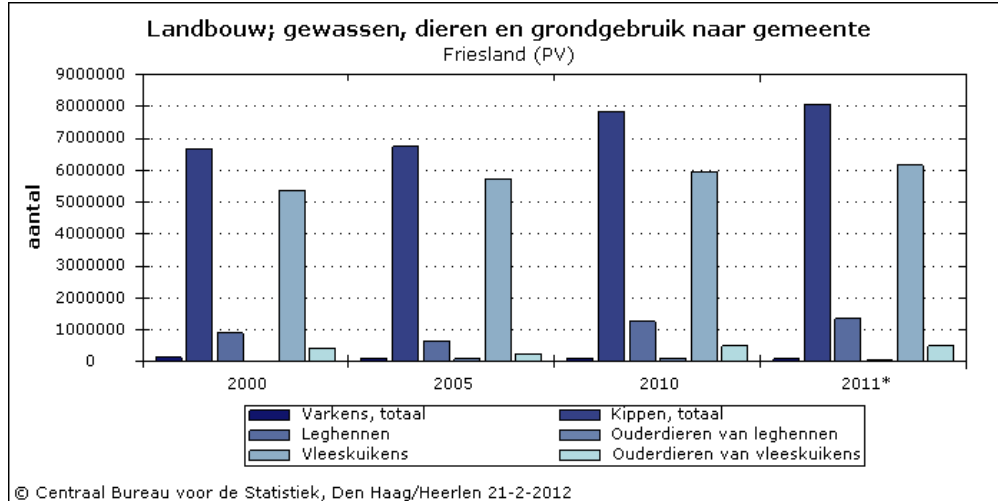

Figuur 4c Ontwikkeling aantal graasdieren in Dongeradeel

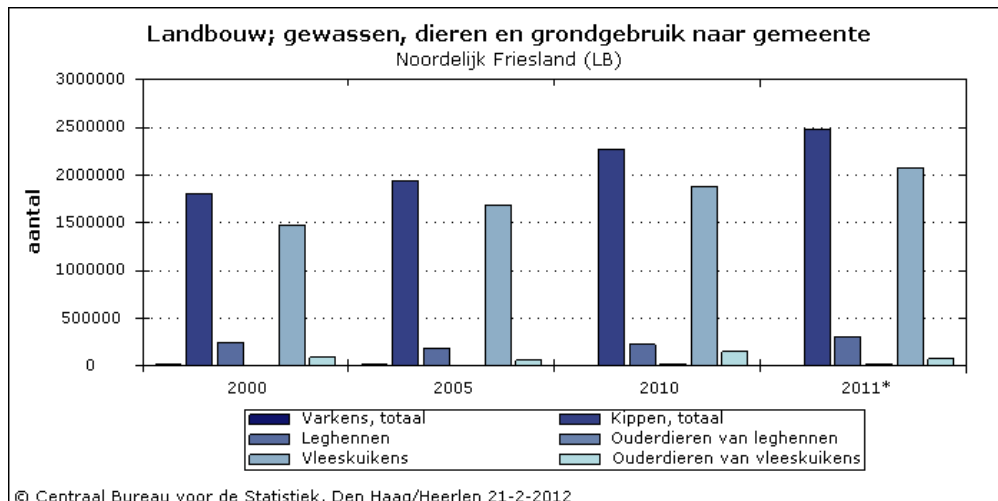

Figuur 4d Ontwikkeling aantal graasdieren in het landbouwgebied De Wouden

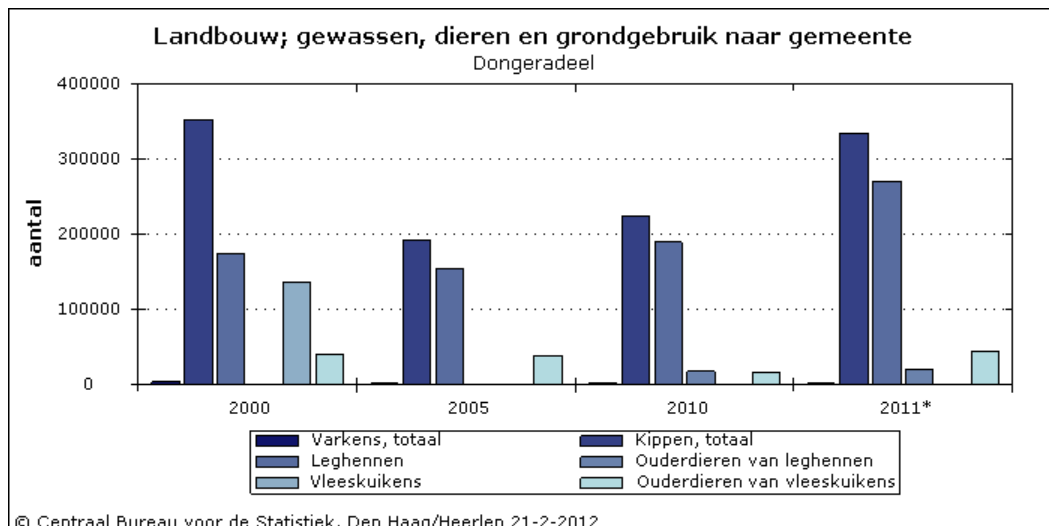
Figuur 5: Ontwikkeling intensieve veehouderij

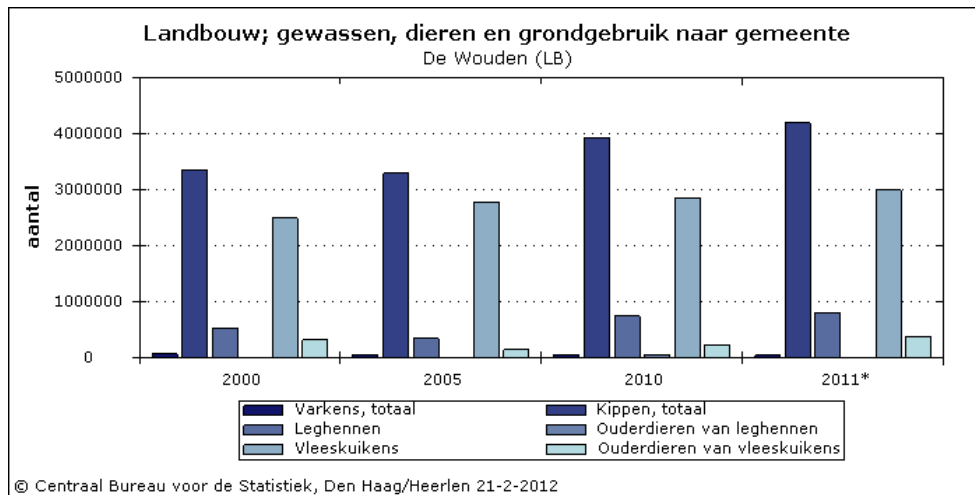
Figuur 5a Ontwikkeling intensieve veehouderij in Friesland

Figuur 5b Ontwikkeling intensieve veehouderij in Noordelijk Friesland

Figuur 5c Ontwikkeling intensieve veehouderij in Dongeradeel

Figuur 5d Ontwikkeling intensieve veehouderij in De Wouden

Bijlage 2 Gevolgen intensieve veehouderij op volksgezondheid

Algemeen

In zijn algemeenheid bestaan zorgen over mogelijke gevolgen van intensieve veehouderijen op de gezondheid van omwonenden. Afgevraagd wordt of het vanuit gezondheidsoogpunt aanvaardbaar is door te gaan met schaalvergroting in de intensieve veehouderij. De ontwikkelingen en inzichten in de relatie intensieve veehouderij en volksgezondheid zijn aan discussie onderhevig:

- Is daadwerkelijk sprake van negatieve effecten van intensieve veehouderij voor de gezondheid van omwonenden?
- Zo ja, kunnen ruimtelijke maatregelen, zoals zonering of eisen aan de afstand tussen bedrijven, de kans op effecten verkleinen?

Antwoorden op deze vragen zullen mogelijk aanwijzingen kunnen geven hoe in het bestemmingsplan rekening kan worden gehouden met gezondheidsaspecten. Daarom zijn bovenstaande vragen (op gebiedsniveau) belangrijk in het kader van dit planMER. De omstandigheden in de stallen zelf (op inrichtingsniveau), en de mogelijke gevolgen daarvan voor de gezondheid van werknemers in de sector, verdienen (bijvoorbeeld bij vergunningverlening) aandacht vanuit het oogpunt van goede arbeidsomstandigheden. Een ruimtelijk plan zoals het bestemmingsplan kan echter geen invloed hebben op eisen op dit gebied. Hoewel deze maatregelen op inrichtingsniveau in het kader van het bestemmingsplan niet van belang zijn, zal hier zijdelings wel enige aandacht aan worden besteed.

In deze bijlage komt eerst algemene informatie over de mogelijke effecten van de intensieve veehouderij op de gezondheid aan bod. Vervolgens wordt beschreven hoe op het niveau van dit planMER de mogelijke effecten van de referentiesituatie kunnen worden beoordeeld. De alternatieven in dit MER worden getoetst aan de hand van deze beoordelingssystematiek in paragraaf 5.4.7.

De analyse van de effecten op de gezondheid is vooral gebaseerd op de volgende rapporten:

- J. E. Kornalijnslijper, J.C. Rahamat-Langedoen, Y.T.H.P. van Duynhoven, februari 2008, Volksgezondheidsaspecten van veehouderij megabedrijven in Nederland. Zoönosen en antibioticumresistentie, RIVM, Bilthoven;
- Ir. A. Dusseldorp et al., 2008, Intensieve veehouderij en gezondheid. Overzicht van kennis over werknemers en omwonenden, RIVM, Bilthoven;
- D.J.J. Heederik et al., juni 2011, Mogelijke effecten van bedrijven met intensieve veehouderij op de gezondheid van omwonenden: onderzoek naar blootstelling en gezondheidsproblemen, IRAS Universiteit van Utrecht, NIVEL, RIVM;
- Gezondheidsraad, augustus 2011, Antibiotica in de veeteelt en resistente bacteriën bij mensen. Den Haag: Gezondheidsraad;
- H. Alders, september 2011, Van mega naar beter. Rapportage van de maatschappelijke dialoog over schaalgrootte en toekomst van de veehouderij. Ministerie van EL&I;
- R. Nijdam, A.S.G. van Dam, oktober 2011, Informatieblad Intensieve veehouderij en Gezondheid Update 2011, GGD Nederland.

Mogelijke gevolgen van intensieve veehouderij op de gezondheid

Er zijn diverse manieren waardoor de intensieve veehouderij invloed kan hebben op de gezondheid van mensen. Er zijn diverse organismen die schadelijk kunnen zijn, maar ook stoffen (in de lucht) kunnen een ongunstig effect hebben. Ook de routes waarlangs het effect tot stand komt kan verschillen. Wordt het effect veroorzaakt door direct contact, verspreiding via de mest of via de lucht, of door de voedingsmiddelen van dierlijke oorsprong? En wie kunnen de effecten ondervinden, alleen de medewerkers in de bedrijven, ook de omwonenden, of de bevolking als geheel? Dat laatste is bijvoorbeeld het geval bij verspreiding via het voedsel.

De relevante onderwerpen in dit kader zijn:

- Biologische agentia: (micro-)organismen die mogelijk schadelijk kunnen zijn voor de gezondheid;
 - Ziekteverwekkers die van dier op mens kunnen worden overgebracht, de zogenaamde zoönosen;
 - Antibioticum resistente bacteriën, die op de mens worden overgebracht en in bepaalde gevallen schadelijk kunnen zijn voor de drager.
- Ammoniak;
- Fijn stof;
- Geur.

Hieronder wordt ingegaan op deze verschillende mogelijke bedreigingen van de gezondheid.

1a. Zoönosen

Zoönosen zijn infectieziekten die van dieren op mensen overdraagbaar zijn. Dit kunnen bijvoorbeeld virussen zijn, bacteriën of andere organismen, zoals Toxoplasma, die van dieren op de mens worden overgebracht. Bij virussen kunnen soms vormen ontstaan die ook van mens op mens kunnen worden overgebracht. Vaak zijn vogelgriepvirussen de bron van griepvirussen bij zoogdieren en mensen. Een voorbeeld van een zoönose is de uitbraak van een erg besmettelijk subtype van de vogelgriep in 2003.

Dit heeft zich toen snel verspreid onder dieren en ook mensen zijn besmet geraakt. Wilde watervogels zijn een bekende bron van een milde vorm van vogelgriep. Griepvirussen (inflenzavirussen) zijn erg veranderlijk. Zo kunnen in een varken griepvirussen van varken, vogel en mens zich mengen waardoor nieuwe typen ontstaan. Een voorbeeld van een dergelijk nieuw virus is de Mexicaanse griep, die in 2009 optrad. Voor griepvirussen is bij kippenhouderijen een duidelijk verband gevonden tussen bedrijfsgrootte en de aanwezigheid van influenza. Hoe groter het bedrijf, hoe groter de kans op influenza. Bij varkensbedrijven is deze trend niet gevonden. Q-koorts is een zoönose waarbij een bacterie de ziekteverwekker is. De bacterie kan lang buiten de gastheer (het dier) in leven blijven en ook na jaren nog mensen en dieren besmetten. Salmonella komt voor bij kippen en bij varkens. Deze bacterie kan de mens besmetten via eieren en vlees. Ook hiervoor geldt dat bij pluimvee een duidelijk verband is gevonden tussen bedrijfsgrootte en de aanwezigheid van Salmonella. Bij varkens is dit niet duidelijk (in onderzoeken soms wel en soms niet).

Toxoplasma, de veroorzaker van toxoplasmose, is een dierlijke parasiet die onder meer bij varkens voorkomt. Het kan door diverse dieren worden overgebracht. Hierdoor en door verblijf van toxoplasma in de bodem komt het bij bedrijven met uitloop in de vrije lucht (dit zijn vooral kleinere bedrijven) meer voor dan bij de moderne intensieve veehouderij. Katten zijn een belangrijke bron van besmetting van de mens, rechtstreeks of door contact met kattenuitwerpselen of grond waarin deze voorkomen. In de grond kunnen besmettelijke overlevingsvormen van Toxoplasma aanwezig zijn, de zogenaamde oöcysten. Mensen kunnen ook worden besmet door het eten van onvoldoende verhit vlees. Toxoplasmose kan ernstige gevolgen hebben voor het ongeboren kind, vooral als de moeder in de eerste maanden van de zwangerschap voor het eerst besmet wordt door de parasiet. Bij besmetting na de geboorte zijn de gevolgen meestal mild, maar bij een klein deel van de patiënten heeft de ziekte een ernstig verloop.

Als indicator voor de aanwezigheid van bacteriën in de lucht, en tegelijk daarmee ook van andere ziekteverwekkers (en resistente bacteriën, zie hieronder), worden endotoxinen gebruikt. Dit zijn bestanddelen uit de celwanden van een hele grote groep bacteriesoorten (Salmonella en Qkoorts horen beide tot deze groep). Een hoog gehalte aan endotoxinen geeft dus niet direct aan dat er schadelijke organismen in de lucht aanwezig zijn, maar kan wel gebruikt worden als aanwijzing of de kans daarop groter of kleiner is. In de stallen kunnen hoge concentraties van endotoxinen optreden. Dit kan invloed hebben op de luchtwegen. Werknemers met allergie en astma reageren hier sterker op dan werknemers zonder allergie of astma. Ook in de omgeving van bedrijven kan de endotoxineconcentratie in de lucht hoger zijn dan elders (bijvoorbeeld in stedelijk gebied). Het gaat daarbij echter wel om zeer lage concentraties, waarvan geen effecten op de gezondheid worden verwacht (zie D.J.J. Heederik et al., jan 2011 en juni 2011). Bij metingen rondom specifieke bedrijven werd duidelijk dat de veehouderij in alle gevallen bijdraagt aan hogere niveaus van endotoxinen tot een afstand van het bedrijf van ongeveer 250 meter. De concentraties waren het hoogst bij varkenshouderijen en pluimveebedrijven. In stofmonsters

van de regio waar Q-koorts is opgetreden is de betreffende bacterie ook begin 2011 (tijdstip onderzoek) nog meetbaar, ondanks het gegeven dat Q-koortsuitbraken zich niet meer voordoen. Vermoedelijk gaat het om lage achtergrondniveaus.

De kans op besmetting tussen bedrijven - en daardoor verspreiding van dierziekten - is te verminderen door een voldoende grote afstand tussen bedrijven aan te houden.

1b. Antibioticumresistentie

Bekend is de opkomst van een bepaald type MRSA (Meticilline Resistente Staphylococcus aureus) in de varkenshouderij. De bacterie (een staphilococ) is resistent voor een groep veel gebruikte antibiotica. De resistente vorm komt voor bij mensen die nauw contact hebben met varkens of vleeskalveren, zoals de medewerkers van de bedrijven. Verspreiding van mens op mens is mogelijk. Daardoor valt bijvoorbeeld verspreiding binnen een gezin niet uit te sluiten. Ook verspreiding via de lucht of door contact met mest kan een rol spelen, maar er is meer onderzoek nodig om hierin inzicht te verschaffen. De dragers van MRSA zullen er gewoonlijk niets van merken, maar het kan voor mensen met een slechte weerstand wel een bedreiging zijn. Daarom is het van heel groot belang, dat besmetting in ziekenhuizen wordt voorkomen. De richtlijn is nu, dat personen die intensief contact hebben met varkens of kalveren bij ziekenhuisopname worden onderzocht op MRSA en in isolatie worden verpleegd tot is uitgesloten dat ze drager zijn. Het optreden van resistentie vormt een bedreiging voor de volksgezondheid. Het hangt samen met het op grote schaal gebruiken van antibiotica in de veehouderij. Daarom worden maatregelen genomen om het gebruik geleidelijk terug te dringen.

De resistente bacteriën kunnen via het ventilatiesysteem van de bedrijven ook in de buitenlucht terecht komen. De veespecifieke MRSA-bacterie werd in het onderzoek van Heederik et al (juni 2011) vaker en in hogere concentraties teruggevonden in een straal van 1.000 meter rond veehouderijbedrijven. In hoeverre dit kan leiden tot MRSA besmetting van omwonenden is nog onduidelijk, maar door de sterke verdunning in de buitenlucht zal de kans gering zijn. Net als voor de veehouders geldt, zullen ook andere mensen het in het algemeen niet merken dat ze drager zijn.

Het grootste probleem zijn volgens de Gezondheidsraad de ESBL-producerende bacteriën. Kip, ander vlees, eieren, groenten en fruit kunnen besmet zijn met ESBL-producerende bacteriën. Mensen die voedsel eten dat besmet is met deze bacteriën, kunnen resistent raken tegen de meeste antibiotica. Hoewel niet exact is vast te stellen hoe groot de bijdrage is die de veehouderij levert aan de verspreiding van resistentie door ESBL, vormen de ESBL-producerende bacteriën volgens de Gezondheidsraad op dit moment en in de nabije toekomst vanuit de veehouderij het grootste microbiële risico voor de volksgezondheid (Gezondheidsraad, augustus 2011).

De overheid en de sector hebben afspraken gemaakt om het antibioticagebruik in de veehouderij te verminderen en zo de risico's van resistentieontwikkeling te beteugelen. Het totale gebruik moet in 2013 zijn gehalveerd ten opzichte van dat in 2009. In 2011 moest het gebruik al met 20 procent zijn verminderd. De Gezondheidsraad heeft in haar visie (augustus 2011) extra aanbevelingen gedaan die moeten leiden tot een verminderd gebruik van antibiotica in het algemeen, en van sommige groepen antibiotica in het bijzonder.

2. Ammoniak

Ammoniak is in hoge concentraties bijtend voor de ogen, de huid en de luchtwegen. De concentraties in de stallen liggen zowel in de rundveehouderij als in de varkens- en pluimveesector boven de normen voor blootstelling. Buiten de stallen liggen de waarden ver onder het niveau waarop gezondheidseffecten kunnen worden verwacht.

3. Fijn stof

In de stallen kunnen relatief hoge concentraties van fijn stof optreden, maar ook van inhaalbaar stof dat iets groter is. De bijdrage aan de luchtkwaliteit buiten de stal verschilt per staltype en per diersoort. De concentratie van fijn stof in de lucht kan bij de grens van een intensieve veehouderij (grens van de inrichting) in de orde liggen van enkele microgrammen per m³ lucht. Dit geldt globaal genomen bij zowel (grote) varkens- als kippenhouderijen, waarbij globaal genomen geldt dat de belasting door

kippenbedrijven het grootst is. Bij de grondgebonden veehouderij komt veel minder fijn stof vrij en is dit in de praktijk geen aandachtspunt. Indien de toename van de concentratie fijn stof in de lucht tot gevolg heeft dat de geldende grenswaarden voor de luchtkwaliteit worden overschreden, zullen in het kader van een omgevingsvergunning maatregelen worden voorgeschreven om de belasting van de lucht terug te dringen. Hiervoor bestaan realistische maatregelen. Dit neemt niet weg, dat uitbreiding van de intensieve veehouderij in Rijssen-Holten - een gebied met relatief lage achtergrondwaarden - kan leiden tot een verhoging van de fijn stof concentratie in de lucht.

Blootstelling aan fijn stof brengt diverse gezondheidsrisico's met zich mee. Het gaat daarbij vooral om verergering van bestaande aandoeningen. Risicogroepen zijn ouderen, patiënten met al bestaande luchtweg- en hartaandoeningen en kinderen met al bestaande luchtwegklachten. Ook gezonde kinderen zijn relatief gevoelig voor fijn stof. Deze risico's bestaan ook - zij het in mindere mate - bij concentraties die lager zijn dan de geldende grenswaarde van $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$ lucht. In de gemeente Rijssen-Holten ligt de concentratie in 2010 in de range van $20\text{-}24 \mu\text{g}/\text{m}^3$, in 2010 in de range van $18\text{-}20 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Dit is, zeker in verhouding tot andere gebieden in Nederland, een lage concentratie.

In de interimrapportage (D.J.J. Heederik et al., jan. 2011) worden ook de voorlopige resultaten gegeven van een vergelijking van gezondheidsgegevens van huisartsenpraktijken in gebieden met veel intensieve veehouderij en praktijken elders in het land. De suggestie dat in gebieden met veel intensieve veehouderij meer klachten en aandoeningen aan de luchtwegen worden gemeld, kon hiermee niet worden bevestigd. Eerder wordt het tegendeel waargenomen. Een aantal specifieke klachten (pneumonie en chronische bronchitis) werd in de gebieden met veel intensieve veehouderij wel vaker gevonden. Voor pneumonie kan dit samenhangen met de Q-koorts uitbraak. De resultaten van het vervolgonderzoek (zie D.J.J. Heederik et al., juni 2011) bevestigen dit beeld. Er zijn weinig verschillen gevonden met de gezondheid van een plattelandsbevolking elders in het land die beduidend minder intensieve veehouderij in de omgeving heeft. Rondom intensieve veehouderij werden vooral meer longontstekingen gezien; dit gold voor alle jaren tussen 2006 en 2009 en is naar alle waarschijnlijkheid ten dele gerelateerd aan de uitbraak van Q-koorts in de jaren 2008 en 2009. Astma en COPD kwamen niet vaker voor in de nabijheid van intensieve veehouderij. Mensen met COPD en astmatici hadden echter wel meer complicaties van hun ziekte, met name infecties van de bovenste luchtwegen en longontsteking. Astma blijkt minder vaak voor te komen bij hogere concentraties van fijn stof en (dus) in de nabijheid van veehouderijbedrijven. Longontsteking is enigszins verhoogd in de nabijheid van intensieve veehouderij in het algemeen en sterk verhoogd bij omwonenden van bedrijven met geiten en pluimvee. Statistisch is het verband sterk tussen het voorkomen van 'mogelijke Q-koorts' en veehouderijbedrijven, met name geitenbedrijven. Kinderen die wonen in de nabijheid van veehouderijbedrijven hebben, net als kinderen die zijn opgegroeid op een boerderij, vaker eczeem.

Het onderzoek gaf weinig aanwijzingen dat zeer grote stallen, zogenaamde megastallen, meer invloed hebben op de gezondheid van omwonenden dan kleinere stallen.

4. Geur

Blootstelling aan geur wordt niet alleen als hinder ervaren, maar kan ook leiden tot de verstoring van dagelijkse activiteiten en tot lichamelijke klachten, vooral stressgerelateerde klachten. Daarom is het ook een gezondheidsprobleem. Er bestaan wettelijke normen voor de geurbelasting door veehouderijbedrijven, maar op grond van onderzoek kan worden aangenomen dat ook bij geurconcentraties onder de normen geurhinder kan optreden. Daarbij valt op dat het effect het sterkst is bij de aanwezigheid van één bron in een niet-concentratiegebied. Bij meerdere bronnen in de directe omgeving is de hinder bij een bepaalde belasting minder sterk dan bij dezelfde belasting in een situatie waar maar één geurbron aanwezig is. De beoordeling in het kader van een gezondheidseffectscreening (GES) is gebaseerd op de situatie met één bron en daardoor strenger dan de wettelijke norm. Er wordt van uitgegaan dat een geurbelasting van meer dan 6 geureenheden (odour units) per m^3 lucht per individueel bedrijf voor omwonenden in het algemeen een ongewenste gezondheidsbelasting oplevert. Wettelijk ligt in niet-concentratiegebieden buiten de bebouwde kom de grenswaarde op 8 odour units per m^3 lucht.

Conclusies - algemeen

Op grond van het voorgaande en de achterliggende informatie kan het volgende worden geconcludeerd:

- De concentratie van zoönosen in de lucht is in de omgeving van veehouderijbedrijven zo laag dat in het algemeen geen negatieve gezondheidseffecten voor omwonenden worden verwacht, voor zover bekend;
- Met name bij pluimveebedrijven is er bij de grote bedrijven meer kans op het optreden van een mogelijke ziekteverwekker dan bij kleinere bedrijven. Bij varkensbedrijven treedt dit effect niet op of is dit (bij Salmonella) onduidelijk;
- Een groter aantal dieren in een beperkt gebied vergroot in het algemeen de kans op het optreden van een dierziekte of een zoönose en de kans dat de ziekte zich verspreidt. Hoe sterk dit effect is in gebieden met reeds een hoge veebezetting, is niet duidelijk. In het algemeen geldt dat maatregelen op de bedrijven, op het gebied van inrichting, bedrijfsvoering en hygiëne, belangrijk kunnen bijdragen aan de kans op het optreden van ziekten en de verspreiding daarvan. Als zich op een groot bedrijf een ziekte voordoet, kan het moeilijk blijken deze weer weg te krijgen. Dit is een nadeel van schaalvergroting. Daar staat tegenover dat bij grote zogenaamde gesloten bedrijven (bijvoorbeeld bedrijven waar de dieren van fok tot (of zelfs tot en met) slacht binnen het bedrijf blijven) de kans op infecties kleiner is dan bij andere bedrijven. Zoals hiervoor al is aangegeven, kunnen maatregelen op de bedrijven belangrijk bijdragen aan de kans op het optreden van ziekten en de verspreiding daarvan;
- Doordat op grote schaal antibiotica worden ingezet, komen bepaalde resistente bacteriën veel voor. Dit vormt een bedreiging voor de volksgezondheid. Hiervoor moeten maatregelen worden getroffen in de bedrijfsvoering. Ruimtelijke en milieumaatregelen zijn hiervoor praktisch niet van belang. De veespecifieke MRSA-bacterie werd in het onderzoek van Heederik et al (juni 2011) vaker en in hogere concentraties teruggevonden in een straal van 1.000 meter rond veehouderijbedrijven. In hoeverre dit kan leiden tot MRSA besmetting van omwonenden is nog onduidelijk, maar door de sterke verdunning in de buitenlucht zal de kans gering zijn. Net als voor de veehouders geldt, zullen ook andere mensen het in het algemeen niet merken dat ze drager zijn;
- De concentratie van ammoniak buiten de bedrijven op een niveau waarop geen effecten op de gezondheid worden verwacht;
- De intensieve veehouderij draagt merkbaar bij aan de concentratie aan fijn stof in de lucht. Hoewel aan wettelijke normen moet worden voldaan, kan dit opgeteld aan de al bestaande concentratie in de lucht bijdragen aan het ontstaan van gezondheidsrisico's. In een recent informatieblad van de GGD Nederland (oktober 2011) wordt ervoor gepleit om bij nieuwbouw van intensieve veehouderij een afstand van 250 m tot woonkernen of lintbebouwing aan te houden. Dit kan niet goed worden onderbouwd met het tot nu toe verrichte onderzoek, maar wordt vooruitlopend op nader onderzoek geadviseerd. De VNG wijst er op dat volksgezondheid op dit moment echter geen juridisch houdbare weigeringsgrond voor vergunningverlening is. Op verzoek van de minister is de Gezondheidsraad momenteel (januari 2012) bezig een beoordelingskader voor microbiële factoren rond veehouderijbedrijven te ontwikkelen;
- Blootstelling aan geur van veehouderijbedrijven kan, ook bij voldoen aan de wettelijke normen hiervoor, voor omwonenden een ongewenste gezondheidsbelasting opleveren.

Conclusies - gemeente Dongeradeel

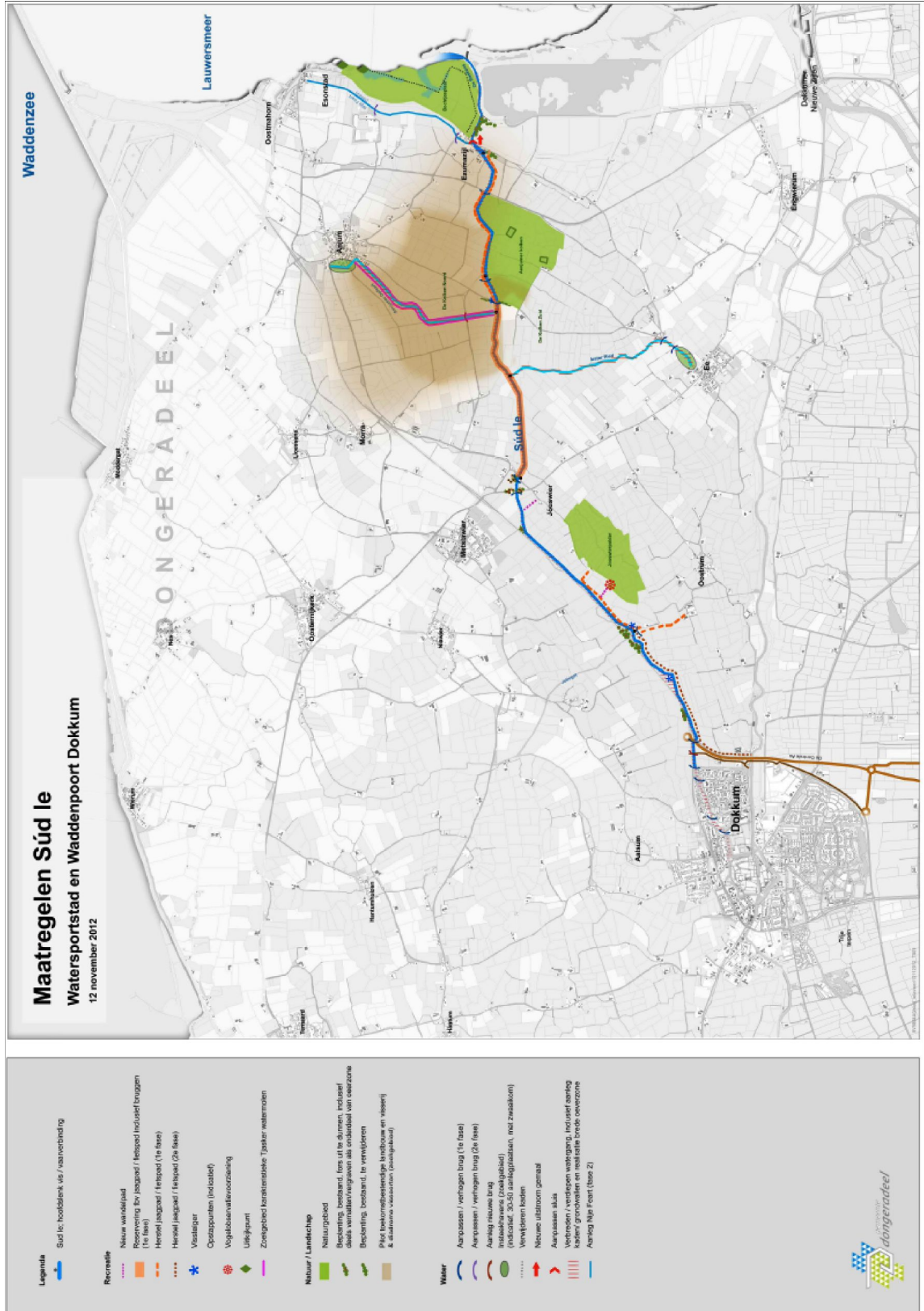
In de gemeente Dongeradeel liggen verspreid door de gemeente tien bedrijven met als hoofdtak intensieve veehouderij (waarvan één bedrijf gaat stoppen) en drie bedrijven met als neventak intensieve veehouderij (waarvan één bedrijf gaat stoppen). De bedrijven liggen verspreid in het plangebied. Door het beperkte aantal intensieve veehouderijen en de afstanden onderling, is er geen sprake van gezondheidsrisico's voor de omgeving door cumulatie van de invloed van de bedrijven gezamenlijk. Op het niveau van individuele bedrijven kan er wel sprake zijn van een enigszins verhoogd gezondheidsrisico voor omwonenden. Bij de huidige (relatief beperkte) omvang van de bedrijven is de kans op effecten in het algemeen echter zeer gering of vrijwel afwezig. Op één bedrijf binnen de gemeente worden wel geiten gehouden, maar niet op intensieve wijze. Melkgeiten en -schapen kunnen een belangrijke bron zijn voor besmetting met Q-koorts. Q-koorts veroorzaakt bij deze dieren abortus, waarbij grote hoeveelheden van de Q-koorts bacteriën vrijkomen. Na de Q-koorts uitbraak van enkele jaren geleden is het verplicht geworden om alle melkgeiten op veehouderijen jaarlijks te vaccineren. Door de vaccinatie komt een abortus door Q-koorts bij deze dieren vrijwel nooit meer voor. En als een

geit toch geïnfecteerd raakt, komen veel minder bacteriën vrij. Omdat er minder bacteriën vrijkomen, is het risico om Q-koorts op te lopen sterk afgenomen. Mensen die in de omgeving van geitenhouderijen wonen hebben door de verplichte vaccinatie geen verhoogd risico meer om Q-koorts te krijgen (bron: website RIVM). Dit neemt niet weg, dat Q-koorts niet volledig is uitgebannen.

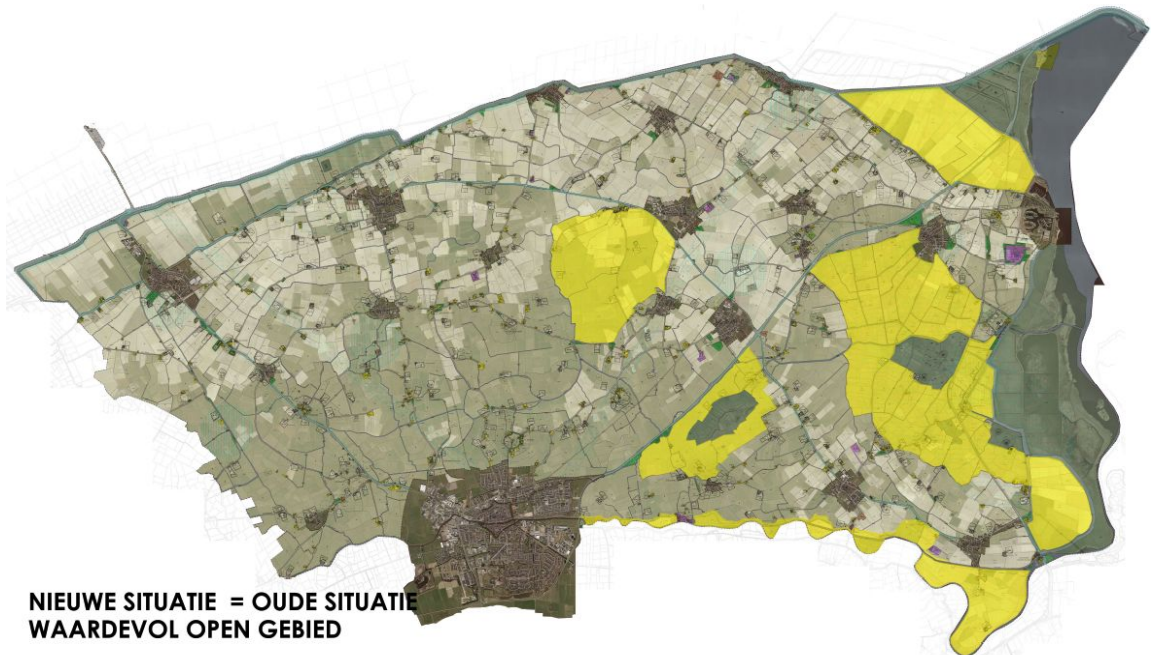
Het bestemmingsplan is niet het kader voor milieuvoorschriften voor individuele bedrijven. Dit komt aan de orde bij de omgevingsvergunning voor milieu. Hierbij is er onder meer aandacht is voor geur, stof en geluid. Voor de verspreiding van mogelijke ziekteverwekkende organismen en van resistente bacteriën moet vooral worden ingezet op maatregelen in de aard van de bedrijven (bijvoorbeeld zogenaamde gesloten bedrijven) en de bedrijfsvoering (hygiëne, het gescheiden houden van groepen dieren). Er zijn geen concrete ontwikkelingen in de zin van uitbreiding of vestiging van intensieve veehouderijbedrijven voorzien. De situatie met betrekking tot volksgezondheidsaspecten zal bij autonome ontwikkeling dus praktisch gelijk blijven.

Het voorgenomen bestemmingsplan zal het mogelijk maken dat bestaande intensieve veehouderijen kunnen uitbreiden, maar biedt geen mogelijkheden voor de vestiging van nieuwe bedrijven. Daarom worden geen aanmerkelijke gevolgen voor de volksgezondheid verwacht.

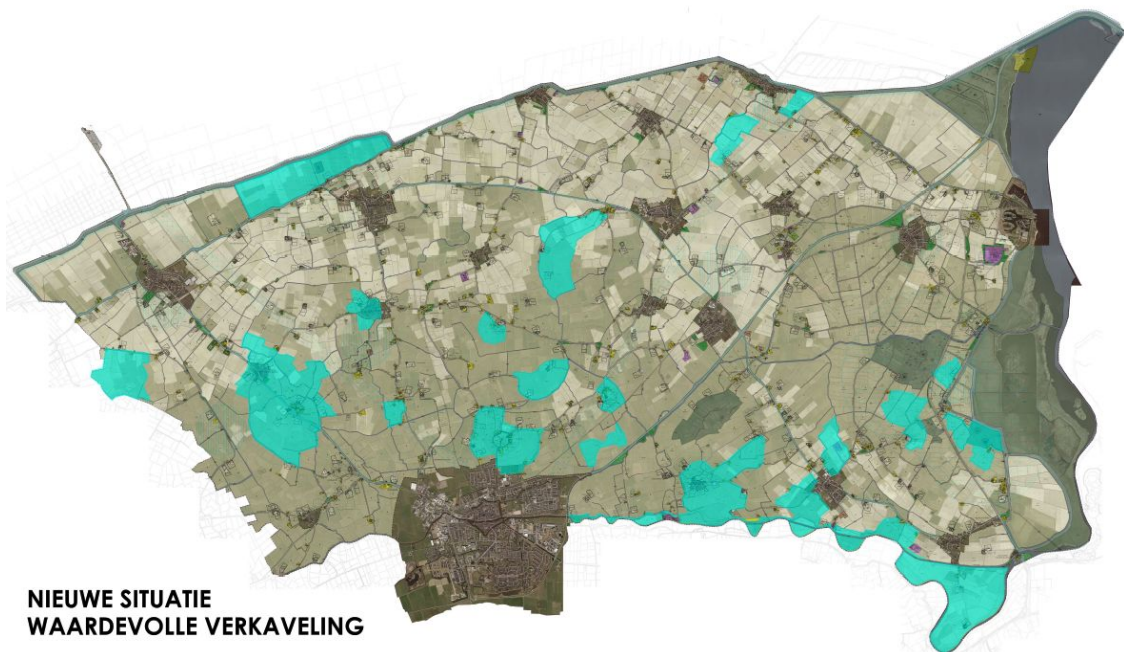
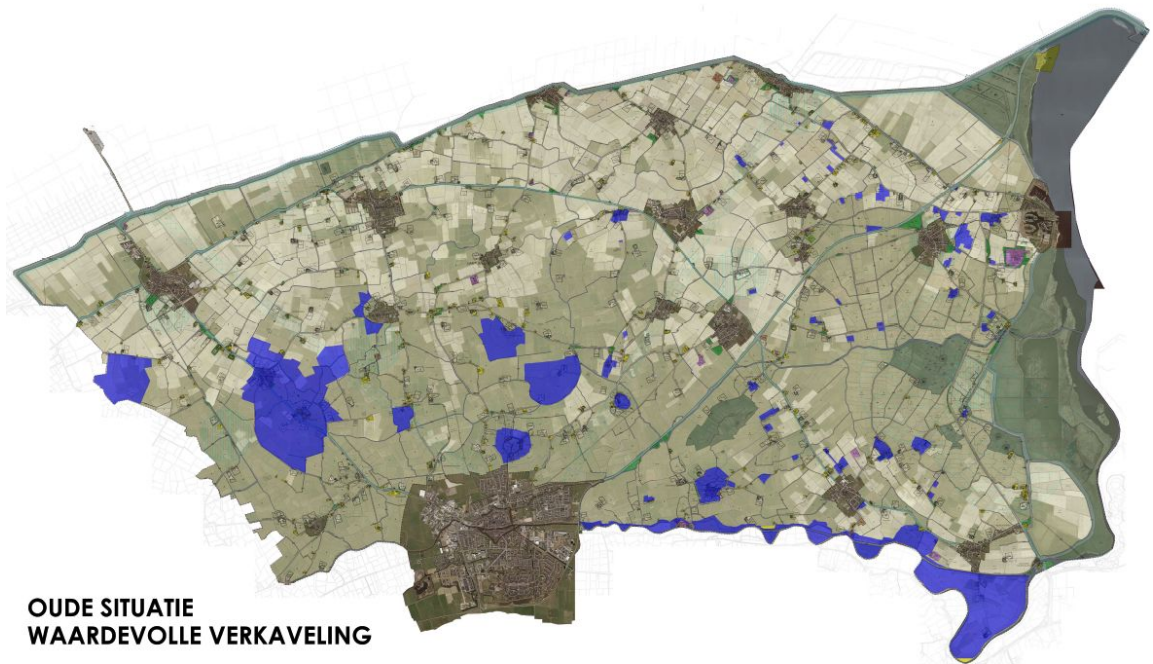
Bijlage 3: Maatregelen plan Súd Ie

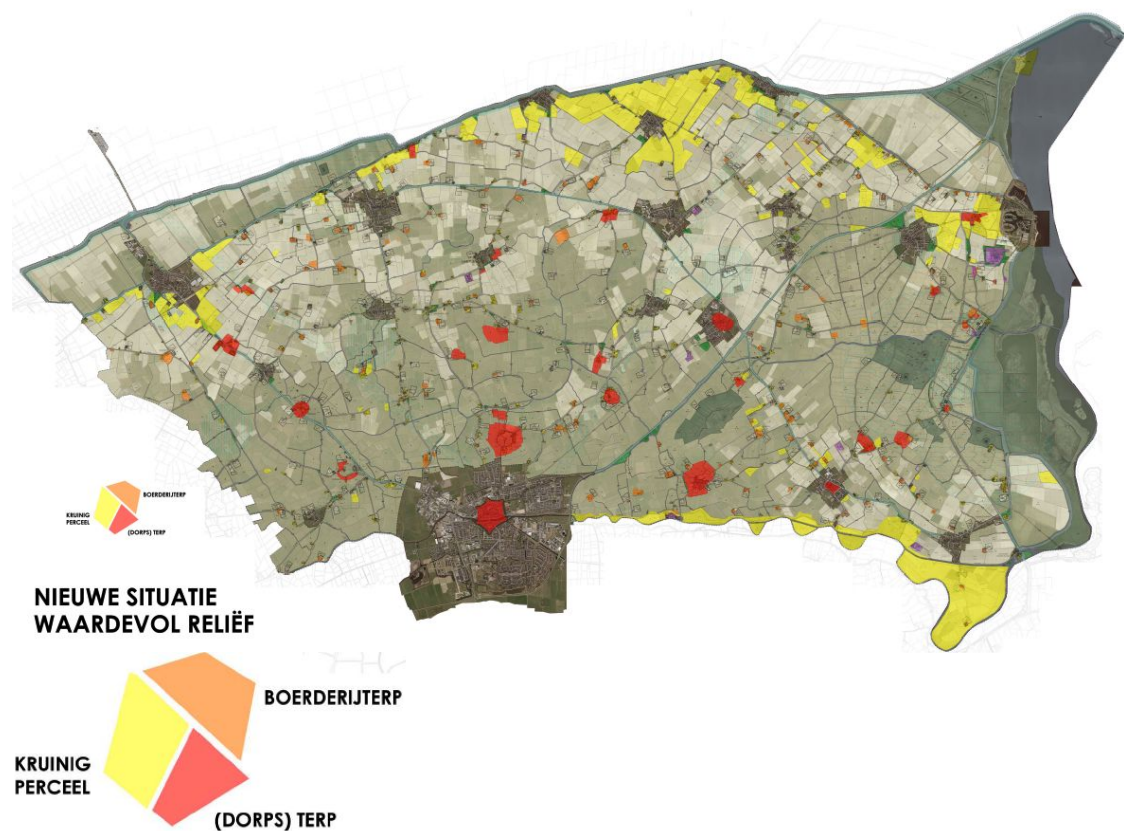
Bijlage 4: Planologische bescherming landschappelijke waarden

Figuur 0.1: Weergave verschillen in bescherming landschappelijke waarde 'waardevol open gebied' tussen voorgenomen bestemmingsplan en vigerende bestemmingsplannen

Figuur 0.2: Weergave verschillen in bescherming landschappelijke waarde 'waardevolle verkaveling' tussen voorgenumen bestemmingsplan en vigerende bestemmingsplannen

Figuur 0.3: Weergave verschillen in bescherming landschappelijke waarde 'waardevol reliëf' tussen voorgenumen bestemmingsplan en vigerende bestemmingsplannen